

**TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARI KONUSUNDA
YAŞANAN GELİŞMELER VE KADINLARIN SİYASAL
YAŞAMA KATILIMININ ANALİZİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Nuray SENCER

Kütahya - 2019

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARI KONUSUNDA YAŞANAN
GELİŞMELER VE KADINLARIN SİYASAL YAŞAMA
KATILIMININ ANALİZİ**

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Eray ACAR

Hazırlayan:

Nuray SENCER

Kütahya – 2019

Kabul ve Onay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan..... (İmza)

Üye..... (İmza)

Üye..... (İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye’de Kadın Hakları Konusunda Yaşanan Gelişmeler ve Kadınların Siyasal Yaşama Katılımının Analizi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

....../.../2019

Nuray SENCER

Özgeçmiş

05 Haziran 1971'de Kütahya'da doğdu. İlköğrenimini Tavşanlı'da 27 Mayıs İlkokulu'nda tamamladı. Ortaokul ve Liseyi Kütahya'da Kütahya Lisesi'nde bitirdi. Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde Kamu Yönetiminden 2010-2014 yılları arasında tamamladı. 2018 Yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümünde Yüksek Lisansa başladı.

Yüksek Lisans eğitim süresince ve tez çalışmamın hazırlanma sürecinde benden desteğini esirgemeyen aileme, sabır ve hoşgörü ile değerli bilgi birikim ve tecrübeleri ile yol gösteren, çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren tez danışmanım değerli hocam Dr.Öğr. Üyesi Eray ACAR' a teşekkürlerimi sunarım.

Nuray SENCER

ÖZET

TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARI KONUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER VE KADINLARIN SİYASAL YAŞAMA KATILIMININ ANALİZİ

SENCER, Nuray

Tezli Yüksek Lisans, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi. Eray ACAR

Ağustos, 2019, 129 sayfa

Kadın, dünyada ve ülkemizde geçmişten bugüne gelene kadar birçok mücadele içinde kalmıştır. Toplamların genelinde toplumsal cinsiyet ayrımından dolayı kadın ikinci planda bırakılmıştır. Erkek hâkimiyetinin fazla olduğı toplumlarda kadınlar sürekli ezilmiş, değersizleştirilmiştir. Ataerkil bir sistemden kapitalist bir sisteme kadar kadın değişik koşullarda her zaman cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele etmiştir. Kadın sadece üreme ve evde hizmet eden düşüncesinin ötesine geçememiştir. Kapitalist sistemin etkisiyle de kadınlar artık kendilerine yeni bir yol çizmişlerdir. Kadınlar kendi aralarında örgütlenmeye başlamışlardır. Kadınlar özellikle işçi sınıflarının ezilmesinden kaynaklı ortaya çıkan sorunları ele almışlardır. Kendi cinsiyetine yapılan ayrımcılık sorunları üzerinde durmuşlardır. Siyasal katılımı da, kadın çağdaş bir demokratik olgu olmuştur. Kadınların siyasal haklar elde etmesi ilk olarak Batı’da başlamıştır. Ülkemizde ise kadınların siyasal haklar elde etmesi dünyada yaşanan feminizm olaylarından etkilenecek başlamıştır. 1930 yılında Türk kadının siyasal hak kazanması tüm dünyada bir ilktir. Kadınların siyasal alanda yerini alması, toplumda istediğı değeri görmesi için bir başlangıçtır.

Bu çalışmada kadınların siyasal alanda yeterince iyi bir konuma sahip olmamasının nedeni olan toplumsal cinsiyet algısı üzerinde öncelikle durulmuştur. Çalışmamız üç bölümden oluşmuştur. Bu kapsamda, ilk bölümde siyasal yaşam, toplumsal cinsiyet, eşitsizlik, haklar ve kadın hakları konuları incelenmiştir. İkinci bölümde ise, Cumhuriyet dönemi anayasalarında insan ve kadın hakları, Türk siyasal yaşamda kadınlar ve anayasal hakları ele alınmıştır. Son bölümde ise, günümüzde kadınların durumu ve yeni gelişmeler istatistikî veriler ve akademik çalışmalar incelenerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadınlar, Siyasal Yaşam, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Hakları

ABSTRACT

DEVELOPMENTS ON WOMEN'S RIGHTS IN TURKEY AND ANALYSIS OF WOMEN'S PARTICIPATION IN POLITICAL LIFE

SENCER, Nuray

M. Sc. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Dr.Lecturer. Member of Eray ACAR

August, 2019, 129 pages

Women, in the world and in our country has been in many struggles from past to present. Due to gender discrimination in general societies, women are left behind. In societies where male domination is high, women are constantly oppressed and devaluated. From a patriarchal system to a capitalist system, women have always struggled against gender discrimination under different conditions. The woman could not go beyond the idea of reproduction and serving at home only. Under the influence of the capitalist system, women have drawn a new path for themselves. Women have started to organize among themselves. Women dealt with the problems arising from the oppression of the working classes. They focused on the problems of discrimination against their gender. With political participation, women have become a contemporary democratic phenomenon. Women's political rights first began in the West. In our country, women's political rights began to be influenced by the events of feminism in the world. Turkish women's political rights in 1930 is a first in the world. Women's place in the political sphere is the beginning to see the value they want in society.

In the study, gender perception, which is the reason why women do not have a good enough position in the political field, is emphasized first. Our study consists of three parts. In this context, in the first part, political life, gender, inequality, rights and women's rights are examined. In the second part, human and women's rights in Turkish Republican constitutions, women in Turkish political life and their constitutional rights are discussed. In the last part, the current situation of women and new developments are discussed by analyzing statistical data and academic studies.

Keywords: Women, Political Life, Gender, Women's Rights

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL YAŞAMIN, HAKLARIN VE KADININ GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. SİYASAL YAŞAM KAVRAM.....	4
1.2. SİYASAL YAŞAMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	4
1.2.1. Aile.....	4
1.2.2. Eğitim.....	5
1.2.3. Gelir	5
1.2.4. Yerleşim Yeri.....	5
1.2.5. Yaş	6
1.2.6. Medya	6
1.2.7. Hukuksal Faktörler	6
1.2.8. Cinsiyet	7
1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI	7
1.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet.....	8
1.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	10
1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	17
1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN TEMEL KAVRAMLARI...19	
1.4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın	19
1.4.2. Sosyal Politikalar	23
1.4.3. Dini İnançlar	24
1.4.4. Ataerkil Yapı.....	25
1.5. İNSAN HAKLARI KAVRAMI	26
1.6. İNSAN HAKLARI AÇISINDAN KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ.....27	
1.6.1. Kadın Hakları Kavramı.....	29
1.6.2. Dünya’da Kadın Haklarının Gelişimi	33
1.6.2.1. Doğu Toplumlarında Kadın Haklarının Gelişimi.....	34
1.6.2.2. Batı Toplumlarında Kadın Haklarının Gelişimi	35

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE CUMHURİYET DÖNEMİ ANAYASALARINDA İNSAN VE KADIN HAKLARI

2.1. OSMANLI’DA KADIN VE KADIN HAKLARI.....	38
2.1.1. Meşrutiyet Dönemine Kadar Kadın Hakları.....	38
2.1.2. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hakları.....	39
2.2. TÜRK SİYASAL YAŞAMDA KADINLAR, ANAYASAL HAKLAR	47
2.2.1. Osmanlı Devletinde Anayasacılık Hareketleri ve Kanun-i Esasiye’de Kadın	47
2.2.2. Kadın Hakları Konusunda Yeni Türk Devleti Dönemindeki Gelişmeler.....	50
2.2.2.1. 1924 Anayasası Öncesi Gelişmeler	50
2.2.3. 1924 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar	55
2.2.3.1. Eşitlik.....	57
2.2.3.2. Eğitim	57
2.2.3.3. Siyasal Katılım	58
2.2.3.4. Çalışma Yaşamı.....	61
2.2.4. 1961 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar	62
2.2.4.1. Eşitlik.....	65
2.2.4.2. Eğitim	66
2.2.4.3. Siyasal Katılım	66
2.2.4.4. Çalışma Yaşamı	67
2.2.5. 1982 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar	67
2.2.5.1. Eşitlik.....	67
2.2.5.2. Eğitim	68
2.2.5.3. Siyasal Katılım	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2000 VE SONRASI TÜRKİYE KADIN HAKLARI KONUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

3.1. KADIN HAKLARI KONUSUNDA MEVZUATTA YAPILAN DÜZENLEMELER.....	75
3.1.1. İş Kanunu.....	75
3.1.2. Medeni Kanun.....	76
3.1.3. Ceza Kanunu.....	79
3.2. ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ DEĞİŞİMLER.....	81
3.3. DEVLET MEMURLARI KANUNDAKİ DEĞİŞİMLER	89
3.4. EĞİTİM ALANINDA DEĞİŞİMLER	90
3.5. KADINLARIN SİYASETE KATILIMI	93

3.5.1. Yerel Siyasete Katılım	94
3.5.2. Genel Siyasete Katılım	106
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	110
KAYNAKÇA	114
DİZİN	129

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Kadınların TBMM Seçilme Oranları	13
Tablo 1.2: Cinsiyet Ayrımlı Üst Düzey Memur Sayılar	15
Tablo 1.3: Cinsiyete Göre TBMM Bakan Sayısı	16
Tablo 1.4: İstihdam Oranları, 2017	21
Tablo 2.1: TBMM 5. Dönem Kadın Milletvekilleri (1935-1939).....	60
Tablo 2.2: Türkiye’de Kadın Milletvekili Sayıları ve Bakan Sayıları ve Hükümetleri.....	66
Tablo 2.3: Akademide Cinsiyetlerin Dağılımı (2018-2019)	68
Tablo 2.4: Kadın Milletvekili Sayısı (1935-2017)	70
Tablo 2.5: Kadın Bakanların Sayısı	71
Tablo 3.1: 2011 Yılında Kadın ve Erkek İstihdamının Sektörel Dağılımı.....	83
Tablo 3.2: Çeşitli Ülkelerde Kadınların İş Gücüne Katılım Oranları (2007-2015), (%).....	84
Tablo 3.3: 2015- 2016 Türkiye’de İş gücüne Katılım Oranları	85
Tablo 3.4: 2018 Yılı Eğitim Düzeyine Göre İş Gücüne Katılan Kadınların Oranı.....	86
Tablo 3.5: Kadın İstihdam Oranı, 2017	87
Tablo 3.6: Kadın İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	88
Tablo 3.7: 2000 -2015 Yılları Arasında Türkiye’de İlköğretimdeki Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları	91
Tablo 3.8: 2017 Yılı Türkiye’deki Toplam Akademik Personel	91
Tablo 3.9: 2016- 2017 Yılları Türk Yükseköğretim Öğrenci Sayıları.....	92
Tablo 3.10: Yükseköğretim ’de Okullaşma Oranı	92
Tablo 3.11: 2004 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili Oranı	96
Tablo 3.12: 2004 Yerel Seçimler Sonrası Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlar.....	96
Tablo 3.13: 2009 Yerel Seçimler Sonrası Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlar.....	97
Tablo 3.14: 2009 Yerel Seçim Sonuçları	97
Tablo 3.15: 2014 Yerel Seçim Sonuçları	98
Tablo 3.16: 2004, 2009 ve 2014 Yerel Seçimlerde Kadın Temsili Açısından Karşılaştırılması	99

Tablo 3.17: 2019 Yerel Seçimlerde Partilerin Kadın Aday Oranları.....	99
Tablo 3.18: 2019 Yerel Seçim Sonuçları Kadın Belediye Başkan Sayısı.....	100
Tablo 3.19: 2019 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkan Adayları.....	100
Tablo 3.20: 2019 Yerel Seçim Sonuçlarında Kadın Belediye Başkanı Seçilen Kişiler ve İlleri	101
Tablo 3.21: 2019 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın İlçe Belediye Başkanları	102
Tablo 3.22: Dünya’da Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsil Oranları	103
Tablo 3.23: En Yüksek Kadın Belediye Başkanı Oranına Sahip Ülkeler	104
Tablo 3.24: Dünya Çapında Meclislerdeki Kadın Temsiliyeti, 2018	107
Tablo 3.25: TBMM’de Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı 2002-2015	108
Tablo 3.26: TBMM Cinsiyete Dayalı Milletvekili Dağılımları /2019	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Türkiye Cumhuriyeti Kadın Bakan Sayısı	65
--	----

TEZ METNİ

GİRİŞ

Kadınlar geçmişten günümüze kadar biyolojik, sosyolojik, ekonomik açıdan her zaman ikincil konuma bırakılmıştır. Kadınların toplumda değer görmemesi toplumların kalkınmasını yavaşlatmıştır. Toplumların kalkınmalarını hızlandırmak adına kadınları ikincil konumdan kurtarması şarttır. Kadınların toplum içerisinde her alanda ikincil konumda kalmasının ilk nedeni toplumsal cinsiyettir. Toplum tarafından isteyerek veya istemeyerek kadınlara doğdukları andan itibaren kadınların rollerinin nasıl olduğu öğretilmiştir. Böylece toplumda kadın erkek eşitliği ortadan yüklenen roller aracılığıyla kaldırılmıştır. Toplumsal cinsiyetten kaynaklı olarak kadınlar, pasif, duygusal, güçsüz, korunmaya muhtaç, erkeğe bağımlı bir şekilde yetiştirilmiştir. Erkek ise, aktif, güçlü, akıllı, koruyucu, bağımsız bir nitelikte toplumda yerini almıştır. Erkekte kendini kadına karşı üstün görmeye başlamıştır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları bakımından kadının temel görevi ev içinde eş ve anne olarak tanımlanmıştır. Erkeğin temel görevi ise, ailesinin maddi ihtiyaçlarını karşılayan baba olarak belirlenmiştir. Kadınlar toplum tarafından belirlenen rollerle erkeklerin hep gerisinde kalmıştır.

Kadınlar 18. Yüzyılın sonlarına doğru birçok haklardan yoksun bırakıldıklarının bilincine varmıştır. Böylece kadınlar kendi haklarını kazanmak adına bir mücadele içine girmiştir. Bununla feminizm doğmuştur. Feminizm 'de kadınların erkeklerle eşit oldukları savunulmaktadır. Bu nedenle kadınlarında erkeklerin sahip olduğu haklara sahip olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Kadınların siyasal haklarını elde etmesi için öncelikle kadınların toplum içindeki konumlarını düzeltmeleri gerekmiştir. Kadınların yasal haklar elde etmesini sağlamak için tüm Dünya'da mücadeleler başlamıştır. Kadınların siyasal haklarını kazanmasıyla kadınların toplumdaki ikincil konumu değişeceği öngörülmüştür. Ayrıca kadınlar arasında dayanışma oluşturarak kadın hakları için evrensel mücadelenin daha çok hakların gelişmesine katkı sağlayacağına vurgu yapılmıştır. Güçlü kadınların toplumların kalkınmasına katkıda bulunacağı sürekli vurgulanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde toplumsal cinsiyet incelenerek toplumsal cinsiyetin insanlar üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur. Ayrıca insan hakları, kadın hakları ve dünyada kadın haklarının gelişimi incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, bir insan olarak kadının Osmanlı'daki hakları ve Türk siyasal yaşamdaki kadınların haklarına yer verilmiştir. Son bölümde ise, günümüzde kadınların siyasete, çalışma yaşamına, eğitime katılımları ele alınmıştır. Bu alanlarda kadınlara yönelik yapılan yenilikler incelenmiştir. Medeni kanun, Ceza kanunu ve İş kanunda kadınların kazandıkları yeni haklara değinilmiştir.

Türkiye'de kadının siyasal alanda yer almasına yönelik yasal engeller bulunmamasına rağmen, neden bu kadar az sayıda katılımın olduğu ve bu sayının artırılması için geçmişten bugüne neler yapıldığı veya yapılmadığı, bunun ciddi bir sorun olduğu ve bu sorunun çözümü için neler yapılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Çalışmanın amacı; Türkiye'de kadınların siyasal alanda daha fazla kendilerini göstermelerini sağlamak ve bunun toplumda ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmaktır. Bunun için halen değişmeyen toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramının değişmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktır. Ayrıca kadın çalışmalarına katkı sağlayarak, akademik kaynak olma amacı da güdülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL YAŞAMIN, HAKLARIN VE KADININ GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. SİYASAL YAŞAM KAVRAM

Siyasal yaşamda genel olarak iki taraf bulunmaktadır. Bu taraflar, yöneten ve yönetilen kesimden oluşmaktadır. İnsanlar ya yöneten tarafta ya da yönetilen tarafta yer almaktadır. Yöneten taraf, siyasi kararlar alırken, yönetilen taraflar alınacak olan siyasi kararların kendi çıkarları ve tercihlerini değiştirebilmektedir. İnsanların siyasal yaşama katılımı siyasal sistemle kurmuş olduğu bağla alakalıdır. İnsanların, siyasal olayları izlemesi ve bilgiler elde etmesi, siyasal eylemlerde bulunması, oy vermesi, aday olması gibi değişik şekillerde görülmektedir (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013:270).

Siyasal yaşama katılım ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; kişisel ve toplumsal siyasal katılımdır. Kişisel siyasal katılım; insanların tek başına gerçekleştirdiği bütün katılımlardır. Oy verme bir kişisel katılım türüne örnektir. Toplumsal siyasal katılımsa, kişilerin siyasal katılımının aksine, grup davranışı, sosyal faaliyetleri içermektedir. Siyasi partilere üye olmak ise toplumsal siyasal katılıma örnektir (Güneş, Ayata, 1998: 260). Toplumsal siyasal katılımı sağlayan kişiler, siyasal yaşamda daha aktif yer almaktadır. Siyasal yaşam yaşamımızın her aşamasında bizleri olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Siyasal yaşam insanların haklarını savunmaları, özgürlükleri için gerekli olan bütün katılımlardır.

1.2. SİYASAL YAŞAMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Cinsiyet faktörü, toplum içinde sosyal konumun belirlenmesinde etkili olmaktadır. Kültür, din, siyaset, hukuk, ekonomik durum kadınların toplum içindeki rolünü ve isteklerini belirlemektedir. Siyasal katılımında belirli ölçütleri vardır. Siyasal katılımı gerçekleştiren kişisel özelliklerdir. Siyasal kaynaklar sekiz farklı kategoride ele alınmaktadır. Bunlar; aile, eğitim, gelir, yerleşim yeri, yaş, medya, hukuksal faktörler ve cinsiyettir (Kutlu, 2018: 76).

1.2.1. Aile

Toplumun en küçük birimi ailedir. Aile, toplumsal cinsiyet rollerinin öğretildiği ilk başlangıç kurumudur. Aile yapısı ise, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Anaerkil aile yapısında, kadın yüceltilmiştir. Ataerkil aile yapısında ise, erkek yüceltilmiştir. Ataerkil yapıda, kadının kadın gibi, erkeğin ise, erkek gibi

davranması istenir. Toplumun kadın veya erkeğe ilişkin istekleri aile kurumu tarafından, çocuk doğduğu andan itibaren aşılanmaktadır (Aslan, 2015: 364). Cinsiyet rollerine ilişkinin algının oluşturulmasında ise, anne ve baba faktörü çok önemlidir. Çocuklar cinsiyete bağlı kimliklerini aileleri aracılığıyla kazanırlar. Birçok toplumda anne ve baba, toplumsal cinsiyet bakış açısını çocuklarına açık veya kapalı şekilde aktarmaktadır.

1.2.2. Eğitim

Eğitim insanlara ve çevresine büyük katkılar sağlamaktadır. Siyasal katılımı ise, eğitim ayrı bir öneme sahiptir. Eğitim, insanların siyasal olaylarla ilgili bilgi sağlamaları, yorumlamalarını, toplumsal durum ve sorunlarıyla bağlantı sağlamalarını kolaylaştırmakta ve bu ölçüde siyasal katılıma eğilimlerini arttırmaktadır. Eğitim, katılımın yönü ve şiddetini de etkilemektedir (Kutlu, 2018: 78).

1.2.3. Gelir

Ekonomik bakımdan güçlülerin, diğer değişkenlerden bazıları yeterli olmasa bile, siyasal açıdan etkili olduğu görülmektedir. Yalnızca seçimlere katılarak oy kullanmanın bile, ekonomik durumla ilişkisi olduğu bilinmektedir. İnsanların gelir düzeyi yükseldikçe, daha üst düzeylerde siyasal katılma türlerini gerçekleştirdiği bilinmektedir (Kutlu, 2018: 78).

1.2.4. Yerleşim Yeri

Yerleşim yeriyle, siyasal katılım arasında bir ilişkinin varlığına bakıldığında, yapılan çalışmaların daha çok kentsel ve kırsal yerleşim yerleri arasındaki farklılıklara odaklandığı anlaşılmaktadır. Kentleşme; eğitim, kitle iletişim araçlarının takibi, yeni mesleki tecrübeler kazanma gibi konular bakımından olanaklar sunduğu ve insanların siyasal kaynaklara ulaşmalarını kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Kentleşme imkanları sayesinde, insanların siyasal ilgi, bilgi ve katılımını arttırdığı görülmektedir. Kırsal kesimlerdeki yerleşim yerlerinde siyasal katılımların daha çok ailelerinin veya bölgedeki güçlü kişilerin önderliğinde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak kentlerde hayatlarını sürdüren insanların, siyasal katılımlarının ise, kişisel kararları doğrultusunda siyasal katılımlarının gerçekleştiği görülmektedir (Bulut, 2000: 55).

1.2.5. Yaş

İnsanların kontrolünde olmayan bir kaynaktır. Gençler enerjileri ve zamanları itibariyle siyasal faaliyetlere daha yatkındır. Siyasal faaliyetleri sergilemeleri yaşlılara göre daha kolaydır. Toplumun siyasete ilgisinin fazla olması durumunda gençlerin siyasal katılımının yaşlılara oranla daha fazla yoğunluk gösterdiği olağan bir durumdur. Yaşın etkisi toplumdan topluma değişmektedir. Aynı toplumda bile zaman içinde yaşın etkisi farklılık göstermektedir (Kutlu, 2018: 77).

1.2.6. Medya

Medya, ortam, araç anlamına gelen medium kelimesinin çoğulunun türetilmesinde ortaya çıkmıştır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının hepsine medya adı verilmektedir. Medya yazılı, görsel, işitsel ve görsel-işitsel olma özellikleriyle toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde çok etkilidir (Saygılıgil, 2016: 166).

Şehirleşme eğitim olanaklarını arttırmaktadır. Bunun yanında medya araçlarını izleme olanaklarını da kolaylaştırmaktadır. İnsanlar izledikleri bu yayınlardan etkilenmekte ve ulusal veya uluslararası ölçekteki bütün siyasal gelişmelerden haberdar olabilmektedir (Kutlu, 2018: 78).

1.2.7. Hukuksal Faktörler

İnsanların siyasal yaşama katılabilmesi, siyasal haklardan yararlanması başta anayasa olmak üzere mevzuatta düzenlenen şartları taşımasına göre değişmektedir. Demokratik anayasaların uygulamada olduğu ülkelerde ise, siyasal katılımı artırıcı, otoriter ve totaliter rejimlerde ise, azaltıcı yönde etki ettiği görülmektedir. Çoğunlukçu anlayışa sahip siyasal sistemlerde veya askeri vesayetin geçerli olduğu dönemlerde, halk depolitize edilmek amacıyla siyasal katılım yolları kapatılarak siyasetten uzaklaştırmaları sağlanmaktadır. İnsanların siyasetten uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bu durum, siyasal katılım kanallarının oy verme davranışı çerçevesinde sınırlı seviyede kalmasına neden olmaktadır (Kutlu, 2018: 79).

1.2.8. Cinsiyet

Cinsiyet kavramı ilk 1968 yılında Robert Stoller'in “ Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet” adlı kitabında kadın ve erkek cinsini birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Cinsiyet biyolojik bir kavramdır (Ak, 2015: 6). Erkek veya kadın doğmak ya da olmak cinsiyete dayalı toplumsal ayırım ve eşitsizlik konularında önemli rol alan öğelerdendir. İnsanın cinsiyeti biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak farklı değerlendirilmektedir. Biyolojik olarak “ kadın ve erkek olmak, doğal ve doğuştan olarak adlandırılmaktadır. Kadınlık ve erkeklik ise, toplumsallaşma süreciyle birlikte kültürel bir yapılanmayı göstermektedir (Bingöl, 2014: 109).

Biyolojide, hücrelerde 23. Kromozom çifti cinsiyet kromozomları olarak bilinmektedir. Bu kromozomlar XX (kadın) ya da XY (erkek) şekline benzemektedir. Cinsiyet farklılığı bu kromozom şeklindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Ak, 2015: 6). Bu farklılık kadın ve erkek arasında hem fizyolojik hem biyolojik farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Bu özelliklerden kaynaklı olarak cinsiyet, insanın kadın ya da erkek olarak göstermiş olduğu genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerin tümüdür. Cinsiyet, toplumdan topluma değişmemektedir. Bu nedenle cinsiyet, evrenseldir (Bingöl, 2014: 110).

Çocuklar, cinsiyetleri belli olduğu andan itibaren kadın veya erkek olmalarına göre farklı davranışlar sergilerler. Kültür, çocuk yetiştirme şeklini belirlemektedir. Birçok kültürde çocuklar, kadın ve erkek için belirlenmiş cinsiyet rollerine uygun davranışları öğretilmektedir. Cinsiyet rollerine uygun olarak ödüllendirilmekte veya cezalandırılmaktadır. Birçok insan cinsiyete atfedilmiş olan rolleri kabul ederek, kültürün ve toplumun isteklerine göre hareket etmek zorunda kalır (Dökmen, 2010: 30).

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Ülkemizde toplumsal yapı, çeşitli zıtlıklar, çatışmalar ve eşitsizlikleri içinde barındırmaktadır. Toplumsal yapı içerisinde, en önemli ayırım olarak toplumsal cinsiyet karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet ayırımı ve ona dayalı haksız tanımlama, konumlandırma ve uygulamalar söz konusudur. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal olarak kadınların cinsiyet kavramı önemli bir konudur. Kadınlık, doğuştan ve doğal değil, sonradan ve yapay şekilde oluşturulan bir cinsiyet ayırımının adı olarak

ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımı tüm dünya ülkelerinde de bulunmaktadır. Ayrım geçmişten günümüze kadar halen devam etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımında her toplumda farklılıklar yaşanmaktadır (Güzel, 2018:4).

Türkiye’de toplumsal cinsiyete dayalı ayrım çok fazla yaşanmaktadır. Kadın toplumumuzda ötekileştirilmektedir. Ülkemizde var olan öteki grupların başını kadınlar çekmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramını, Simone de Beauvoir, “ kadın doğulmaz, kadın olunur”, sözüyle vurgulamıştır. Bu söze göre kadın dünyada başımıza gelenlerle ilişkili değildir. Toplumda kadınların ve erkeklerin birbirinden tamamen farklı olduğu bilinmektedir. Kadınların ve erkeklerin farklılıkları yaşamda ortaya çıkmakta ve bu farklılıklar kalıplaşmıştır. Bu kalıpların farklılık göstermesi günümüzde de devam etmektedir. Bazı toplumlarda kadınlar biraz daha özgür iken, bazı toplumlarda erkeklerin kadınlara şiddet uyguladığı bilinmektedir. Ayrıca, erkeklerin, şiddete yatkın olduklarına inanılmamaktadır (Güzel, 2018:6).

Geçmişte kadınların bir değerinin olmadığını gösteren en büyük örnek ise, kadınların kocaları öldüğünde ölen erkeklerin eşlerinin bedenini diri diri yakılarak eşlerinin yanına gömülmesi veya kadınların yeniden evlendirilmeleridir. Bazı erkekler örnek bir aile babası iken, bazıları özgür ruhlu, ailesine önem vermeyen kişiler olarak karşımıza çıkabilmektedir (Bal, 2014) Bu farklılıklar hem toplumdan topluma değişmekte, hem de toplumsal cinsiyet ayrımının var olduğunu göstermektedir. Kadınlarda kendi aralarında farklıdır. Her insanın farklılıkları bulunmasına rağmen, toplumda genelde kadın ve erkek farklılıkları ön planda tutulmaktadır. Özellikle dünya genelinde erkeklerin, kadınlardan farklı ve üstün olduğu düşüncesi hâkim olduğu görülmektedir. Bu anlayışta kadınlara ayrımcılık yapılmasına, bu ayrımcılığın ise her alanda yapılmasına neden olduğu görülmektedir (Sayer, 2011: 30).

1.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet

Cinsiyet, kadın ve erkek arasında olan evrensel kabul edilen biyolojik farklılıklar şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, kadınla erkek arasındaki hem toplumsal, hem kültürel açıdan farklılıkları ifade etmektedir. İnsanlara, toplum tarafından cinsiyetçi roller yüklenmektedir. İnsanlar bu rollere göre toplumda hareket etmektedir. Bu nedenle her toplumun insanlara verdiği cinsiyet rolleri farklıdır. Toplumsal cinsiyet insanların ortaya çıkardığı bir kavramdır (Yıldırım, Ergüt ve

Camkıran, 2017: 40). İnsanlar toplumda, çocukları doğdukları anda onlara cinsiyetlerine göre sorumluluk yüklerler. Çocuklarını, cinsiyetlerine göre sevmeye biçimleri, uygun bulunan ve uygun bulunmayan davranışlarına tepki göstermeleri bu kavramın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Toplumsal cinsiyet ayrıca kuşaklar arasında farklılıklar yaratmaktadır. Kadın ve erkek toplumsal ve kültürel değerler açısından yeniden şekillenmiştir. Toplumsal cinsiyet eril ve dişil olarak onlara ayrı sorumluluk ve davranış kalıplarını ortaya koymaktadır. Bazı kaynaklarda eril ve dişil, bazı kaynaklarda ise kadın ve erkek olarak ifade edilmektedir (Dinç, 2010: 78).

Kadın ve erkeğin iş yaşamında, günlük yaşamda, evlilik ve aile yaşamındaki rolleri de ciddi farklılıklar görülmektedir (Ecevit, 2011: 10). Toplumun bize sunduğu rollere uygun hareket ederek, topluma uyum sağlamak gerekmektedir. Aile içerisinde güç dengelerinin dağılımında da cinsiyetçi davranışlar görülmektedir. Toplumların genelinde ve ülkemizde ataerkil bir yapı görülmektedir. Ataerkil yapıdan kast edilen erkeklerin söz sahibi olmasıdır. Erkekleri birçok konuda söz sahibi konumundadır. Kadınlar ise, ev içerisinde erkeğin izin verdiği ölçülerde söz hakkına sahip olmaktadır (Yumuşak, 2011). Kadına, annelik ve ev hanımlığı rolü toplum tarafından yüklenmektedir. Kadın, kendine verilen rolleri yerine getirirken, erkek kamusal alanda kendine yüklenen rolleri yerine getirmektedir. Erkek ailenin reisi, babalık ve evi geçindiren kişi rolleri yüklenmektedir. Tarihsel açıdan kadın, dört büyük dinlerde günah kaynağı olarak görülmüştür. Toplumda meydana gelen doğal olayların sorumlusu hep kadın olarak görülmektedir. Kadınların başarısının nedeni şeytanla yaptıkları işbirliğinden kaynaklı olduğu düşünülmüştür. Kiliseye bağlı üniversite eğitimi almış erkek doktorların, geleneksel kadın şifacının rekabetini tehdit olarak algılamaktadır (Özbudun, Sarı ve Demirer, 2011: 19). Kamusal alan yalnızca erkeklere özgü bir alandır. Bu alanda kadınların hiçbir hakkı yoktur (Berktaş, 2012: 200).

Erkek, iş yaşamında evini geçindiren, kamusal statüleri sahip olan, kadın ise ekonomik olarak erkeğe bağımlı ve ücretsiz ev işleriyle uğraşan kişidir. Kamusal açıdan akıl sadece erkeklerde bulunmaktadır. Ama her insanda akıl vardır. Ancak erkekler kadınlarda akıl olmadığını ve kadınların bilinçlenmesini istemediği ortadadır. Kadınların kendini geliştirmesinden korkmaktadır. Kadınlar yeteneklerinin farkına vardığında, kendilerini geliştirmeye başladıklarında erkek egemenliği zayıflayacaktır

(Günindi Ersöz, 2015: 80). O dönemlerde olduğu gibi bu dönemlerde de halen toplumda kadınların kendilerini geliştirmesi istenmemektedir.

Sanayi devrimiyle beraber teknolojik alanda birçok yenilikler yaşanmıştır. Yeni gelişen teknolojilerin topluma etkileri de fazladır. Teknolojilerin eve girmesiyle birlikte ise kadınların ekonomik faaliyetleri ev içiyle sınırlı kalmaktan kurtarmıştır. Örneğin kadınlar evde dikiş dikerek para kazanmaya, ekonomik özgürlüklerini elde etmeye başlamışlardır. Bu durum kadınların ne kadar ekonomik özgürlüklerini kazanmasına olumlu katkıları olsa da aslında onları gönüllü olarak eve hapsetmeye neden olmuştur. Kadınlar geçmişte ev işçi halinde iken günümüzde bu kavram değişime uğramıştır. Kadınların özel alanın içerisinde kendini yeterli bulması ve kamusal alana çıkma talebini gerçekleştirilmesi engellenmeye çalışılmaktadır (Ayan, Boylu ve Bilgin, 2016: 961). Toplumsal cinsiyet, insanı kadınsı veya erkeksi olarak karakterize etmektedir. İnsanların cinsiyetini toplumsal kurallar belirlemektedir (Savran, 2009: 240).

Erkek, kadın bedeni üzerinde sahipliğe hakkı olacağını düşünmektedir. Erkek otorite, iktidardır. Erkeklik, toplumda önemli ve geçerli bir statü durumundadır. Erkeklik kavramı, kadın üzerinden sağlanan bir güçtür. Bu sayede erkek egemen topluluğu güçlenmektedir. Türk toplumunda toplumsal cinsiyet ayrımı ve kadınlık olgusu, toplumsal kültürel yapının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Türk toplumu, kendine has özelliklere sahiptir. Türkiye derin bir kültürel tarihe sahiptir. Yerli yabancı birçok unsurdan oluşan sosyal bir sentezdir. Eski ve sürekli yenilenen mozaik bir yapıya sahiptir (Berktaş, 2013: 34).

1.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyal açıdan belirlenmiş olan rol ve sorumluluklarına verilen genel addır. Ulusal ve uluslararası seviyedeki güncel politikalar, insanlar arası eşitsizliğe yol açmaktadır. Kadınlarla erkekler arasında eşitsizlik söz konusudur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar daha az sağlıklı, daha düşük eğitilmiş, daha az iş yaşamında yer alan, daha az gelir elde eden çalışanlar konumundadır (CEDAW, 2005: 34).

Dünyada nüfusun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların nüfus üzerinde bu kadar yüksek bir oranda var olması, yine de kadınların ikinci sınıf insan muamelesi

görmelerine engel olmamaktadır. Kadının güçlendirilmesi, konumun değiştirilmesi, ancak toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda düşünceleri değiştirmekle mümkündür (Bal, 2014: 15).

Cinsiyetler arası eşitliğin sağlanması, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Ancak dünya genelinde de bu eşitlik halen sağlanamamıştır. Eşitlikten kast edilen, insanların bütün yeteneklerini tam ve özgürce geliştirmeleri ve toplumsal ortamın oluşturulması, bu ortamın önündeki bütün toplumsal ve siyasal engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Eşitsizlik, önlenemez ve adil olmayan farklılıkların ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Kadın ve erkekler arasında genetik, fiziksel ve biyolojik özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar eşitsizlik çerçevesinde ifade edilmektedir (Şimşek,2011: 24).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadının eğitimi, iş yaşamına katılmasını, sağlığını olumsuz etkilemektedir. Toplumdan topluma toplumsal cinsiyet eşitsizliği değişmektedir (Şimşek, 2011: 67).

Ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili politikaların temeli Cumhuriyet döneminde atılmıştır. 1923 yılında kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik olması inancı ön planda olmuştur.1923 yılında modern devlet yapısı oluşturulurken, büyük bir toplumsal değişim de gerçekleşmekteydi. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu yılından itibaren ilk 10 sene içerisinde reformlar, kadının yurttaşlık hakkını kazanması, cinsiyet eşitliğini ortadan kaldırmak adına atılan olumlu adımlardır. Böylece Türk toplumu yeniden yapılanmaya başlamıştır. 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla eğitim sistemi tek el altında toplanmış ve kadınlara erkeklerle eşit eğitim hakkı tanınmıştır. 1926 yılına gelindiğinde ise Türk Medeni Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla ise yine kadınlara sosyal yaşamda temel haklar verilmiştir. Bu çıkartılan kanunlarla kadınların toplumda değerli olduğu anlaşılmıştır (Demir, 2011: 33).

Türk kadının siyasal haklardan yararlanmasıyla dünya ülkelerinin birçoğunu olumlu etkilemiş ve birçoğuna öncü olmuştur. 1930 yılına gelindiğinde ise, kadınlar yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Türk kadını, ayrıca 1934 yılında ise milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. Cumhuriyet döneminde bu yapılan düzenlemeler sayesinde kadınların elde etmiş olduğu kazanımlar, evrensel açıdan değerlendirildiğinde büyük ve örnek nitelikte dönüşümlerdir. Bu

reformların yapılmasının nedeni ise, kadınların kamusal alanlara girmelerini sağlamak ve erkeklerle birlikte kalkınma sürecine katkılarını sağlamaktır. Bu da bize toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkmaya başladığının bir göstergesidir. Ancak bu reformlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tamamen ortadan kaldırmaya yeterli olmamıştır (Kaypak ve Kahraman, 2016:300).

Türkiye’de 1980 yılında sonrasında eğitim, sağlık, hukuk gibi alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda duyarlılıklar oluşsa da, istihdam, yetki ve karar alma süreçlerine katılım, araştırma, mali politikalar gibi alanlara yerleştirme konusunda yeterli duyarlılık sağlanamamıştır. Ülkemizde, Anayasa ve kanunlarla kadın ve erkek eşitliği güvence altındadır (Tokol, 2013:265).

BM, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesine öncelik vermiştir. Avrupa sosyal şartı, çocuk hakları sözleşmesi, ILO, OECD gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyeleri, kadın erkek eşitliği ile ilgili AB direktifleri doğrultusunda politikalar geliştirmeyi, kanuni düzenlemeler yapmayı ve kanunları uygulamaya geçirmeyi AB uyum sürecinde, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem planı ve Pekin Deklarasyonunda kabul edilmiştir (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, 1995).

Ülkemiz 2000 yılına kadar ise anne ve çocuk ölümlerini %50 oranında azaltmış, zorunlu eğitim süresini 8 yıla çıkarılması, kadın okuryazarlığının %100’e çıkarılması konusunda söz vermiştir. 1997 yılında zorunlu eğitimi 8 yıla çıkarmıştır. Kız çocukların eğitim düzeyi yükseltilmiştir. Kadınlara okuma yazma kursları açarak okuma yazma oranını arttırmıştır (Tokol, 2013: 270).

Türkiye’de kadınların istihdama katılması için çalışmalar yapılmıştır. Kadınların çalışma yaşamına katılmalarıyla ekonomik özgürlüklerini ellerine almaları, özgüvenlerini ve toplumsal saygınlıklarını arttırmaları, aile içindeki konumlarını iyileştirmeleri mümkün olacaktır. İş ve aile yaşamının uzlaştırılması için, kadınların aile yaşamında yükümlülüklerinin eşler arasında paylaşılması ve bu konuda devletin desteği önemlidir. Türkiye’de 9. Kalkınma planında; eğitim seviyesi yükseltilmesi, aktif işgücü sayısının kadınlarında olacağı şekilde artırılması, teşvik edilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Türk siyasal yaşamda ise, 2007 yılına baktığımızda genel seçimlerde %100 bir artışla TBMM’de temsil oranı %9,1’e ulaşmıştır. 2018 yılında ise bu temsil oranı %17,1 olarak bilinmektedir. Bu orana baktığımızda halen katılımın az olduğu ama artışın devam ettiği görülmektedir (Uluocak, Aslan, 2011: 34).

Tablo 1.1: Kadınların TBMM Seçilme Oranları

Seçim Yılı	Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Oranı %
1935 Cumhuriyet Halk Partisi (Başbakan: İsmet İnönü)	395	18	4,6
1939 Cumhuriyet Halk Partisi (Başbakan: Refik Saydam)	429	15	3,7
1943 Cumhuriyet Halk Partisi(Başbakan: Şükrü Saraçoğlu)	435	16	3,7
1946 Cumhuriyet Halk Partisi(Başbakan:RecepPeker)	465	9	1,9
1950 Demokrat Parti (Başbakan: Adnan Menderes)	487	3	0,6
1954 Demokrat Parti (Başbakan: Adnan Menderes)	541	4	0,7
1957 Demokrat Parti (Başbakan: Adnan Menderes)	610	8	1,3
1961 Partilerüstü Askeri Hükümet(Başbakan: Cemal Gürsel)	450	3	0,7
1965 AP+YTP+CKMP+MP (Başbakan: Suat Hayri Ürgüplü)	450	8	1,8
1969 Adalet Partisi (Başbakan: Süleyman Demirel)	450	5	1,1
1975 AP+MSP+MHP+CGP (Başbakan: Süleyman Demirel)	450	6	1,3
1977 AP+MSP+MHP (Başbakan: Süleyman Demirel)	450	4	0,9

Tablo 1.1: (devam) Kadınların TBMM Seçilme Oranları

Seçim Yılı	Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Oranı %
1983 Anavatan Partisi (Başbakan: Turgut Özal)	399	12	3
1987 Anavatan Partisi (Başbakan: Turgut Özal)	450	6	1,3
1991 Anavatan Partisi (Başbakan: Mesut Yılmaz)	450	8	1,8
1995 Doğru Yol Partisi (Başbakan: Tansu Çiller)	550	13	2,4
1999 Demokratik Sol Parti (Başbakan: Bülent Ecevit)	550	22	4,2
2002 Adalet ve Kalkınma Partisi (Başbakan: Abdullah Gül)	550	24	4,4
2007 Adalet ve Kalkınma Partisi (Başbakan: Recep Tayip Erdoğan)	550	50	9,1
2011 Adalet ve Kalkınma Partisi (Başbakan: Recep Tayip Erdoğan)	550	79	14,3
2015(7 Haziran) AKP+Bağımsızlar+HDP (Başbakan: Ahmet Davutoğlu)	550	97	17,6
2015(1 Kasım) Adalet Kalkınma Partisi (Başbakan: Ahmet Davutoğlu)	550	81	14,7
2018(24 Haziran) Adalet Kalkınma Partisi (Cumhurbaşkanı: Recep Tayip Erdoğan)	600	103	17,1

Kaynak: https://www.wikizero.com/tr/Türkiye_hükümetleri_listesi, 10.06.2019.

Tablo 1.1.’de seçim yıllarına göre kadın milletvekili sayısına bakıldığında artış görülmektedir. Kadın milletvekili sayılarının az olması, kadınların milletvekili seçilme olanağını olumsuz etkilemektedir. 1935 yılı seçimlerinde TBMM’de 395 milletvekili içinden sadece 18 kişi kadın milletvekili olabilmıştır. 2018 yılı seçim sonuçlarına bakıldığında, TBMM’de 600 milletvekili bulunmaktadır. Bu 600 milletvekilinin 103 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. Geçmiş seçimlere göre kadın milletvekili seçim yüzdesinin de arttığı görülmektedir. Ancak bu artış halen kadınların temsiline yeterli olmadığı bir göstergesidir. Ülkemizde, 600 milletvekilinin en az yarısının kadın milletvekilinden oluşması kadınlar tarafından beklenen bir durumdur. Bunun için devletin, partilerin, sivil toplum kuruluşlarının ve kadınların birlikte çalışmaları ve kadınlara desteklerini daha da artırmaları gerekmektedir.

Tablo 1.2: Cinsiyet Ayrımlı Üst Düzey Memur Sayılar

Bakan Yardımcıları, Müsteşarlar, Müsteşar Yardımcıları, Kaymakamlar, Bağlı Kurum Başkan Yardımcıları ve Başkanlar, Kurum Bünyesinde Başkan ve Daire Başkanları, Bölge Müdürleri, Bölge Müdür Yardımcıları, İl Müdürleri, Başkanlık Müşaviri, Yargı Organları Başkanları	Toplam	Kadın	Kadın(%)
2008	6922	507	7.32
2009	7010	546	7.79
2010	6738	519	7.70
2011	6404	485	7.57
2012	7640	603	7.89
2013	8136	636	7.82
2014	8288	663	8

Kaynak: Devlet Personel Başkanlığı, 2015.

Tablo 1.2’de cinsiyet ayrımlı üst düzey memurların, 2008 yılı toplam memur sayısı 6922’dir. Toplam içerisinde % 7.32 kadın memurlardan oluşmaktadır. 2014 yılında ise toplam memur sayısı 8288 olmuştur. Ancak kadınların toplam içerisindeki oranı ancak %8 olabilmıştır. Kadınların sadece siyasal alanda değil, iş yaşamında da sayılarının oldukça az olduğu görülmektedir. Kadınların iş yaşamına katılımının ve karar alma noktalarında yetersiz kaldığı görülmektedir.

Tablo 1.3: Cinsiyete Göre TBMM Bakan Sayısı

Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2018			
Yıl-Year	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
1980	29	29	-
1990	31	30	1
1995	34	32	2
2000	36	36	-
2001	36	36	-
2002	25	24	1
2003	22	21	1
2004	22	21	1
2005	22	21	1
2006	22	21	1
2007	24	23	1
2008	24	23	1
2009	24	22	2
2010	24	22	2
2011	25	24	1
2012	25	24	1
2013	25	24	1
2014	25	24	1
2015	27	25	2
2016	27	26	1
2017	27	25	2
2018	16	14	2

Kaynak: TBMM, 1980-2018.

Tablo 1.3’de cinsiyete göre, TBMM’de bulunan bakan sayılarına bakıldığında, 1980 yılında toplam bakan sayısı 29’dur. Bu 29 bakanın hepsi erkektir. 1980 yılında kadın bakan sayısı “0” ‘dır. 1990 yılına gelindiğinde toplam bakan sayısı 31’e yükselmiş ve toplam içerisinde 1 kişi kadın bakan olarak görev almıştır. 2000 yılına baktığımızda ise toplam bakan sayısı 36’ya yükselmiştir. Toplam içerisinde kadın bakan sayısı yine “0”dır. 2011 yılında toplam bakan sayısı 24’e düşmüş ve kadın bakan sayısı sadece 1 kişidir. 2017 yılına gelindiğinde toplam bakan sayısı 27 olmuş ve kadın bakan sayısı 2’ye yükselmiştir. 2018 yılında toplam bakan sayısı daha önceki yıllara göre oldukça düşmüş, sayı 16 olmuş ve toplam 16 kişi içerisinde kadın bakan sayısı 2 olarak kalmıştır. Bu tabloya göre yıllarca toplamda bakan sayılarında sürekli bir değişim olmuştur. Ancak tek değişmeyen bakan sayılarında erkek egemenliğinin yüksek olmasıdır. Her alanda cinsiyet eşitsizliğinin olduğu bir gerçektir. Bu cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak adına birçok çalışmalar yapılmaktadır.

Küresel ve ülke düzeyinde izlenen 1000 yıllık Kalkınma Hedeflerinden toplumsal cinsiyet eşitsizliğini hedef alan çalışmalar sürmektedir. 1000 Yıl Kalkınma Hedeflerinde ülkemizde yapılan çalışmalarda kadınların siyasete katılım oranlarının 2015 yılına kadar % 17 olması istense de bu oranı 2018 yılında ancak ulaşılmıştır (Sezgin,2015: 50). BM, son 40 yılda 4 defa dünya kadın konferansları gerçekleştirmiştir. Bu konferanslarda dünya ülkelerini toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış ortak hedefleri etrafında birleştirmiş ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması için acil çözülmesi gereken sorun olarak kabul edilmesine ve kapsamını genişletilmesine katkıda bulunmuştur (Sezgin, 2015: 56).

Dünya Kadın Konferanslarında kadınların başlıca yüzleştikleri sorunlar olarak, eğitim, sağlık ve istihdam olarak belirlenmiş ve kalkınma sorunu olarak ele almıştır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bakış açısında değişim oluşturmak istemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında kurumsal altyapısında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı kullanılmaktadır (Turan, Şen, 2014: 50).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlarla erkekler arasındaki toplumsal ilişkileri belirleyen bir sosyal kavramdır. Toplumsal cinsiyetin getirdiği roller bu nedenle dinamik yapıdadır. Zamana ve yere göre değişim göstermektedir. Erkeklerin genel anlamda baskın olduğu, kadınların genellikle ikinci planda olduğu, aralarındaki güç ilişkisinin kadınları olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır. Toplumların genelinde erkek yönelimli yaklaşımların belirlenmesi, erkek normu, toplumun bütününe kapsamaması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmada ne kadar zorlanacağımızın bir göstergesidir (Erdoğan, 2010: 15).

Toplumsal Cinsiyet eşitsizliği, tüm insanları ilgilendiren toplumsal bir sorundur. İnsanların cinsiyetinden dolayı eşitsizliğe maruz kalması, insan haklarına ilişkin bir sorundur. Her iki cinsinde eşit haklara sahip olması hem demokrasi için hem de insan haklarının varlığı için gereklidir. Cinsiyete yönelik kanuni düzenlemelerin yapılması, kanunların tüm insanlar tarafından uygulanması, toplumsal yaşamın her aşamasında her iki cinsiyete de ortak sorumluluklar yüklemektedir.

1.3.3.Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumun temel birimi ailedir. Aile birliğinin kurulması yolunda ilk atılan adım evliliktir. Toplumlarda farklı tür ve şekillerde aile var olmuş bir kurumdur.

Evliliğin kendine özgü iç dinamikleri vardır. Evlilik içinde, toplumda iki farklı cinsiyetin rol ve sorumlulukları da farklıdır. Bu rol ve sorumluluklar ise tarihsel, coğrafi, ekonomik, siyasi ve sosyal açılardan farklı bileşenler tarafından belirlenmektedir (Tan,1979:148).

Evlilik içi rollerde farklı şartlara göre değişim göstermektedir. Bu dinamiklerden biri ise toplumsal cinsiyettir. 1934 yılında Mead yayınladığı kitabında, insanların toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu özelliklerin temel unsuru olarak rol kavramını ön planda tutmuştur. 1936 yılında ise, Ralph, sosyolojinin temel sözcüklerinden biri olarak rol kavramına vurgu yapmıştır. Rol, belli bir toplumsal olguya göre umulan davranışlar ya da kişiden beklenen işlemlerle gerçek davranışların toplamıdır (Tan, 1979: 150).

Toplum insanlardan belli davranışların uygulanmasını beklemektedir. Rol bir boyutta toplumsal, diğer boyutta ise bireyseldir. Rol, toplumsal cinsiyet uyarlamalarında kişilerin erkek veya dişi olmasıyla ilgilenmektedir. Bu nedenle her zaman iki cinsiyet rolü vardır (Evrin,1972: 95). Bunlar erkek ve kadın rolü veya dişi ve eril rol şeklinde adlandırılmaktadır. Bu roller insanların topluma katılma olanaklarını ve katılma şekillerini belirlemektedir. Toplumdaki iş bölümünün oluşmasına da bu roller sağlamaktadır. Kadın ve erkeklerin, yaşamın değişik yaşlarda aldığı sorumluluk ve işlerin belirleyicisi cinsiyet rolleridir (Evrin, 1972: 100). Cinsiyet rolleri psikoloji ve sosyoloji sınırında duran bir kavramdır. Cinsiyet rollerinin ortaya çıkması iş bölümüne dayanmaktadır.

Toplumun cinsiyet rolleri çerçevesinde, erkeklerin güçlü ve saldırgan olmaları, kadınların ise kontrolcü bir yapıya sahip olduğu görüşü hâkimdir. Birçok kültürde, erkeklerin, kadınların zihin ve duygularına göre değil, fiziksel özelliklerine göre değerlendirdiği bilinmektedir. Bu nedenle erkeklerin karşı cinse yaklaşımı ve algısı hiçbir zaman iletişim ve yakınlık kurmaya yatkın olmamakla birlikte, eşitlikçi bir tutum algısı söz konusu olmamaktadır (Dökmen, 2004: 23).

Geleneksel erkek rolünde kadınların küçümsenmesi onlara karşı kaba davranılması ve eşit olunmaması, toplum tarafından erkeklere küçük yaşlardan itibaren aşılansaktadır. Erkekler bu nedenle kadınlara karşı iletişim ve yakınlık kurmaya isteksizdir. Erkekler duygusal zekâ alanını aktif bir şekilde kullanmamasından bu sorun

kaynaklanmaktadır. Kadın ve erkeklerin farklı özellikleri olduğu bilinmekte ve kabul edilmektedir. İnsanların kalıp davranışlarını belirleyen en önemli unsur ise kültürdür. Kadın ve erkeklerin toplumun istekleri karşısında duyarsız olması mümkün değildir. Toplumun belirlediği roller oluşmadığında, kadın ve erkek toplum içerisinde sorun yaşayacaktır (Esen, vd., 2017: 40). Cinsiyetten kaynaklı olarak toplumun takındığı davranışlarda farklı olacaktır. Cinsiyet farklılaşması, hormonlardan dolayı beyne etki etmektedir. Kadın ve erkeğin dünya algısının farklı olmasına da etki etmektedir (Eryılmaz, Atak, 2017: 27).

İş yaşamında da cinsiyet rolleri farklıdır. Erkek kişiliği, önderlik, disiplin gibi özelliklerle ifade edilmektedir. Dişi kişilik ise, üreten, koruma isteği, sabır ve annelik duygusu gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Toplumun kadında ve erkekten istekleri bu rollere göre şekillenmektedir. Erkekten kamusal alanda her daim bulunması ve akılcı davranması beklenir. Kadından ise bu durumun tam tersi bir beklenti beklenmektedir. Kadın, hem erkeğe bağlı kalmakta ve ev içerisinde yaptığı işlerden ekonomik bir kazanç elde edemediği için toplumsal açıdan değersiz görülmektedir. Toplumda kadınlar ikincil sıraya itilmiştir (Erzeybek, 2015: 24).

Kamusal alanda akıl ön planda olduğu için kadının rolü kamusal alanda bulunmamaktadır. Kadın kendi özel alanıyla meşgul olmalıdır (Bozkurt ve Akpınar, 2017: 24). Kapitalist sistemde bu görüşü savunmaktadır. Bu sisteme göre iyi erkek üreten, kadın ise çocukların ve eşinin ihtiyaçlarını karşılayan, erkek sadece eve gelip dinlenen, kadın ise ev içerisindeki bütün işleri yapan, bu görevleri yerine getirmesiyle erkeği mutlu eden ve erkeğin bu sayede daha verimli çalışacağını savunan bir sistemdir (Ritzer, 2011:180).

1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN TEMEL KAVRAMLARI

1.4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın

Dünya genelinde toplumsal cinsiyet konusunda birçok araştırma yapılmaktadır. Ancak bu konuda en kapsamlı araştırma Amerika’da Robert Stoller tarafından yapılmıştır. 1968 yılında “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet” adlı kitabında kadınların ve erkeklerin durumlarını birbirinden ayırmak adına ilk kez toplumsal cinsiyet kelimesini kullanmıştır. İngiltere’de ise, 1972 yılında başka bir kitapta toplumsal cinsiyet rollerine,

cinsiyet ve kişilik, cinsiyet ve zekâ konularına değinilmiştir. Cinsiyet rollerinin nasıl öğrenildiği ayrıca anlatılmıştır (Gök, 2018: 25). Biyolojik farklılıkların dışında cinsiyet için yapılan analizlerin bu ayrımın yapılmasına katkı sağlamadığı feminist düşünürler tarafından savunulmuştur. Toplumda sorgulamadan kabul gören, doğal olduğu düşünülen bu farklılıklar aslında toplumda kadın ve erkekler arasındaki eşitliğin sağlanmasına daha da engel olmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki toplumsal ilişkileri de zayıflatmaktadır (Akın, Demirel, 2003: 136).

1949 yılında Simon yazdığı kitabında “kadın doğulmaz, kadın olunur”, şeklinde bir tanım yapmıştır. Bu ifade toplumsallaşma sürecinin özelliklerini ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyet, toplumu anlamayı sağlayan bir mercektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, diğer eşitsizlik sistemleriyle birbirinden ayrılamaz bir şekil almıştır. Birleşmiş Milletler teşkilatı, insan hakları evrensel beyannamesi, bütün insan haklarının korunması en önemli uluslararası sözleşmedir. Kadınların her alanda haklarının ihlali ve onlara karşı uygulanan ayrımcılık Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi Uluslararası Sözleşmede dikkate alınmıştır (Yaşar, 2011: 30).

Toplumda kadın ve erkek eşitliği ve toplumun uygarlık düzeyini belirleyen kadının durumudur. Toplumsal cinsiyet toplumun kadına verdiği göreve göre, toplumda kadının nasıl gördüğü, algıladığı ve beklentileriyle ilgili bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan çalışmalar, kadınların erkeklerle kıyaslanması üzerinedir. Toplumsal cinsiyet, insanların kültürel, toplumsal rolü, ruhsal ve içsel tanımlanması ve temsili anlamındadır (Şimşek, 2011: 129).

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına uğrayan kadınlar siyasal, yasal, sosyal ve ekonomik haklara sahiptir. Ancak, toplumsal yaşamda bu haklar kadınlar tarafından kullanılmasına izin verilmemiştir. Erkekler kadınlardan daha güçlü, kadınlar erkeklere göre daha değersiz görülmektedir. Bu ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır (Şimşek, 2011:130).

Kız çocukların eğitime ulaşmasına engel olunması toplumda kadınların ayrımcılığa uğradığını göstermektedir. Kadınlar, ailede, kayıt dışı sektörlerde, geçici, gündelik, kötü şartta, ücret karşılığı olmayan şekillerde muamele görmüş ve çalıştırılmıştır. Kadın anadır, doğurgandır. Geçmişten günümüze kadar kadın bu üstün

özelliği olmasına rağmen, kadın sürekli horlanmış, ezilmiş ve sömürülmüştür (CEDAW, 2017).

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı, fiziksel, psikolojik şiddet uygulanmaktadır. Bu şiddet, kadınları ikincil konuma itmektedir. Kadınların toplumdaki rollerini kalıcı hale getirmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet konusunda sözleşmeyle güvence altına alınması gerekmektedir. Kadınların, insan haklarından ve temel özgürlüklerinden faydalanmaları sağlanmalıdır. Kadınların, cinsel kimliği istismar edilmektedir. Kadınlar her alanda ezilmiş ve sömürülmüştür. Kadının yeri evi düşüncesi değişmelidir. Kadınların istihdamı engellenmemelidir. Kadın işgücü sürekli kayıt dışına itilmektedir. Kadınlar ücretsiz aile işçisi olarak görülmektedir. Kadınların karar almalarına izin verilmemektedir. Kadın, iş yaşamında hamilelik, doğum, çocuk bakımı gibi durumlardan kaynaklı olarak işletmeleri üretim kaybına uğratan kişiler olarak değerlendirilmektedir (Arısoy ve Korkmaz, 2018:306).

Tablo 1.4: İstihdam Oranları, 2017

	Kadın ve Erkek Toplamı	Kadın	Erkek
15 Yaş Üzeri Nüfus	60.223	30.399	29.824
İşgücü	31.790	10.287	21.503
İş Gücüne Katılım Oranı	%52,8	%33,8	%72,1
İstihdam Oranı	%47,3	%29,3	%65,8

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 2019.

Tablo 1.4'te, 2017 yılı kadın ve erkek istihdam oranları gösterilmektedir. Bu oranlara göre 15 yaş üzeri nüfus toplamı 60.223'tür. Bu toplam içerisinde 30.399 kadın nüfusundan, 29.824 erkek nüfusundan oluşmaktadır. Toplamda kadın nüfusu erkek nüfusundan fazladır. İş gücü açısından bakıldığında ise, toplam çalışan sayısı 31.790'dır. Bunun, 10.287 kişisi çalışan kadınlardan, 21.503'ü çalışan erkeklerden oluşmaktadır. Nüfusun çoğunluğunu kadınlar oluştursa da, iş gücünün çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan kadınların iş gücüne katılım oranı %33,8'dir. Bu oran hem ülke açısından, hem de kadınlar açısından olumsuzdur. Çalışmayan kadınlarında üretime katılması sağlanarak, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunması için politikalar üretilmelidir. İstihdam oranlarında da kadınlarla erkekler arasında eşitsizlik ve ayrımcılık yapıldığı görülmektedir. Kadınlar, toplumsal ve devlet tarafından desteklenmediği sürece güçsüz kalmaya mahkûmdurlar.

Kadınların toplumda sadece ev idaresinden sorumlu olduğu düşüncesi değişmelidir. Kadınların hem ev hem iş yaşamında sorumluluklarını doğru bir şekilde yerine getirmeleri için kadınların eğitilmesi gerekmektedir. Evli kadınları sadece ev kadını olarak görmek ve çalıştırmamak, evli kadınların sosyal güvencelerinin olmamasına neden olmaktadır. Bu durumda evli kadınlar erkeklere bağımlı olmak zorunda kalmakta ve kadınlar böylece daha da güçsüzleştirilmektedir(Karabıyık, 2012: 250).

Toplumda kadınların çalıştırılmamasının nedenlerinde biride namus kavramıdır. Kadınların eğitime ve çalışma yaşamına katılmaları için, eğitim seferberliği başlatılmalıdır (Karabıyık, 2012: 240). Kız çocukları küçük yaştan itibaren okula gönderilmeli, çocuk evlilikleri engellenmeli, bağımsız ve eşit bir yaşam sürmeleri için, toplum bu konuda sürekli devlet tarafından bilinçlendirilmelidir. Kadınların çalışması, dünyaya bakışlarını değiştirmektedir (Taş ve Akyol, 2005:137).

Kadınların toplum içindeki yeri zaman içinde farklılaşmış olsa da yine de istenen düzeye ulaşamamıştır. Günümüzde halen kadınları hor gören erkekler, kadınlara şiddet uygulamakta ve onların ölmesine neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyetin ortadan kalkması sonucunda ülkeler kalkınacaktır. Bir ülkede toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamadaki başarısını 3 önemli duruma bakarak anlayabiliriz. Bunlar kadın ve erkeğin yaşama süreleri, yetişkin kadın ve erkek okuryazar oranları, kadın ve erkeklerin okullaşma oranları olarak sıralamak mümkündür. 2002 yılında Medeni kanunda yapılan son değişiklikle evli kadının yasal olarak durumunda değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre erkeğin aile reisliği durumu ortadan kaldırılmıştır. Aile birliğini eşler birlikte yönetir, birliğin giderlerini güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla birlikte katlanırlar (Serdar, 2014: 30).

Kadınlara yüklenen toplumsal bakış halen tam olarak değişmemiştir. Toplumsal cinsiyette eşitlik için; kadınların eğitilmesi, sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılımlarında kadınlara öncelik verilmesi, kadınların rol ve sorumluluklarına ilişkin yargılarla mücadele edilmesi, sorumlulukların birlikte paylaşılması, aile içinde kararların birlikte alınması, hak ve sorumlulukların eşit olması, ailedeki kız ve erkek çocuklarına eşit davranılması ve eşitlik içinde yetiştirilmesi, kadınların toplumda görev alması için desteklenmesi, kadının çalışma yaşamıyla, özel yaşamının uyumunun

sağlanması, kadınların şiddete uğramasını engellenmesi, ayrımcılığın yasaklanması, eşit fırsatlar sağlanması gibi önlemler alınmalıdır (Üner, 2008: 25).

Kadınlara biçilen rolün ortadan kaldırılması için yalnızca kadınların eğitilmesi yeterli olmamaktadır. Erkeklerinde, cinsiyet eşitliğinin farkına varmasının sağlanması için eğitilmesi gerekmektedir. Toplumda kadınların önüne konan engelleri toplum olarak birlikte kaldırılmalı, kadın ve erkeği eşit insanlar olarak görerek, toplumda hak ettikleri yeri almaları sağlanmalıdır. Kadınlara doğumdan önce başlayan cinsiyet ayrımcılığının göstergesi olan gebelik esnasında kız çocuğunun istenmemesi, kız çocuğu olması durumunda ise kız bebeğin öldürülmesi gibi yanlış davranışların ancak eğitimle değişebileceği söz konusudur (Ağaoğlu, 2006: 21).

1.4.2. Sosyal Politikalar

Toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal politikaları belirlemektedir. Devletin belirlemiş olduğu politikalar da toplumsal cinsiyet rollerini ortaya koymaktadır. Çoğu ülkede cinsiyete dayalı olarak yapılan iş bölümü, erkeği çalışan, kadını ise ev hanımı şeklinde konumlandırmaktadır. Devletin bakım hizmetleri sınırlıdır (Altunok, 2014: 26).

Sosyal devletin, toplumsal cinsiyet eşitliği veya eşitsizliği ortadan kaldırmaya çabalamalıdır. Ülkelerin sosyal politikaları arasında kadın istihdamın öne çıkarılması ön planda tutulmalıdır. Toplumun toplumsal cinsiyet algısı da politikaları yeniden şekillendirmektedir. Ülkemiz sosyal devlet sınıflamasında Latin Çemberi olarak bilinen modele benzerlik göstermektedir (Markham, 2010: 70).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımlar kadınlar için genellikle eş ve anne olarak toplumda yer almaktadır. Türkiye, kadın istihdama katılımı sağlamak açısından yetersizdir. Kamusal alanda çocuk bakım hizmetlerinin az olması bunun göstergesidir. AB’de ise toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek için eşit davranma perspektifiyle, eşit istihdam oranı, eşit işsizlik oranı ve eşit ücret gibi politikalar ön plandadır (Aydın, 2016: 243).

Kadın ve erkeklerin farklı olduğu ancak katkılarının eşit olarak değerlendirilmesi kadınlara özel politikalar oluşturulmalıdır. Çocuk bakımı konusunda konulan hedeflere yönelik politikalar genişletilmelidir. AB, ayrıca çocuk, yaşlı ve bakıma ihtiyacı olan kişilere uygulanacak politikalar aracılığıyla aile ve iş yaşamına da

katkı sağlamış olacaktır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması amaçlanmaktadır (Dedeoğlu, 2009: 19).

Ülkemizde sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla birlikte temel eğitime destek projesi yürütülmüştür. Bu projelerin yanında, kardelenler, baba beni okula gönder, haydi kızlar okula gibi kampanyalarla kız öğrencilerin okula devam etme oranlarının yükseltilmesi yapılan sosyal politikalardan bir kaçıdır. Ayrıca okuryazar oranını arttırmak için ise ana kız okuldayız okuma yazma kampanyası da eğitim alanında yapılan sosyal politikalara örnektir. İş yaşamına kadınların katılımını sağlamak içinde birçok farklı politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalar; istihdam yaratma politikaları, işe yerleştirme ve danışmanlık hizmetleri, kalifiye işgücü yetiştirme programları gösterilebilir (Aksoy, 2006: 31).

Kadınların girişimci olabilmeleri içinde, girişimciliğin özendirilmesi, girişimcilik eğitimlerin verilmesi ve devletin iş kuran kadın girişimcilere hibeler vermesi de önemli politikalardandır. Türkiye’de gene kadınların istihdamını arttırmak adına başka bir politika ise, çalışma yaşamına ilk kez katılacak kadınları çalıştıran işyerlerine özel vergi indirimleri, 19 ile 24 yaş arasındaki genç kadın çalışanları bu vergi kapsamında teşvikinin 3 yıl boyunca sürmesi, 2017 yılında yapılan yeni düzenlemeyle çalışan annelerin 0-6 yaş grubundaki çocuklarına bakan büyük annelere ayda belli bir tutarda bakım ücreti verilmesi çalışma yaşamında kalmalarına katkı sağlamıştır. Bu çalışma kısa bir süre devam ettikten sonra kaldırılmıştır (Özmen, 2017: 10).

1.4.3. Dini İnançlar

Din, insan yaşamının her alanında ve toplumun her kesiminde önemli etkileri olmaktadır. Toplumsal cinsiyetin oluşması dini inançlardan etkilenmektedir. Din içinde olduğumuz topluma göre farklılık göstermektedir. Birçok farklı dini inanışta kadın kötü, düşman, hatta şeytan olarak görülmektedir (Gürhan, 2010: 12).

Kadın sürekli aşağılanmakta, suçlanmakta ve toplumsal yaşamdan tamamen kadın ayrı tutulmaktadır. Dini inançlar, gelenekler, sosyal ve kültürel baskılar altında kadınların ve kızların yaşamını tehdit ve zararlı hale getirmektedir. Hindistan’da kocası ölen kadınlar diri bir şekilde yakılarak, kocalarıyla birlikte gömülmektedir. Dinler,

öğretiler ve inanışlar, erkeklerin yönetim tarzları ve liderlikleri ve yetenekleri açısından kadınlardan daha iyi olduğunu sürekli vurgulamaktadır(Gürhan, 2010: 15).

Dinende kadınlar ile erkekler aynı olmadıkları anlaşılmıştır. Türkiye’de geleneksel roller ve aile içi görevler kadınların iş yaşamına girmelerine engel olmaktadır. Ancak, kadınların eğitim seviyesi, medeni durumu, çocuk sayısı, ücret yapısı gibi unsurlar, kadınların iş yaşamına girmesini etkilemektedir. Kadına yapılan baskı tüm eşitsizliklerin oluşmasına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadına odaklanmasına neden olmaktadır. Kadınların ve erkeklerin arasındaki eşit olmayan güç dağılımı kadınlara şiddet uygulamaya da neden olmaktadır. Eşit olmayan güç; erkeklerin, kadınlar üzerinde baskı kurmasına, toplumda kadınlara ayrımcılık yapmasına neden olmaktadır (Sivakumar, 2008: 9).

Kadınlara farklı şiddetler uygulanmaktadır. Bu şiddet, ekonomik şiddet, kadının çalışmasına izin vermemek, zorla kadını istemediği iş yaşamında çalıştırmak, kendi kazandığı parasına el koymak, kadının iş bulmasına engel olmak örnek gösterilmektedir (Şener, Demirdirek, 2014: 70).

1.4.4. Ataerkil Yapı

Ataerkil, sistem üstü bir olgu, bir yapılanmadır. Ataerkil, erkeklik olgusuyla ortaya çıkmıştır. Ataerkil sistem, erkekler tarafından kurulmuştur. Her iki cinsiyetinde yer aldığı bir yapıda erkek baskınlığının olduğu bir yapıdır. Kurallar erkekler tarafından belirlenmektedir. Kadınlar bu sistem içerisinde erkeklerin koyduğu kurallara uymak zorunda kalmaktadır(Berktaş, 2014: 44).

Ataerkil yapıda, kadın ve erkek biyolojik olarak farklılığı kabul edilmekle birlikte, erkekler birincil olarak görülmektedir. Kadınlar bile bu durumu bu şekilde kabullenmiştir. Ataerkil yapılarda, erkeğin çıkarları ön plandadır. Erkek egemen güçtür. Erkek tarafından, kadının emeğinin ve bedeninin denetlendiği görülmektedir. Kadınlar eğitimden uzak kalmışlardır. Bu nedenle de erkeğe ekonomik anlamda bağımlı kalmışlardır (Çakır, 2014: 34).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, ataerkil yapıdan ve yapılan baskılardan, önyargılardan kurtulmak gerekmektedir. Cinsiyet eşitliği dendiğinde kadın ve erkeğin aynı olduğu konusunda yanlış anlamalar vardır. Buradaki eşitlik, karar

almada, planlamada ve uygulamada geçerlidir. Kadınların ve erkeklerin rolleri ve sorumlulukları farklıdır. Bu yüzden her iki cinsiyetinde farklı algı, çıkar, ihtiyaç ve önceliklerini olduğu unutulmamalıdır. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin eşit olması, daha adil ve demokratik bir ortamın oluşmasını sağlayan bir süreçtir (Sayer, 2011: 21).

Ataerkil ağ, erkeklerin değerlerine göre belirlenmektedir. Ancak kadınlarında bu alanda yaşama büyük katkıları ve büyük rolleri olduğu unutulmamalıdır. Kadınlar, anne olarak kültürlenme sürecinin en etkili ve baş aktörü konumundadır (Özyol, 2013: 56).

1.5. İNSAN HAKLARI KAVRAMI

İnsan hakları, tüm insanların her zaman her yerde sahip olduğu hakların tamamıdır. İnsan hakları ve kamu özgürlüklerinin korunması gerekmektedir. Bu hakların korunmasının temel amacı insanların sınırsız devlet iktidarına karşı korunmasından kaynaklanmaktadır. İnsan hakları, bütün insanları; cinsiyet, etnik yapı, dinsel, inanç gibi konulara bakılmadan herkesin sahip olduğu hakların tamamıdır. Bütün hak ve özgürlükler olarak da ifade edilmektedir (Tanör, 1994: 14).

İnsan hakları evrensel özellik göstermektedir. İnsan hakları, insanın değerini, insan onurunu korumayı amaçlayan haklardır. İnsanın, akıl ve vicdan sahibi, düşünen, muhakeme eden bir varlık olması, diğer canlılardan ayıran en büyük özelliğidir. İnsan hakları, insana özgü olanakların korunabilmesinin koşullarıyla ilgilenmektedir. İnsan haklarının ortaya çıkışının, adaletsizlik, haksızlık gibi kavramlarla ilişkisi bulunmaktadır (Uygun, 2000: 15).

İnsan haklarından doğan hukuki yükümlülükler devletlere aittir. Yani, insan haklarına dayanan taleplerin direkt muhatabı devlettir. İnsan hakları, mutlak monarşilerin gücünü sınırlamayı amaçlayan bir mücadeleyle ilk önce kendini göstermiştir. Bu mücadelenin sonucunda, yaşam hakkı, kişi güvenliği ve özgürlüğü, düşünce özgürlüğü gibi devlet gücünü özgürlükler lehine sınırlayan haklar oluşturulmuştur (Sancar, 2000:118).

Kamu gücünü kullanmayan insanların, birbirlerine yönelik olarak maddi ve manevi bütünlüklerini yok edici eylemleri, insan hakları ve insan hakları ihlali kavramı

anlamına gelmemektedir. Kolluk güçlerinin insan yaşamına yönelik haksız veya keyfi müdahale etmesi insan hakları ihlaline bir örnektir.

İnsan haklarının temel kavramları; özgürlük ve hak kavramları, eşitlik kavramı, kamu özgürlükleri, pozitif hukuk ve doğal hukuk ayrımı olarak sayılmaktadır. Özgürlük ve hak kavramı, insan haklarının kapsam ve mahiyetinin anlaşılması için gerekmektedir. Özgürlük, herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmadan düşünme ve davranma şeklidir (Kaboğlu, 2002: 17).

Eşitlik kavramı ve özgürlük ile eşitlik ilişkisi, insan haklarıyla yoğun bir ilişki içerisinde. Özgürlük ve eşitlik kavramı, insan haklarının iki kurucu kavramıdır. İnsan haklarının, özgürlük, eşitlik ve adalet kavramıyla bağlantısı yüksektir. Temel eşitlik toplumdaki bütün insanların haklar açısından aynı statüye sahip olması anlamına gelmektedir (Kabaoğlu, 2002: 18).

Kamu özgürlükleri, temel haklar, kişi hak ve özgürlükleri kavramı, insan haklarıyla ilgilidir. Kamu özgürlüklerinin, insan hakları devlet tarafından tanınmıştır (Akıllıoğlu, 1995: 10).

1.6. İNSAN HAKLARI AÇISINDAN KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ

Kadın ve erkek insanlığın var oluşundan itibaren iki karşı cins olarak hayatını sürdürmektedir. Bazı toplumlar anaerkil, bazı toplumlar ise ataerkil yapıya sahiptir. Ülkemiz ataerkil toplumsal bir yapıya sahiptir. Anaerkil toplumlarda kadın ile erkek eşit görülmektedir. Ancak ataerkil toplumlarda bu durum böyle değil kadın ile erkek eşit değildir. Hatta erkek daha ön planda tutulmuştur. Zamanla kanunların kadın erkek eşitliğini sağlamaya çalışması kadınların hak ettikleri değeri kazanmalarına yeterli düzeyde yardımcı olamamıştır. Kadınlar mücadele etmeye devam etmiştir. Günümüzde kadınlar var olduklarını kanıtlamaya çalışmakta zorlanmaktadır (Dişsiz, Hotun, 2008: 53).

Dünyamızda ve ülkemizde kadın ve erkeğin günlük hayatta eşit olmadığı görülmektedir. Kadınların eğitim olanaklarından tutunda bir çok alanda hatta öldürülmesine kadar uzayan bir kadının varlığı mücadelesi halen devam etmektedir. Kadın figürünün konumu, ev işleri ve çocuk bakmakla sınırlandırılmıştır (Dinçkol, 2005: 114).

Çocuklar ortak mal kavramındadır. Doğal toplumun sonu hiyerarşik dönemin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Kadın ve erkek mutlak eşitlik durumundan ataerkil yapıya geçerek kadınlara karşı erkeklerin hegemonyası oluşmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ezilen cinsiyet kavramı ortaya çıkmıştır. Kadın metalaşmış, eşyalaşmış, savaş ganimeti haline dönmüştür. Kadın ile erkek eşitsizliği kavgası beşyüz yıllık bir geçmişle halen günümüzde devam etmektedir. İnsanın bilinçaltında kadın, fiziksel yaratılışa bakılırsa,erkeğe göre zayıf ve korumasız, ancak erkek ise yetenekli ve güçlüdür. Kadınlar üretkenlikle (doğurganlık), erkekler kas üretmekle görevlendirilmiştir. Hayatın içinde iş bölümü açısından kadınlara daha düşük seviyede konumlandırırmıştır. Bazı kadınlar bu düzeni kabul ederken, bazı kadınlar bu düzene direnç göstermeye başlamıştır. Bu direnişin adı feminizimdir (Koçer, 1972: 117).

Feminizim doğuştan kadın ve erkeğin eşit olduğunu ve kadının ataerkillik dönemi boyunca acımasızca ezildiğini söylemektedir. Fransız devrimi sonrası İnsan ve Yurttaş Hakları bildirgesinde kendilerinden bahsedilmediğini gören kadınlar, insan ve yurttaş olarak var olmak için mücadele başlatmışlardır. Bu mücadelenin ilk ürünü kadınlara eğitim hakkı verilmesidir. 1. Dünya savaşı sırasında erkeklerin cephede savaşmalarıyla erkeklerin yürüttüğü tüm işleri kadınlar yapmaya başlamıştır. Böylece kadınların o kadar da zayıf olmadıkları, kadınların da erkeklerin yaptığı işleri yapabileceği anlaşılmıştır (Kuzgun, Sevim ,2004:13).

19 ve 20 yüzyıllarda kadınlar eşitlik için mücadeleye devam etmiştir. Eşitlik için kadın ve erkek hem evrensel hukukta hemde uluslararası hukukta büyük adımlar atmışlardır. Bunun sonucunda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmeleri kabul edilmiştir. Ülkemizde ise kadın hakları iki dönemde ele alınmaktadır. Bu dönemler, Osmanlı dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti dönemidir. Osmanlı döneminde İslam hukuku uygulanmıştır. Kadınlara bir takım haklar verilmiştir. Yinede kadınlar ikinci planda kalmaktadır. Erkekler yine kadınlardan öndedir. Örneğin; bir erkek tanık, 2 kadın tanığa eşittir. Kadına şiddet uygulayan erkeğe hiçbir yaptırım uygulanmamaktadır (Kuzgun, Sevim, 2004: 14).

Boşanma ise, kadına nadir koşullarda tanınan bir hak olarak görülmektedir. Kadınlar bu durumlarda bile kadın hakları için sürekli mücadele etmişlerdir. İlk

düzenlemeler 1917 yılında Hukuk-u Aile Kararnamesiyle başlamıştır. Bu kararname sayesinde kadınlara da boşanma hakkı verilmiştir. Çok eşlilik ise sadece ilk kadının rızasıyla söz konusu olmuştur. Cumhuriyet rejimine geçişle birlikte kadın ve erkek eşitliği için birçok devrim yapılmıştır. İlk 1924 anayasamızda aile kavramı tanımlanmıştır. Kadınların eğitim almaya başlamasıyla toplumsal bilinç artmıştır. 1926 yılında ilk Medeni kanunla birlikte kadınlara hukuk alanında erkeklerle eşit haklar tanınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ise 1985 yılında Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesini kabuletmiştir. 2000 yılına kadar bu sözleşme çerçevesinde birçok kanuni düzenlemelerde bulunmuştur. 2002 yılında yeni Türk Medeni Kanunu ve Yeni Türk Ceza Kanunuyla'da eşitliği kapsayan bir takım düzenlemeler de yapmıştır (Mimir, 2017: 3).

1.6.1. Kadın Hakları Kavramı

Hak, hukuk tarafından tanınan ve korunan iradi bir yetki veya bir irade üstünlüğüdür. Hak bilinci, kişilikten ayrı düşünülmemektedir. İnsanın kişilik varlığından ayrılması olanaksız olan ruhsal ve düşünsel bir yaşamıdır. Hakkın kullanımı, insanda hak bilincinin güçlenmesiyle mümkündür. Hak bilinci gelişip güçlenmesi, hakkına sahip çıkmasına olanak sağlamaktadır (İzveren, 1988:100).

Hak kavramıyla yetki kavramı birbiriyle ilişkilidir. Hak özel hukuk alanının temelidir. Hakkı farklı şekillerde tanımlamak söz konusudur. Hak, hukuk düzeni tarafından kişilere tanımlanan yetkililerdir. Hukuk tarafından kişilere tanınmış yetkiler ve yüklenen yükümlülüklerdir. Hak kavramı, hukuki ilişkinin özüdür (Özkorkut, 2012: 105).

Hak, hukuk tarafından tanınmış olan, hak sahibinin iradesine bırakılan ve korunmasını isteme şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumda ve hukuk düzeninde hak, borç önemlidir. İnsanın bir hakka sahip olması, başkalarının da aynı haklara sahip olması anlamına gelmektedir. Bir toplumda eşitlikten bahsedebilmek için, insanın bir hakka sahip olması gerekmektedir. Bu hakların insanlar arasında bir ayrıcalığa sahip olmaması gerekmektedir (Güngör, 1997: 90).

İnsan hakları, bütün insanların zaman ve ortam açısından dokunulmaz bir takım hakları olgusuna vurgu yapmaktadır. Günümüz insan hakları dönemidir. Kadın hakları konusu da, insan hakları konusuna bağlıdır (Güngör,1997:100).

İnsan haklarının gelişmesi, kadın haklarının gelişmesine de sebep olacaktır. Dünya genelinde insanların büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Kadın haklarına olan bakış açısı günümüzde git gide değişime uğramıştır. İnsan hakkı denildiğinde, erkeklere verilen haklar gelmektedir. Kadınların geçmişten bu yana, toplum nüfusunun yarısına yakınına oluşturmalarına rağmen, hep haklardan mahrum bırakılmıştır. Ancak günümüzde bu algı değişecektir. Kadınların bu dışlanmasına feminizm olarak ad verilmiştir. Feminizmle, kadınların hakları açısından erkeklerle eşitliğini savunan bir akım doğmasına neden olmaktadır. İnsan hakları ülkemize 1980 yılında girmiştir. Türkiye, AB'ne üyelik sürecinde ve Batıyla kaynaşması açısından, insan hakları, yasal düzenlemelerle daha da ilerlemiştir (Özkorkut,2012:110).

Kadın haklarının önemi, kadınların önemli olduğu, kadın hakları açısından yeni bir dönemin başlaması Cumhuriyet 'in kurulmasıyla başlamıştır. Tüm dünyaya örnek olmuştur. 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilmiştir. Bu kanunla, çok eşlilik yasaklanmıştır. Kız ve erkek çocukların mirastan eşit pay alma ilkesi yer almıştır. Kadınlar, kendilerine verilen haklarla, toplum içinde önemini yavaş yavaş kazanmaya başlamıştır. Türk toplumu, sosyal, ekonomik, kültürel açıdan büyük bir rejim değişimine uğramıştır. Ataerkil bir yapıya sahip olan ülkemizde, kadının insan haklarını kazanmaları büyük bir başarıdır. Kadın derneklerinin çabaları da, kadınlara yapılan ayrımcılığın son bulması yönündedir (Özkorkut, 2012: 111).

Kadın hakları yerine, kadın insan hakları terimi kullanılması, kadının insanlığına vurgu yapmaktadır. Kadının da, erkekler gibi haklara sahip olduğunu kabul ettiler (Kaypak, 2015: 19).

Kadınların istedikleri haklar, her insanın doğuştan sahip olmasını istedikleri haklardır. Yalnızca kadınları ilgilendiren marjinal haklara vurgu yapmak doğru değildir. 16. Yüzyılda erkek, uygarlığın ve kültürün yaratıcı ve ürünü görülmekte iken, kadının doğanın ürünü olarak görülmesi, kadını ikinci planda bırakmaktadır. Bu ikinci plandan kaynaklı olarak kadının haklara ihtiyacının olmadığı düşünülmüştür. Kadınlar uzun bir süre insan haklarından yararlanamadılar. Dünyayı hiçbir zaman erkeklerle eşit

paylaşamadılar. Kadınlar, kendi durumlarının doğal olmadığını, toplum tarafından kendilerinin değersizleştirildiğine vurgu yapmıştır (Berktaş, 2004: 10).

Erkeklerde, kadınlara yapılanın aslında doğru olmadığı, cinsiyet ayrımı olduğunun farkına vardılar. Kadının da bir insan olduğunu kabul ettiler. Kadının insan haklarının evrenselliğinden yola çıkmıştır. Evrenselcilikten kasıt ise, haklardan herkesin aynı şekilde yararlanması anlamına gelmektedir. Evrensel davranışa göre bütün kadınlar, BM sözleşmelerine göre bütün haklardan yararlanmalıdır. Kadınlara yapılan ayrımcılığın bir başka nedeni ise kültürel farklılıklara dayanmaktadır. Her kültürün kendine özgü değerleri kadına verilen değeri de etkilemektedir. Kültürel farklılıklar ataerkil kastın yok edilemeyeceğini göstermektedir. Kadınlara uygulanan çifte standart ataerkil toplumlar tarafından yaratılmaktadır (Berktaş, 2000: 360).

20. yüzyılın ilk yarısında, birçok uluslararası bildirge ve belgeyle cinsiyet bakımından kadınların özgül haklarının insan hakları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Kadınların özgül durumlarından kaynaklanan problemler dile getirilmektedir (Berktaş, 2004: 19).

1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM tarafından kabul edilmiştir. Bu bildirgenin, 1. Maddesinde, bütün insanlar onur ve haklar açısından eşit ve özgür doğmakta ibaresi şeklinde ifade edilmektedir. Bu ibarede, kadınlar hesaba katılmadan yazılmıştır. Ayrıca kadınların aile içerisinde birçok insan hakları ihlali yok sayılmaktadır. Kadınların yıllardır aile içi şiddet ve cinsel istismara uğramaları da insan hakkı ihlali olarak görülmemiştir (Şanlıoğlu, 2006: 50).

Kadınlara uygulanan kadın hakları ve insan hakları ihlalleri önce özel alanda yani ailede başlamalıdır. Kadınlar, erkeklerden farklı olarak okula gönderilmemiş, zorla evlendirilmiş, çalışması engellenmiş, ailedeki kişiler tarafından baskı uygulanmış, şiddete maruz kalmış, namus adına öldürülmüştür. Birçok insan hakkı ihlali kadınlara sürekli maruz kalmış, günümüzde de maruz kalmaya halen devam etmektedir (Şanlıoğlu, 2006: 56).

İnsan hakları halen kadını bir azınlık grup olarak görmekte ve özel alanla kısıtlı kalan bir problem olarak görmemektedir. Kadınlara yapılan özel alanda ki baskılar aynı zamanda kamusal alanlarda da gerçekleşmiştir. Bu kadınların kamusal alanlarda aktif rol almasına engel olmamıştır. Kadının insan hakları, ilk kuşak hakları

olarak kişisel ve siyasi haklar olarak bilinmektedir. İkinci kuşak hakları ise özel alanla ilgili olan ve kadınların yaşamlarında önemi olan sosyal, ekonomik ve kültürel hakları içermektedir (Acar, 1998: 20).

Kadın hakları Batı kesiminde erkek egemenliğine karşı bir toplumsal cinsiyet eşitliğini kazanmak için yapılan mücadele olarak adlandırılmaktadır. Kadın hakları Batı'da ekonomik alanda başlamıştır. Kadın haklarının, insan haklarına dönüşmüştür. Bu hak içerisinde ise, sosyal, siyasal ve kültürel etmenlerde ele alınmaktadır. Dünyada kadının insan hakkı ise 1970 yılında önemli bir yere sahip olmuştur. 1975 yılında ise BM tarafından Uluslararası Kadınlar yılı olarak kutlanmıştır. Bu yılın önemi, eşitlik, kalkınma ve barış vurgusudur (Akdur, 2008: 14).

1980 yılında CEDAW (kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi), üye ülkelerin imzasına sunulmuştur. Bu sözleşmeyle kadınlar, insan haklarının sağlanması, korunması ve geliştirilmesi, kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi önemi ön plandadır. CEDAW, gerçek eşitliğe vurgu yapmıştır (Acar, Arıner, 2009: 20). Ayrımcılık konusunda hem yasal yönlerine, hem kültürel yönlerine birlikte vurgu yapmaktadır. Kadınlar için uluslararası alanda daha özel düzenlemeler ve önlemler alınması gerektiğini söylemektedir (Berktaş, 2004: 12).

1993 yılında ilke kez Viyana İnsan Hakları Konferansında, kadının insan hakları kavramı kullanılmıştır. Bu çok büyük bir başarıdır. Devlet düzeyinde gerçekleşen bir konferansta, kadınların ve kız çocukların, evrensel insan haklarından ayrı tutulmaması, vazgeçilemez bir parçası olarak görülmesi, kadınlar adına kazanılmış büyük bir zaferdir. Aslında bu daha sonra kazanılacak hakların öncüsüdür (Akyol ve Taş, 2015: 141-143). Bu konferansta kadınların, yaşama hakkı, güvenlik hakkı, eğitim hakkı, özgürlük hakkını kendi özgür iradeleri ile kullanabilme hakkı en temel insan hakkı olduğu ve bunun kabul edilmesi, kadınların özgürlüğü için çok önemlidir (İnsan Hakları Başkanlığı, 2006: 100).

1994 yılında Kahire'de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 yılında ise Pekin'de Dünya Kadın Konferansı, 2000 yılında ise New York'ta yapılan Pekin+5 BM Özel oturumuyla kadına şiddet konusu konuşulmuştur. Bu konferanslar sonucunda kadının insan hakları alanları belirlenmiştir (Kaypak ve Kahraman, 2016:303). Bu haklar şunlardır;

- Evlilik İle İlgili Haklar
- Boşanma İle İlgili Hakları
- Bedensel Hakları
- Kamu Yaşamındaki Hakları

Yukarıda sayılan haklar kadınlar için belirlenen alanlardır (Kaypak ve Kahraman, 2016: 305).

1.6.2. Dünya’da Kadın Haklarının Gelişimi

İngiltere’nin 17. yüzyılda yaşadığı devrimle kadın ve erkek eşitliği kavramı, 18. yüzyılda aydınlanma çağı ve daha sonra yaşanan Fransız devrimiyle tekrardan gündeme gelmiştir. Kadın düşmanlığı Rousseau tarafından ileri sürülmüştür. Bu düşmanlığın bitirilmesi için kadınların özgürlüklerini alması gerektiğine vurgu yapmıştır. Kadınların özgürlüklerine kavuşmasının ilk göstergesi, Batı’da ortaya çıkmıştır (Çakır, 2014: 400).

Poullain ise o dönemde kadın erkek eşitliğinin, evlilikte hak eşitliğinin, kadının eğitim ve siyasal haklara sahip olması gibi sorunların çözülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Kadın haklarının gelişimiyle ilgili ilk tartışmaları erkekler başlatmıştır (Caporal, 1982: 16). Çünkü erkekler kadınlara hakların verilmesini istememektedir. Bunun temel nedeni olarak kadınlara eğer haklar verilirse kadınların erkekleri dinlemeyeceklerini düşünmeleridir. Fransız parlamentosunda kadın hakları uzun bir süre tartışma konusu olmuştur. Giyotinle öldürülen kadınların kanları, tüm dünyada kadın hakları mücadelesinin başlangıcı olmuştur. Bütün dünyadaki kadınların eğitim, evlilik ve iş yaşamında eşitlik gibi hakların verilmesi için ciddi mücadeleler verilmiştir (Göksel, 1988: 21).

Kadınlar sürekli ezilmiş, ötekileştirilmiştir. Kadınlar sürekli haksızlığa uğramıştır. Kadınlar eğitimden geri kalmıştır. Eğitimden geri kalan kadınlar iş yaşamına atılamamış veya iş yaşamında sürekli ezilmiştir. Daha düşük ücretlere çalıştırılmıştır. Erkeklerle aynı işi yapmalarına rağmen daha düşük ücretlerde çalıştırılarak haklarını alamamışlardır. Çalışma yaşamında kadınların karşılaştığı sorunlar git gide artmış ve kadınların bu sorunlarla başa çıkabilmesi için haklarını kazanmaları ve eğitime yönelmeleri gerekmektedir (Avcı, 2016: 221).

Dünya’da ve ülkemizde kadın hakları günü 5 Aralık’a kutlanmaktadır. Türkiye’de kadın haklarının kazanılmasının öncüsü Mustafa Kemal Atatürk’tür. Mustafa Kemal Atatürk, kadınların her alanda ileri bir seviyede olmasını istemesi birçok dünya ülkelerinden önce 5 Aralık 1934 tarihinde Türk Kadınına Seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. Ülkemizde, 1934 yılında kadınlara tanınan haklar birçok Avrupa ülkesindeki kadınlara tanınmamıştır. 1944 yılında, Fransa’da kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmış, İtalya’da ise 1945 yılında, Yunanistan 1952 yılında, Belçika’da 1960 yılında, İsviçre ise 1971 yılında seçme ve seçilme hakkı kadınlara verilmiştir (Avcı, 2016:222).

1.6.2.1. Doğu Toplumlarında Kadın Haklarının Gelişimi

Doğu ülkeleri içerisinde Çin, Hindistan, Japonya, Mısır, vb. uzak doğu ülkelerinde de kadın hakları git gide önem kazanmaya başlamıştır. Çin’de aile yapısı ataerkidir. Her sınıftan kadın kısıtlanmıştır. Kadınlar sürekli baskı altında tutulmuştur. Ancak Çin, yabancı düşüncelerden çok fazla etkilenen bir ülkedir. Bu etkilendiği ilk alan kadın hareketleri olmuştur. Diğer ülkelerde kadınlara verilen hakların kendilerine de tanınmasını talep eden üst sınıf kadınlar tarafından başlatılmıştır. Kadınlar, eğitim ve evlilikte özgür seçim haklarının kendilerine verilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine kadınlar siyasal hareketlerde etkin rol almışlardır. 1911 yılında gerçekleşen devrimle kadın askerler savaşa katılmıştır. Kadın propagandacılar da kadın haklarını savunmuştur. Köylü kadınlar arasında birlik kurarak, onlarında kadın haklarını savunmalarını sağlamıştır (Mitchelle ve Oakley, 1984: 112).

Japonya’da kadın ve erkek birlikte çalışmaktadır. Kadının aile içindeki yeri daima önemlidir. Japonya bu kadar kadınlarla erkekleri eşit iş yaşamı olanağı sunmasına rağmen, 1950 yılında ancak kadınlara seçim hakkı vermiştir. 1917 yılında ise Rus Çarlığını Lenin devirmesiyle, kadın ve erkek eşitliğine farklı bir anlam kazandırmıştır. Ancak burada kadınlara sosyal ve kanuni açıdan eşitlik verilmemiştir (Avcı, 2016:225).

Kadın ve erkek eşitliği sadece fiziksel anlamda uygulanmıştır. İlk kadın hareketleri 1919 yılında Mısırda görülmüştür. Mısır’da kadın, öğretim hakkını 1929 yılında kazanmıştır. Hindistan’da ise aile yapısı diğer ülkelerdeki gibi ataerkidir. Kadınlar ataerki bir aile yapısında büyümektedir. Hindistan, diğer ülkelerden daha

kapalı bir ortamdır. Hindistan'da poligami daha yaygındır. Hindistan'da kadın haklarının öncülüğünü İngiltere'deki eğitilmiş kadınlar tarafından savunulmuştur (Göksel, 1988: 36). Genel açıdan doğu kadının ataerkil bir aile yapısı içerisinde yetişmesi, kadınların erkeklerin etkisinde kalması ve haklarını Batı'ya göre çok geç bir zaman sonra aldığı bilinmektedir (Göksel, 1988: 37).

1.6.2.2. Batı Toplumlarda Kadın Haklarının Gelişimi

Dünya'da kadın haklarının kazanılması konusunda ilk mücadele veren kadınlar, Fransız kadınlarıdır. Fransız Devriminde katılım çok yoğun geçmiştir. Bu katılımda en çok kadınlar bulunmaktadır. Kadın hakları konusunda istenen gelişmeler yaşanmamıştır. İlk Milli kadınlar Birliğinin 1901 de Fransa'da kadın seçme ve seçilme hakkı Gaulle zamanında verilmiştir. Türk kadının 1930 yılında oy kullanma ve belediye seçimlerine aday olma hakkı verilmiştir. 1933 yılında ise muhtarlık seçimlerine katılma, 1934 yılında ise seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Fransa, ülkemize göre bu konuda geri kalmıştır. ABD'de ise 1980 yılında ülkenin üçte birinde seçim hakkı elde etmiştir (Avcı, 2016: 229).

1919 yılında ise Wilson kadın hakları konusunda destek vermiş ve kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olması gerektiğine vurgu yapmıştır. İngiltere'de kadın hakları için ilk başkaldırı 19 yüzyılda başlamıştır. Oy hakkı için mücadele eden kadınlar İngiltere'de bu hakkı 1918'de kazanmıştır. Almanya'da ise ilk kadın hareketleri 1848 yılında başlamıştır. Alman kadınların seçim hakkı 1918 yılında kazanılmış ve kadın ile erkek eşitliği kanunu ise 1948 yılında çıkarılmıştır. Batı'da kadınların kadın hakları konusunda ki mücadelesi, Doğu devletlerine göre daha erken başlamıştır (Göksel, 1988: 31).

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Atatürk toplumda kadının statüsünü değiştirmek için birçok reform yapmıştır. Özellikle 28 Ağustos 1925'te İnebolu konuşmasında, giyim, şapka ve Türk kadınından söz ederek, kadınların toplumda önemli olduğunu, toplumun gelişmesinde kadınların etkisinin fazla olduğuna vurgu yapmıştır. 17 Şubat 1926 yılında kadın hak ve statüleri konusunda yaşanan en önemli gelişme ise Türk Medeni Kanunu olmuştur (Doğramacı, 1989:140). Bu kanunla Türk vatandaşları ayırım yapılmadan uygar ülkelerin vatandaşları gibi kadın ve erkeklerin eşit haklara kavuşması

söz konusu olmuştur. Bu kanunla, kadınlar önce anne ve eş olarak değerlendirilmektedir (Gündüz, 2000:240).

Poligami önlenmiştir. Tek eşlilik sağlanmıştır. Kadınların hakları koruma altına alınmıştır. Kadına, eşinden ayrılma hakkı verilmiştir. Bu hakların yanında kadınların hem eğitimde hem de siyasette yerini alması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 1924 yılındaki Tevhidi tedrisat kanunuyla kadınlarla erkeklerin eşit eğitim olanaklarından yararlanması sağlanmıştır. Ülkelerin kalkınmasının ancak kadın erkek eşitliğiyle sağlanacağı söylenmiştir (Gül,1998: 85).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE CUMHURİYET DÖNEMİ ANAYASALARINDA İNSAN VE KADIN HAKLARI

2.1. OSMANLI'DA KADIN VE KADIN HAKLARI

Osmanlı'da dünyada olduğu gibi kadın hakları konusunda, gelişmelerden haberdar olmuştur. Osmanlı döneminde osmanlı kadınları Batı okullarında okuyan ve batı ile sürekli diyalogu olan kadınlar, dergi ve gazete okuyan kadınlar, dünya kadınlarının mücadelelerinden etkilenmiştir. Böylece Osmanlı kadını o kadınların isteklerinin, kendileri içinde neden hak olamayacağını sorgulamıştır. Kadın Hakları Osmanlı'da Meşrutiyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayrılmıştır (Kaplan, 1988:4).

2.1.1. Meşrutiyet Dönemine Kadar Kadın Hakları

İslamiyetin kabul edilmesinden önce Türk kadını, her zaman erkeğin yanında bulunmuş ve sürekli saygı görmüştür. Ayrıca kadının aile içerisindeki yeri de önemlidir. Kadının o dönemlerde miras ve mülk edinme hakkı bulunmaktadır. Kadın birçok iş ile uğraşmaktadır (Doğramacı, 1989: 130). Yani bir yandan ev işleri ile uğraşırken, bir yandan da tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta, ticaret yapmakta ve yeri geldiğinde savaflara katılmıştır. Türkler, 10. Yüzyıldan itibaren müslümanlığı kabul etmiştir. Türkler, İslam hukukuna dayalı bir sistem ve yaşam şekli benimsemişlerdir. Bu yaşam şekli Selçuklularda kadının sosyal ve kültürel yaşamda rolünü giderek azalmasına neden olmuştur. Hükümdar kadınları; dini kurallar, Arap kültürü ve Bizans kültüründen etkilenerek, kadınlar konumlarını kaybetmeye başlamış ve toplum hayatından uzaklaşmıştır (Kaplan, 1988: 3).

Osmanlı'ya harem kavramı yerleşmiştir. Bu olumsuzluk saray kadınlarının yönetime artık harem kavramıyla katılmasına olanak vermiştir. Osmanlı'nın gerileme döneminde ise, Türk kadının statüsü daha da olumsuz etkilenmiştir. Kadın eve kapatılmaktadır. Kadınların, miras hukuku ve mahkemelerde tanıklık hakları ellerinden alınmıştır. Bu olumsuzluklar Abdülhamit döneminde düzeltilmeye çalışılmıştır. Abdülhamit döneminde Türk kadın haklarının temeli atılmıştır. Tanzimat döneminden sonra ise Türk kadınların toplum içindeki yeri tartışma konusu olmuştur. Özellikle Batılı devletlerin Osmanlı üzerinde etkisi artmış ve bazı reformlar yapılmıştır. Moda ve ecnebi adetler ilk önce erkekler sonra kadınlar arasında hızla yayılmıştır (Kaplan, 1988: 5).

Kadın haklarını savunan, kadınların bilinçlenmesini hedefleyenler kadın hakları konusunda birçok dergi ve mecmua yayımlamıştır. Bu dergilerde ve mecmualarda kadınlara öğrenim hakkı, çalışma hakkı, eşitlik, vb. gibi birçok konu hakkında bilgiye yer verilmiştir. Bu sayede kadınların sosyal ve ekonomik hayata daha fazla katılması sağlanmıştır. Tanzimata kadar belli bir mesleği bulunmayan kadınlara çalışma hakkı verilmiştir (Doğramacı, 1989: 133). Kadınlar daha sonrasında küçük cemiyetler kurmaya başlamışlardır. Bu cemiyetlerle seslerini duyurmak istemişlerdir. Bazı kadınlar siyasetle ilgilenmeye yavaş yavaş başlamışlardır. Bu dönemde eğitilmiş Türk kadının ilk sahip olduğu meslek ise öğretmenliktir. Osmanlı devletinde başlayan kadın hareketlenmeleri kısa zamanda toplumda büyük yankı uyandırmıştır. Kadın haklarını savunan cemiyetlere artık rastlanmaya başlanmıştır. Kadınlar çok eşliliğe karşı durmaya başlamışlardır (Evren, Can, 1997:252).

2.1.2. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hakları

Osmanlı döneminde kadın devrimi II. Meşrutiyetle beraber başlamıştır. Bu devrim kentlerde yaşayan kadınlarla ilgilidir. Köylü kadının iş yaşamı içinde bulunması, kentli kadının ise sosyal hayattan soyutlanması söz konusudur. Kadınlar her alanda giderek daha fazla hak istemeye başlamışlardır. Bu dönemde kadın ve erkek aydınlar kadının da erkekler gibi eğitim hakkında yararlanmasını istemeleri ve kadınlara tanınan eğitim hakkının sınırlarının daha da genişletilmesini istemişlerdir (Kaplan, 1988: 14).

Eğitimde amaçlanan değişiklikler, eğitimin yaygınlaştırılması, ilköğretimini zorunlu ve parasız olması istenilen konuların başında gelmiştir. Batılılaşma hareketleriyle kadın haklarına ilgi artmıştır. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle kadınlar birlikte kuvvet bulmaya başlamıştır. Müslüman kadınlar batılı kadınların kıyafetleri örnek almayabasmışlardır. Muhafazakar çevrelerce bu durum hoş karşılanmamıştır. Bu çevreler ayrıca, ev işleri, dikiş dışındaki eğitimin kadına faydasının olmayacağını söylemişlerdir. Toplumda moral bozukluğunu önlemek, halk arasındaki tepkileri azaltmak için kadınların kıyafetlerinde sınırlamaya gidilmiştir (Kaplan, 1988: 16). Bu baskılara karşı feminist akım, Genç Osmanlı ve Jön Türk çevrelerinde de taraftar bulmuştur. Belli başlı yazarlar kadınların durumu hakkında yazılar yazmaya başlamıştır. Kadın haklarını savunan yayınlar gündemde yerini almıştır.

Kadın hakları tartışmalarını ilk başlatan ise erkekler olmuştur. Kadın toplantılarında bile kadınların tarafını tutan konuşmaları yapan büyük bir kısım erkekler söz konusudur. Basın, kadın hakları konusunu topluma yayılmasında büyük etki sağlamıştır. Osmanlı'da 1917 yılında çıkarılan Aile Hukuku Kararnamesi, kadının hukuki statüsü ve aile hukukunun düzenlediği ilk hukuki metindir. Batılı ülkeler de 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadın hakları daha ivme kazanmıştır. II. Meşrutiyet dönemiyle kadın hakları , evlilik ve kadının eğitimi üzerinde birçok düzenleme yapılmıştır. Bu dönemde ayrıca Amerikalıların misyonerliği yaymak için kız okulları ve kız kolejleri açtığı görülmüştür (Sarıhan, 2007: 21). Kadın haklarını sorununu çözmeye çalışılırken, daha çok şehirlerde yaşayan kadınlar ön planda tutulmuştur. Onları toplumun işe yarar, bilgi sahibi, eğitilmiş insanlar olmaları için çalışmalar yapılmıştır. Çünkü, Batı'yı yakından tanıyan Osmanlı aydınları gelişimin ve değişimin yalnızca erkeklerle olmayacağını farkındadır. Toplumun yarısını oluşturan kadınları fonksiyonel hale getirmenin gerekli olduğunu bilincindedir. Sadece bunu topluma alıştıra alıştıra yapmanın kabullenme sürecini hızlandıracağını düşünmüştür (Kurnaz,1996: 22).

Osmanlı döneminde, kadınlar köle ve cariye olarak alınıp satılmaktadır. Aile mirasından yararlanamamaktadır. Hatta eğitim alabilecekleri bir okulları dahi bulunmamaktadır. Kadınların yasal haklara sahip olmalarıyla kadınlara birçok alanda yeni haklar tanınmıştır. Yasal kazanımlar toplumda kadının statüsünü kazanmasını hızlandırmıştır. Yasalar, toplumun kendi içinde ve uluslar arası alanda mutabakat belgeleridir. Yasalar, geçmişe göre çok daha önemli hale gelmiştir. Yasal kazanımlara sahip çıkarak kadınların haklarını daha da geliştirmek gerekmektedir (Kodaman, 1980: 54).

Osmanlı döneminde kadınlar, yalnızca sıbyan mektebine gidebilmiştir. Çünkü o dönemlerde kadınların çok fazla eğitilmesi uygun görülmemiştir. İdareci ve aydın kesimlerin kız çocukları, ailelerinin desteğiyle özel dersler alabilmişlerdir. Tanzimatla beraber, Batı'da eğitim alanında yaşanan değişimler, Osmanlı'da değişimlere neden olmuştur (Kodaman, 1980: 55). 1867 yılında Fransa'nın Duruy Kanunu'ndan yararlanılarak, 1869 yılında Osmanlı'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle kızlar için öğretmen okulu açılması ve rüşdiye sayısının artırılması kararı verilmiştir. Ayrıca kadınların sağlıkları ön planda tutulmuş ve ebe mektebi açılmıştır. Bu düzenlemelerin

hepsi devlet tarafından kadınların kültürel açıdan geliştirilmesinin sağlanması için yapılmıştır (Berker, 1945:87).

II. Abdülhamid bu okulların sayısını kendi döneminde daha da arttırmıştır. Kızları, üretime katmak için sanayi mektebi açmıştır. Ancak meşrutiyet döneminde bu açıdan açılan okulların kaliteleri düşük olduğu için, kalitenin yükseltilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. İslamcılar, ev kadınların iyi bir çocuk yetiştirmesini istemekte ve bu nedenle annelerin liseye kadar okumaları gerektiğini söylemektedir. Ancak Türkçüler ve Batıcılar ise, kadının sosyal yaşama katılabilmesi için sınırsız bir eğitimin olması gerekliliğini savunmuşlardır (Kurnaz, 1996: 35).

Osmanlı Devleti, ilköğretimin önemini çok önceden anlayarak çeşitli yasalar çıkarmıştır. 1845 ile 1847 yıllarında alınan kararlarla sıbyan mektepleri 4 yıl olmuştur. Fakat parasızlık ve yeterli öğretmen olmaması nedeniyle uygulanamamıştır. 1869 yılına gelince Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre, 6 ile 10 yaş erkekler ve 7 ile 11 yaş kızlar, sıbyan mekteplerine devam etmeleri zorunlu tutulmuştur. Bir mahallede iki sıbyan mektebi var ise, bunlardan birinde kızlar, birinde erkekler okuyacaktır. Eğer yeterli sıbyan mektebi bulunmuyorsa, o zaman kızlarla erkekler karma bir şekilde aynı mektebe gidecek ancak, aynı sırada oturmayacaktır. Bu nizamnameye göre, mektebin giderleri; vakıflar, fitre ve kurban derilerinden karşılanacak, bu gelirler ihtiyacı karşılamaması durumunda o zaman mahalle ve köy halkı giderlere destek olmak zorundadır (Unat, 1964: 38).

İlköğretim zorunluluğu 1869 Nizamnamesinden sonra ilk olarak 1876 yılında Kanun-i Esasi anayasasında yer almıştır. Böylece kız ve erkek öğrenciler eşit eğitim hakkından hukuken yararlanmıştır. Meşrutiyet döneminde karma ve erkek ibtidai mekteplerinin sayısında azalma olmuştur. Ancak kız ibtidailerinde ise, tam tersi bir durum söz konusudur (%50'ye yakın bir artış). Bu artışın nedeni ise, Meşrutiyet yönetiminin kızların eğitime çok fazla önem vermesinden kaynaklıdır. Okul sayılarında yaşanan azalmanın nedeni ise, savaşlarda kaybedilen topraklarda okulların kalması ve okulların bir kısmının kapanmasıdır. Bu zor şartlarda, öğrencilerin çoğunun ders kitapları yoktur. Öğretmenlerin kalacak yerleri yoktur (Ergun, 1978: 344).

Eğitimin kalitesinin artırılması için ibtidia mekteplerinin durumunun düzeltilmesi gerekmektedir. İlköğretimi bitiren kız ve erkek öğrenciler okumaya devam

etmişlerdir. Kızlara ortaöğretim olanağı ilk olarak Tanzimat dönemiyle sunulmuştur. İlk kız rüştiyesi 6 Ocak 1859 yılında İstanbul'un Sultan Ahmet Semtinde açılmıştır. Öğretmenler kadın olacaktır. Yeterli öğretmenin bulunamaması durumunda, yaşlı ve bilgili erkek öğretmenlerden yararlanılacaktır. İlk kız rüşdiyesi, 1859 yılında açıldığı zaman İstanbul'da 13 erkek rüşdiyesi vardır. Kız rüşdiyelerinde, kadınların 1871 ile 1872 yıllarında yöneticilik yaptığının ilk örneği Fatma Hanım'dır. Fatma Hanım, Beşiktaş İnas Rüştiyesi müdiresidir (Kurnaz, 1996: 40).

1893 ve 1908 yıllarında, kız rüşdiyelerinde erkek öğretmen görev almamıştır. İstanbul dışında, Selanik, Bursa, Kastamonu ve Beyrut'ta kız rüşdiyeleri açılmıştır. Rüşdiye sayısının artışında büyük katkısı olan II. Abdülhamid'de kızların okuması için çok destekte bulunmuştur. İstanbul'da yalnızca 9 kız rüşdiyesi varken, II. Abdülhamid'in 33 yıllık yönetiminde bu sayı 76 yeni okulaşarak edere, 85'e çıkartılmıştır. II. Abdülhamid, gene kızlar için ilk idadiye'yi 13 Mart 1880'de açmıştır. Böylece kızlara lise seviyesinde eğitim vermeye başlanmıştır. 1906 ve 1907 yıllarında Manastır'da bir özel kız idadisi, İstanbul'da ise karma eğitim veren 3 özel idadi vardır. II. Abdülhamid'e, Meclis-i Mebusan reisi olan Ahmed Rıza Bey'den bir teklif gelir. Bu teklifle Kandilli'deki Adile Sultan Sarayı'nı kız idadi olması için II. Abdülhamid bağışta bulunur. Ahmed Rıza Bey bu resmi okul için yardım kampanyası başlatır. Bu kampanyaya Manastırlı İsmail Hakkı ve Nasuhizade Mustafa Asım Efendiler destek vermiştir (Akyüz, 1982: 117).

Osmanlı bankası ise bu yardımlara aracılık etmektedir. Bu kadar mücadeleye rağmen bu okul açılamamıştır. 1911 yılına gelindiğinde Aksaray'da İstanbul İnas İdadisi adıyla bir okul açılmıştır. 1913 yılında ise bu okul İstanbul İnas Sultanisine dönüşmüştür. Bu okulda öğrenim süresi 5 yıl ibtidai ve 5 yıl tali sınıflar olarak toplamda 10 yıl belirlenmiştir. İbtidai'de ders süreleri ise 40 dakikadır. Diğer sınıflarda ders süresi ise 60 dakikadır (Koçer, 1974: 93).

Kızlara ayrıca mesleki eğitim verilmesi, Tanzimat döneminde eğitim ve sağlık alanında olmuştur. II. Abdülhamid bu eğitime ek olarak sanayi dallarında da eğitim olanağı sunmuştur. Osmanlılarda kadınlar sağlıkla alakalı bilgileri çevrelerinden öğrenmektedir (Taşkiran, 1973: 43).

1843 yılında Tıbbiye mektebinde ebelik eğitimi başlamıştır. Eğitim mankenler üzerinde gerçekleşmektedir. Ebe kadınların yapacakları mesleki uygulama esnasında yanlarında erkek bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. İlk kez genç müslüman kızları erkeklerden ders almıştır. 1845 yılında ise ilk mezunlar verilmiştir. Diplomalarını padişah vermiştir. İlk mezunlardan 10'u müslüman, diğer 26'sı ise hristiyandır. Bu okula alınmada okuma- yazma şartı önce aranmaz iken, II. Meşrutiyetten sonra bu şart getirilmiştir. 1905'de Kadırğa Veladetnamesi adı altında müstakil bir ebe mektebi açılmıştır. Doğum kliniği açılmasıyla da ebe mektebinin temelleri atılmıştır (Taşkiran, 1973: 43).

Ebe mektebi mezunları, Osmanlı döneminde mesleki eğitim alan ilk kadınlar olarak kabul görmüştür. Bu eğitim sadece İstanbul'da verildiği için, ülkenin ihtiyacını tam karşılayamamıştır. Bu dönemde kadınların düşük yapma oranı fazladır. Ebe hatalarından kaynaklanan çocuk kayıplarında yüksektir. Devlet, ebe eğitimini diğer şehirlere yayamamıştır. Bunun önündeki en büyük engel, eleman yetersizliği ve ekonomik yetersizliklerdir. Bu sorunu çözmek için her şehirden, giderlerini kendi bütçesinden karşılamak üzere ihtiyacı kadar öğrenciyi İstanbul'a öğrenime gönderilmesi teklif edilmiştir (Kum, 1967: 135).

Osmanlı devletinde ilk kız hemşirelik eğitimi meşrutiyet döneminde başlamıştır. Hastabakıcılık ise, gene Meşrutiyet'in ilanıyla gündeme gelmiştir. Selanik'te, Elyanis İsrailiyet Mektebi, İnas kısmı hastabakıcı yetiştirmek için bir sınıf açmıştır. Trablusgarb ve balkan savaşlarında hastabakıcı yetersizliğinden ordu büyük kayıp vermiştir. 1912 yılı ülkemizde hemşirelik mesleğinin başlangıcı kabul edilmektedir. 1916 yılında ise hastanelerde 24 hastabakıcı çalışmaya başlamıştır. 1920 yılında ise ilk hemşirelik okulu İstanbul'da açılmıştır. Bu okulun adıda "Amerikan Amiral Bristol Hastahanesi Hemşireokulu'dur." Bu okul daha çok azınlıklara yöneliktir. Türk ve Müslüman kızları için ilk hemşirecilik okulunun açılışı ise 1925 yılında olmuştur (Kum, 1967: 138).

Türk kadını yükseköğrenimi ilk kez Meşrutiyet döneminde elde etmiştir. Kızların yüksek öğrenim görmesi, ilk kez bu dönemde üniversitede karma eğitimin başlamasına neden olmuştur. Kızlara yüksek öğrenim olanağı sunmak büyük bir olaydır. Bu sayede eğitimde kadın erkek eşitliğinin büyük ölçüde gerçekleştiği

görülmektedir. Ülkemizde yüksek öğrenim olanağı sunulan kızlara, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın bazı üniversitelerinde tamamen veya bir kısmında kız öğrenci kabul edilmediği bilinmektedir (https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/14.htm, 19.06.2019).

İş yaşamında ise, Osmanlı'da Türk kadını devlet memurluğuna ilk kez öğretmen olarak başlamıştır. 1873 yılında Darülmuallimat'tan mezun olanlar öğretmen olarak göreve başlamıştır. 1881 yılında ise mezun oldukları okullarda kadınlar yönetici görevine getirilmiştir (https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/14.htm, 18.06.2019). Eğitim alanında uzman olan kadınlar kız okullarında görev almaya başlamıştır. Erkek ilkokullarında ise, 17 Mart 1918 yılında alınan kararla kadın öğretmenler görev almaya başlamıştır. Tanzimat döneminde, kadın eğitimi konusunda yapılan olumlu gelişmeler daha çok meşrutiyet döneminde devam etmiştir. Kadınların kültür seviyesinde yükselmelerin yaşanması, milli sorunlarda kadınların daha aktif rol almasına neden olmuştur. Kadınlar, eğitim seviyeleri yükseldikçe, derneklerde, sosyal yaşamda daha çok söz sahibi olmaya başlamışlardır (Kurnaz, 1996: 40).

İkinci Meşrutiyetin ilanının, yaşamın her alanında yaşattığı özgürlük ve eşitlikçilik düşüncesinin bir yansıması da kadınların yaşamında değişimlere neden olmuştur. Kadınlar her şeyi sorgulamaya başlamıştır. Osmanlı'da kadınlar özgürlük ortamından faydalanarak örgütlenmeyi iki şekilde iki koldan gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri dergiler, diğeri derneklerdir (Çakır, 1991: 53).

İlk kadın dergileri, kadın okuyucuların kültürel, sosyal, politik, eğitim ve moda gibi konularda bilgilendirmek ve eğlendirmek amacıyla çıkarılmıştır. Ayrıca ev yaşamı, ev idaresi, yemek pişirme, ekmek yapma, bebek bakımı gibi pratik tavsiyeler için dizayn edilmiştir. Dünya kadınlarının dergicilik yaşamlarında, kadınlara yönelik yaptıkları ilk derginin 17. yy sonlarında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. İlk kadın dergisi “LadiesMercury” 1963 yılında Londra'da yayınlanmıştır. Bir yıl sonra ise Amerika'da “TheGentlemanandLady'sTownand Country” 1784 yılında Boston'da kadınlara hitap eden dergi olarak yayımlanmıştır (Arpınar, 1969: 48).

Türk kadının ilk kadın dergisiyle tanışması, 1869 yılında “Terakk-i Muhadderatla” başlamıştır. Osmanlı'da Tanzimat'la birlikte çıkarılan kadın dergileri

genellikle kadınları bilgilendirmek için çıkartılmıştır. Terakki gazetesinin eki olan “Muhedderat” sadece kadınlara özgüdür. Bu gazeteyi Ali Reşit ve Filip Efendi çıkarmıştır (Arpınar, 1969: 46). Bu dergi ilk kez 15 Haziran 1868 tarihinde çıkarılmıştır. Bu ekte Batı dünyasındaki kadın hareketlerinden ve kadınların okutulmasından bahsedilmiştir. Ayrıca evlilikte karşılıklı sorumluluklar hakkında bilgilerde verilmiştir. Bu dergide çok eşliliğe karşı durulmuştur.

1874 ve 1876 yıllarında bir diğer yayınlanan kadın dergisi ise “ Ayine” dir. Bu dergi, kadınlar ve çocuklar için Pazar günleri yayınlanmıştır (İlyasoğlu, İnsel, 1984: 35).

Terakki gazetesinden sonra 1875 yılında Vakit gazetesi de kadınlar için hafta da bir “Vakit Yahut Mürebbi-i Muhedderat” adında bir ek çıkartmıştır. Meşrutiyet döneminde ise çıkarılan dergilerin sayısında artış olmuştur. Bu çıkan dergiler sayesinde kadınların farklı ilgi alanları ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine dergilerde, moda, giyim, süslenme sanatı gibi konulara da yer verilmeye başlanmıştır. Malumat isimli dergi ilk moda dergisi niteliği taşımaktadır. Bu dergi kadınlara giyim şekillerinin yanı sıra süslenme sanatıyla ilgili bilgi vermiştir. 1880 yılında “Aile” adlı dergi ise kadınlara, çocuklara ve ev işlerine yönelik bilgi vermiştir. 1883 yılında ise, İstanbul’da “insaniyet” dergisi çıkartılmıştır. Bu dergide kadın haklarını korumak ve onlara saygı gösterilmesini sağlamak hakkında yazılar yer almıştır (İlyasoğlu, İnsel, 1984: 35).

1883 yılında çiçek bahçesi anlamına gelen “ Şükufezar” adlı kadın dergi çıkarılmıştır. Bu dergi sadece kadınlar tarafından çıkarılan ilk kadın dergisi olma özelliğine sahiptir (Zihnioğlu, 2003: 24). Bu derginin amacı ise, “erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek çalışma ve gayret yolunda olmak”, şeklinde ifade edilmiştir. 1885 yılında ise Mürüvvet adında dergi yayınlanmıştır. İstanbul’da haftalık çıkartılmıştır (İlyasoğlu, İnsel, 1984: 36).

1894 yılında ise “Hanımlara Mahsus Malûmat” adlı kadın dergisi Malûmat gazetesinin ekidir. Bu ekte, edebiyat, ahlak, sanayi konuları ele alınmıştır. 1893 ve 1908 yılları arasında ise Hanımlara Mahsus Gazete yayınlanmıştır. Bu gazete resimli çıkartılmıştır. Kadınların iş yaşamına teşvik edilmesini ele almıştır. 1908 yılında ise “Mehasin” adlı dergi ise aylık çıkartılmıştır. Bu dergide ise kadınlar için verilen konferanslardan bahsedilmiştir. 1908 yılında yine “ Demet” adında İstanbul’da çıkarılan

dergi ilim, siyasi ve eğitim sorunlarına değinmiştir (Ekmekçioğlu, Bilal, 2010: 55). Ayrıca bu dergi ünlü Osmanlı kadınlarını tanıtmıştır.

1908 ile 1910 yılları arasında “ Kadın Dergisi” Selanik’te çıkmıştır. Bu derginin amacı ise, her kadına hitap etmektir. Kadınların toplumsal yaşama katılım alanlarına önem vermek ve kadınların eğitilmesini savunmaktır. Kadınların siyasetle alakalı ilk dergisi “ Demet” dir. Bu dergide ilk kez feminizm ele alınmıştır. Kadınlar Dünyası dergisi de feminist olan tek dergidir. Bu dergiyi de Ulviye Hanım çıkarmıştır. Bu dergi de Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-i Nisyan Cemiyeti’nin yayın organıdır. Ayrıca Ulviye Hanım eşi ile birlikte Erkekler Dünyası adlı bir dergi çıkarmıştır. Bu dergiyi çıkarma amacı ise, erkeklere kadın haklarını anlatmaktır (<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/feminizm/osmanlida-kadin-orgutlenmesi-nasil-baslamisti/>, 19.06.2019).

Dernekler, kadınların örgütlendikleri ve mücadele yürüttükleri yerler olmuştur. İlk önce kadınlar, yardım derneklerinde örgütlenmeye başlamıştır. Bu derneklerin amacı, kimsesiz kadınlara ve çocuklara yardım eli uzatmaktır. Bir başka ilgilendikleri dernekler ise, eğitim amaçlı derneklerdir. Bu dernekler ise, kız çocuklarının eğitimi ilgilenmiştir. Ülke savunmasına yönelik dernekler orduya yardım etmek amacıyla kurulmuştur (Çakır, 1996: 40).

Kültürel amaçlı dernekler kadınların kültürel açıdan bilgilenmesini amaçlamıştır. O dönemin siyasi partileri de kadın dernekleri kurmuştur. Enver Paşa, “Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti” adında bir dernek kurmuştur. Bu derneğin en ilginç özelliği ve Kadınlar Dünya Dergisi tarafından eleştiri konusu yapılması hususu, bu derneğin hiç kadın üyesinin olmamasıdır. Enver Paşa bu dernek aracılığıyla kadınları askere alarak, orduda geri hizmette çalıştırılmak amacıyla kadın işçi taburları oluşturmak istemiştir. Bu dernekle, kadınlara evlilik şartı getirilmiştir (Şahin, 2018: 88-90). Böylece aile yaşamının azalmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Bu dönemde tek feminist dernek ise, Kadınlar Dünya Dergisi’ni çıkaran, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-i Nisyan Cemiyeti’dir. Bu cemiyeti Ulviye Mevlan kurmuştur. Kadınlar Dünyası’nın yayınladığı yazılar ve oluşturduğu kamuoyu sonucunda kadınlar için açılan okul sayısında ve kadının iş yaşamına girişinde olumlu sonuçlar elde edilmiştir (Şahin, 2018: 90).

2.2. TÜRK SİYASAL YAŞAMDA KADINLAR, ANAYASAL HAKLAR

2.2.1. Osmanlı Devletinde Anayasacılık Hareketleri ve Kanun-i Esasiye’de Kadın

19. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti gerileme dönemine girmeye başlamıştır. Bununla birlikte üretim düzeyinde ve ekonomisinde durgunluk yaşanmıştır. Osmanlı’da yavaş yavaş toplumsal ve ekonomik düzen bozulmaya başlamıştır. Osmanlı devleti bu durgunluk halinden çıkmak için çok mücadele vermiştir. Ancak bu mücadelenin yeterli olmayacağını düşünen bazı sadrazamlar, bazı aydınlar, devlet ve idare teşkilatında ıslahat yapmak ve önlem almak istemişlerdir. Ancak ıslahatlar toplumda ekonomik yapıya katkı sağlamamıştır. Osmanlı’da disiplinle ilgili ciddi sorunlar vardır. 18. ve 19. yüzyılların başlarında batı devletlerinde anayasal bir düzene halen geçilememiştir (Yamaç, 2014: 55).

Batı’nın gelişmesi, Osmanlı’nın çöküntü belirtileri artmaya başladıkça, 18. yüzyıldan başlayarak Osmanlı devleti’ni kurtarma ve yenileşme çabalarının uygulanmaya başlaması gerekli hale gelmiştir. Osmanlı devletinde II. Mahmut 1808 yılında tahta çıkmıştır. O dönemde Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa aracılığıyla merkezi otoritenin güçlendirilmesi gerektiğini kendisine söylemiştir. Bunun üzerine Alemdar Paşa, Ayanlar’la bir toplantı ayarlamıştır. Bu toplantıda iki taraf vardır (Kili, 1978: 13).

Bir taraf merkez, diğer taraf ayanlardır. Her iki taraf arasında yapılan görüşmeler sonucunda bir önsöz, 7 şart ile bir ekten oluşan bir senedin hazırlanması kararı alınmıştır. Böylece 1808 yılında Sened-i İttifak” ortaya çıkmıştır. Bu belge ile Padişah Ayan’ın güvenliğini ve korumasını üzerine almıştır. Buna karşılık ise, Ayan’da padişaha bağlılık sözü vermiştir. Sened-i İttifak’ın maddeleri hiçbir zaman işleme konulmamıştır. Türkiye’nin anayasal tarihinde ilk önemli adım olarak yer almaktadır (Tanör, 1998: 58).

Osmanlı Devletinde anayasal gelişmeler “Sened-i İttifak” ile başlamıştır. 19. yüzyılda Osmanlı aydınlarının, hukuk düzeninin, mali yapının ve idarenin yeniden düzenlenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Islahatların yalnızca askeri sınırla yeterli kalmayacağı görülmüştür. Bu dönemde ayrıca, Osmanlı devleti iç ve dış problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı devletinin bu problemlerle başa çıkarken, devlet

zayıflamaya başlamış ve gerilemesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu olumsuzlukları durdurmak için, Mustafa Reşit Paşa “Tanzimat” adıyla yeni reform hareketlerine başlamıştır (Gözler, 2004: 17).

1839 yılında Tanzimat Fermanıyla devletin iyi idare edileceğini ve yeni kanunların devleti güçlendireceği düşünülmüştür. Meclis-i Ahkam-ı Adliye kanunları hazırlamış ve padişahın onayına sunularak, yürürlüğe konulmuştur. Tanzimat Fermanı bir anayasa değildir. Tanzimat bir şartnamedir. Bu nedenle bu şartname bir hukuk devleti oluşturabilecek özelliklere sahip değildir (Tunaya, 1996: 36).

Tanzimat Fermanıyla bir Medeni Kanun’a ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu kanunun nasıl ve kim tarafından hazırlanacağı tartışma konusu olmuştur. Mehmed Emin Ali Paşa ve tebaası Fransız Medeni Kanunu’ndan yararlanılarak yapılmasını savunurken, Cevdet Paşa ve yandaşları (Hanefi Mezhebi başta), İslam Hukuku esaslı bir kanun düzenlemesinin olması gerektiğini vurgulamıştır. Sonunda Cevdet Paşa’nın görüşü kabul edilmiştir. Bunun üzerine “Mecelle” adında içeriği zengin bir kanun hazırlanmıştır. Ancak Mecelle, her konuda yeterli hükümleri içeriğinde barındıramamıştır. Mecelle’de kişi, aile ve miras hukuku konusunda o günün ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde hâkimiyet alanı kazanamamıştır. Bu nedenle kadınların hukuki konuları eski geleneksel hukuk düzeni içerisinde değerlendirilmiştir. 1881 yılında Sicil-i Nüfus Nizamnamesi çıkartılmıştır. Buna göre evlilik konusunda büyük ilerlemeler yaşanmıştır. Artık evlenmek için mahkemelerin iznine gerek kalmamıştır. Evlilik sözleşmeleri artık resmi devlet memuru önünde yapılmıştır. Evlilikte izin alınmadan yapılması durumunda o evliliğin geçerliliği söz konusu değildir. Böylece erkeklerin evlenme ve boşanma konusundaki serbestlikleri az da olsa kısıtlanmıştır. 1858 yılında kadınlar ilk kez mülkiyet hakkı kazanmıştır. 1858 yılında ilk kez kadın rüştiyeleri kurulmuştur. İlke kez kadınlar için haftalık bir dergi olan Terakk-i Muhadderat dergisi yayımlanmıştır (<http://www.gazetebilkent.com/2014/04/28/osmanlida-tanzimat-fermani-sonrasi-kadin-haklari-i/>, 22.06.2019).

Tanzimat Fermanı 1856 yılında son bulmuş ve ikinci dönemi yine aynı tarihte ilan edilen Islahat Fermanıyla başlamıştır (Karal, 1961: 170). Ali Paşa, 1839 yılında Islahat Fermanını yinelemiştir. Bu Islahat Fermanıyla, yıllık bütçenin sıkı şekilde denetlenmesi, hapishane sisteminin reformdan geçirilmesi, karma mahkemeler

kurularak, hem Müslümanların hem Gayri Müslümanların yargılamaının yapılması, din, vergi, eğitim alanlarında kadın ve erkek eşitliği ilkesinin uygulanması gibi hükümler yer almıştır. Eşitlik ilkesi ilk olarak Islahat Ferman'ında ilan edilmiştir. Bu fermanın sonra yapılacak en büyük değişiklik 1876 Anayasa hareketi olacaktır (Aldıkaçtı, 1970: 50).

Ülkemizdeki anayasacılık hareketlerinin 19. yüzyıldan itibaren ortaya çıktığı görülmüştür. 1808 Tarihli Sened-i İttifak, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı gibi belgeler, birer anayasa özelliği taşımamaktadır. Islahat Fermanıyla, kadınlara, çocuklara, erkeklere işkence ve kötü muamelenin yasaklanması, kadın ve erkek ayrımı yapılmadan adil yargılama, hapisane şartlarının iyileştirilmesi, ibadet özgürlüğü gibi konularla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu belgeler ileride ortaya çıkacak olan anayasacılık hareketlerinin ilk aşamalarını oluşturma özelliğine sahiptir (Eroğlu, 1982: 54).

1876 yılında kabul edilen Kanun-ı Esasi, ilk anayasamızdır. Siyasi yaşamda ilk kez anayasayla kurulan parlamentolu bir dönem bu anayasayla başlamıştır. II. Abdülhamid tahta çıkmış, Mithat Paşa'nın zorlamasıyla anayasa hazırlamak üzere komisyon kurulmuştur. 1875 yılı Fransa Anayasasıyla 1831 yılında çıkan Belçika Anayasasından esinlenerek bir anayasa taslağı hazırlanmıştır. Padişah, yeni bir komisyon kurup taslağı tekrar inceletmiş ve yeniden şekil verdirmiştir. II. Abdülhamid, kendi yetkilerini arttırmak üzere bazı değişiklikler yapmış ve gerektiği zaman sürgün yetkisini Padişaha veren bir hükmün anayasaya girmesini sağlamıştır (Eroğlu, 1982: 55).

İlk Osmanlı Anayasası, böylece 24 Aralık 1876 yılında Padişah tarafından bir Hattı Hümayunla ilan edilmiştir. Bu anayasa, bağımsız bir yasama organı tarafından hazırlanmamıştır. Çeşitli ülkelerin anayasalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçilmiştir. Devletin temel organlarının kuruluş ve işleyişini ve günün koşullarına göre insanların hak ve hürriyetlerini düzenlemesinden dolayı, günümüz anayasalarına benzemektedir. Bu anayasayla ilk defa, "milletin temsili ilkesi" demokrasinin temel ilkesi olarak devlet hayatına dâhil edilmiştir (<https://anayasa.tbmm.gov.tr/1876.aspx>, 14.06.2019). Bu anayasayla meclisin kuruluş, işleyiş, yetkileri belirlenmiştir. Ancak bu anayasa uygulama olanağı bulamamıştır.

Anayasal demokratik siyasetin temsil, Parlamento'nun gelişmesine katkı sağlamıştır (Erdoğan, 2003: 57).

Anayasa terimi, İngilizce (to constitute) ve Fransızca'da (constituer) kelimelerinin karşılığı ise constitution'dır. Anayasa kelimesinin bir oluşumun, meydana gelen yeni bir yapının varlığı anlamına gelmektedir. İlk anayasalarımız Kanun-i Esasi ve Teşkilatı Esasiye Kanunudur (Gözler, 2013:21). Anayasa terimi dar anlamda, resmi bir belge olarak anayasa metninin kendisi şeklinde tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise, anayasasının dışında, yazılı olan ve olmayan, bütün anayasal kurallar şeklinde tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2003: 41).

Anayasa metnlerinin temel rolü, devletin üstün iktidarını sınırlamak, önceden tahmin edilmesi olanaksız, keyfi tezahürleri engellemektedir. Anayasa hükümlerinin herkes için bağlayıcı olması şarttır. Anayasa metni, her şeyden önce devlet otoritesini kullanan bütün organ ve makamların varoluş koşullarını ve yetkilerini düzenlemektedir. Devlet otoritesi ancak hukukla sınırlanabilir. Anayasa tüm normlar hiyerarşisinin en üst basamağıdır. Normlar hiyerarşisinde ilk sırada anayasa sonra kanun, sonra tüzük ve en son yönetmelik yer almaktadır. Bu nedenle yönetmelikleri tüzükleri ve kanunlar asla anayasaya aykırı olamaz. Anayasa bir ülkenin hukuk düzeninin en üst noktasında yer almaktadır. Anayasanın üstünlüğü kuralı, kanunların anayasaya aykırı olamayacağı anlamına geçmektedir (Hamdemir ve Özkiraz, 2009: 60).

2.2.2. Kadın Hakları Konusunda Yeni Türk Devleti Dönemindeki Gelişmeler

2.2.2.1. 1924 Anayasası Öncesi Gelişmeler

1843 yılında Türk kadınları ilk kez Tıbbiye Mektebinden aldıkları ebelik eğitimiyle sosyal yaşamda yerlerini almışlardır. 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan “İrade-i Seniye” yayımlanmıştır. 1856 yılında ise Osmanlı topraklarında kadınların köle ve cariyeye olarak alınıp satılması yasaklanmıştır. Kadınlar artık toplumda bir eşya olarak görülmemeye başlanmıştır. 1858 yılına gelindiğinde yayımlanan “Arazi Kanunnamesi’nde mirasın kız ve erkekler arasında eşit şekilde pay edilmesi hükmü alınmıştır. Kadınlar miras yoluyla mülkiyet hakkını kazanmıştır (<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 17.06.2019).

1858 yılında kız rüştiyeleri açılmıştır. 1869 yılında kadınlar ilk dergilerine kavuşmuştur. Kadınlar için ilk süreli yayın olan ve haftalık çıkarılan dergi “ Terakk-i Muhadderat” yayımlanmaya başlamıştır. Kızların eğitime ilk olarak yasal açıdan zorunluluk getiren “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” ise, 1869 yılında yayımlanmıştır. 1870 yılında ise, kız öğretmen okulu olan “Dar-ül Muallimat” açılmıştır. 1871 yılına gelindiğinde ise, “Hukuk-ı Aile Kararnamesi” çıkartılmıştır. Bu kararnameyle; evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması zorunlu olmuştur. Ayrıca evlenme yaşı erkeklerde 18 yaş, kadınlar ise, 17 yaş olmuştur (<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 17.06.2019). Bu kararnameye göre, zorla evlendirmelerin geçersizliğide hükme bağlanmıştır. 1876 yılında ise, ilk Anayasamız olan “ Kanun-i Esasi” ile kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu tutulmuştur. 1897 yılında sosyal yaşamda kadınlar daha çok yer almaya başlamışlardır. İş yaşamına ilk olarak 1897 yılında kadınlar ücretli işçi olarak katılmıştır. Kadınların devlet memuru olması için 16 yıl beklemek zorunda kalmıştır.

1913 yılında ise, kadınlar devlet memuru olarak çalışma yaşamına katılmışlardır. 1914 yılında ise, kadınlar tüccar ve esnaf olarak iş yaşamına da girmişlerdir. Ayrıca 1914 yılında kızlar için ilk yüksek öğrenim kurumu açılmıştır. Bu kurumun adı “ İnas Darülfünun” dur. 1922 yılında kadınlar ilk kez bilim dünyasıyla tanışmıştır. 7 kız öğrenci, Tıp Fakültesi’ne kayıt yaptırıp, eğitime başlamıştır (<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 19.06.2019). Nezihe Muhiddin’de kadınların eğitimi ve haklarını kazanması için kadın mücadelesinde önemli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nezihe Muhiddin Tepedelengil 1889 yılında İstanbul’da doğmuştur. Osmanlı, Türk düşünür, gazeteci, yazar ve aynı zamanda kadın hakları savunucusu olarak tanınmaktadır. Farsça, Arapça, Almanca ve Fransızca dillerini bilmektedir. İlk gençlik yıllarından beri siyasi ve sosyal konulara, kadınların durumuna duyarlı birisi olarak yetişmiştir (Baykan, Ötüş, 1999: 100).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, kadın hareketlerinin başında gelen kişi Nezihe Muhiddin’dir. Feminist kadınlar, Nezihe Muhiddin’in önderliğinde cephe savaşlarında yerlerini almışlar ve 1922 yılından beri kadın haklarıyla ilgili görüşlerini sürekli dile getirmişlerdir. Kadınların hak ettikleri hakları almasını ve kadınlara haklarının

tanınmasını amaçlamıştır. Nezihe Muhiddin ve 13 kadın arkadaşı, kadınların siyasi hakları için bir kadın şurası toplama kararı almıştır. Bu hareketin başını çeken grupta, Nezihe Muhiddin, Latife Bekir, Naciye, Saniyye, Nimet Rumeyde, Nesime İbrahim, Matlube, Naciye Naim, Faize, Atıf ve Zeliha Hanımlar yer almıştır (Çakır, 1994: 38).

15 Haziran 1923'te Darülfünun Konferans Salonunda bu şurayı gerçekleştirmiştir. Şura'da bir siyasi parti kurma kararı almıştır. Partinin programı basında yer almıştır. Kuracağı partinin adı ise “ Kadınlar Halk Fırkası” olarak kararlaştırılmıştır. Bu partinin en önemli özelliği ise, henüz Cumhuriyet Halk Fırkası bile kurulmadan kuruluş çalışmalarını tamamlayıp kuruluş dilekçesini vererek Cumhuriyet tarihinin ilk siyasi partisi olmasıdır. Nezihe Muhiddin, 1920 ile 1934 yılları arasında kadın haklarını gündeme getiren mücadele eden kişidir (Zihnioğlu, 2003: 140).

KHF'nın kadınları 9 ilke etrafında yalnız fikren değil; bilfiil toplayarak örgütleyeceğini belirtmiştir. İkinci madde siyasal haklar maddesidir Siyasal haklar, hak etme ve layık olma gerektirdiği için, kadınlar memleketin siyasal, toplumsal, iktisadi sorunlarında etkin olarak kendilerini kanıtladıktan sonra, bu haklar için nizamnameye bir ilke ekleneceği söylenmiştir. Üçüncü madde de kadınların belediye seçimlerine iştiraki için çalışılacağı belirtilmiştir. Dördüncü madde, kadınların iktisadi yaşamda bilinçlendirilmesiyle ilgilidir. Beşinci madde, yetim ve şehit aile çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayacak şartların oluşturulmasıyla ilgilidir. Altıncı madde, kız çocuklarının eğitimlerinin toplumsal şartlarla uygun olarak düzenlenmesini, ilköğretimin mümkün mertebe kadın öğretmenlere bırakılmasını; yedinci madde de, dul ve kimsesiz kadınların, iş bulmalarının kolaylaştırılması ve durumlarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Sekizinci madde, savaş durumunda kadınların askerlik yapabilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı; dokuzuncu madde de ise aile ve evlilik kanunlarının yeniden düzenlenmesinin gerekliliği savunulmuştur. Programın onuncu maddesinde ise, Türk kadınlarının yukarıda sayılan hedeflere ulaşabilmesi için eğitilmesi gerekliliği ve hedefinden bahsedilmiştir (Balcı, Tuzak, 2017: 43).

15 Haziran'da Darülfünun'da toplanan grup, KHF kurmaktaki amaçlarının, Milli mücadele döneminde başlayan Türk kadınlığındaki uyanışı, belirli bir program ve düzenli bir çalışmayla bütünsel bir harekete dönüştürmek olduğunu belirtmiştir. Toplantının ardından heyetin programıyla heyet-i idari belirlenmiş ve KHF heyet-i idare

teşkilatı tarafından, fırkanın nizamnamesi ve beyannamesi il'e gönderilmiştir. O arada, Cumhuriyet Halk Fırkası ve ikinci grubun meclisi daha kadınlara siyasal ve vatandaşlık hakları konusunda daha erken olduğunu düşünmektedir. Ayrıca CHF ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın programlarında da kadınlara ve kadın haklarına yer vermemişlerdir. Cinsiyetçi yaklaşım ve kadın haklarıyla ilgili ön yargılar Ankara'da da hâkimdir. Kadınlar ise önlerine çıkan engellere karşı ciddi bir mücadele vermişlerdir. Türk kadının ülkesi ve hakları için yapamayacağı hiçbir şey yoktur (Balcı, Tuzak, 2017: 45). Asla pasif kalmayacağı sürekli vurgulanmıştır

Nezihe Muhiddin'in kurduğu partiye "Kadınlar Halk Fırkası" ismi vermesinin nedeni ise, partinin etrafında kadınları toplamak ve yaptıkları etkinliklerde herkese seslerini duyurmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Partinin kuruluşu için izin beklerken, kadınlar eğitim çalışmaları için kongre toplama kararı almışlardır. Bu kongrenin adı Maarif Kongresi'dir (Kartal, 2005: 89).

Kadınlar bu kongrede milli eğitimin amaçlarını ve yöntemlerini belirlemek istemiştir (Kartal, 2005: 90). Ancak kongreyi toplamaya karar verdikleri zamanda Eğitim Bakanlığı, kadınların davetlilerini kendi kongrelerine davet etmiştir. Burada Eğitim Bakanlığı, KHF'nin düzenleyeceği kongreye engel olmak için böyle bir kongreyi toplamışlardır. Bu esnada valilikten kuruluş dilekçesine 8 ay sonra red yanıtı gelmiştir. Neden olarak "*1909 tarihli seçim kanuna göre kadınların siyasi temsiline mümkün olmadığı*" gerekçesi Nezihe Muhiddin ve arkadaşlarına sunulmuştur. KHF'nin faaliyetine, hükümet tarafından izin verilmemesinin ardından; KHF'ni oluşturan heyet, özellikle nizamnamesinin 2. maddesinde yer alan kadınlara hak ve hukuk taleplerini programından tamamen çıkararak, Kadınlar Birliği (KB) adı altında bir dernek kurma kararı almışlardır (Kartal, 2005: 98). Bu derneğin ismi sonra "Türk Kadınlar Birliği"(TKB) olmuştur.

Daha önce Kadınlar Halk Fırkasının 9 ilkesi olan ve hükümeti özellikle rahatsız eden ibareler (kadın hak ve hukuk ile kadınların silahlı kuvvetlere katılma talebini oluşturan ilkeler) çıkartılmıştır. Bu olaylar olurken, Nezihe Hanım "Kadın Yolu Mecmuası" adında bir dergi çıkarmıştır. TKB'nin nizamnamesi hükümetin kabul edeceği şekilde hazırlanıp sunulmuştur. Böylece 7 Şubat 1924 yılında TKB kurulmuştur (Kartal, 2005: 99).

TKB, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan ilk kadın derneğidir. 1935 yılında kapatılıp, 1945 yılında tekrar açılmıştır (Balcı, Tuzak, 2017: 47). TKB, kadın- erkek eşitsizliğine son vermek ve kadınların siyasi haklarını elde etmeleri için çalışmalara başlamıştır. İnkılâp gerçekleştirilirken kadınlarla beraber gerçekleştirilmelidir. 1926 yılında TKB üyeleri Cumhuriyet Halk Fırkasına üye olmak için başvurmuşlardır.

CHF, bu talebi reddetmiştir. TKB, kadınların haklarını alana kadar her seçimde aday olma hamlesinde bulunmuştur. TKB, CHF'den aday göstermesi üzerine, cinsiyet ayrımı yapanlar anayasayı engel göstererek kadınların siyasete girmesinin karşısında olmuşlardır. Sivas Mebusu olan Şemseddin Bey ise, kadınların seçme hakkına sahip olmadıklarını ve bunun açık bir şekilde Teşkilat-ı Esasiye Kanun'da ifade edildiğini söylemiştir (Zihnioğlu, 2003:200).

TBMM Başkanı olan Kazım Karabekir Paşa ise, kadının mebus olması konusunda, kadınların mücadelelerini takdir etmekte ve desteklemektedir. Ancak kadınların mebus olmalarının önündeki engelin anayasa olduğunu söylemiştir. Ayrıca Kazım Karabekir Paşa, kadınların seçilme haklarına yönelmelerinin yanlış olduğunu, onun yerine öncelikle seçme hakkı için mücadele etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. TKB, kadınların temsil edilme hakkını kazanması için çok çalışmıştır. Bu çalışmalardan biri ise, Büyük Millet Meclisinden belediye konusunda kadınların seçilebilmesi ve belediye meclis üyesi olabilmeleri için değişiklik yapmalarını talep etmiştir. 25 Mart 1927 yılında TKB kongresinde siyasal ve kişisel düşüncelerde yaşanan farklılıklardan dolayı TKB üyeleri arasında anlaşmazlıklar yaşanmış ve ayrılımlar olmuştur (Öztürk, 2007: 175).

Hükümet, Kadın Birliği'ne bazı kısıtlamalar getirmiştir. Bu kısıtlamaların suçlusu olarak üyeler tarafından Nezihe Hanım görülmüştür. Böylece Nezihe Hanım ve ekibi dernek yönetiminden düşürülmüştür. Onun yerine kısa süreliğine Sadiye Hanım getirilmiş ancak kendisi başkanlık görevinden ayrılmıştır. Sadiye Hanım yerine ise, Latife Bekir Hanım getirilmiştir. Latife Hanım, daha ılımlı ve Nezihe Hanımın düşüncelerini savunmayan, hükümete koşulsuz bağlılık gösteren bir başkandır. Latife Bekir ve arkadaşları, Kemalist kadın kuşağının ilklerinden olma özelliğine sahiptir (Öztürk, 2007: 177).

Hükümetle ters düşmemeye özen göstermektedir. Fazla tepki göstermeden kadınlar için mücadeleye etmeye devam etmiştir. TKB üyelerinin bir kısmı partiye başvurarak şehit meclisi üyelerine seçilmişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk, bu durumlardan sonra Afet İnan'a kadınlara oy hakkı tanınmasıyla ilgili çalışmaları yapmasını istemiştir. Bunun üzerine 26 Ekim 1933 yılında kadınlara köylerde muhtar ve ihtiyar heyeti seçme ve seçilme hakkı, 5 Aralık 1934 yılında ise genel seçimlerde kadınlara erkeklerle aynı konumda olma hakkı tanınmıştır.

1 Mart 1935 yılında TBMM'ye 18 kadın milletvekili girmiştir. TKB, 1924 yılında başlayan çalışmaların ardından, 1935 yılının Mayıs ayında kendini feshetmiştir (Zihnioğlu, 2003: 256).

2.2.3. 1924 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar

1921 Anayasası yalnızca, 23 maddeden oluşan kısa bir anayasa olarak eleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir anayasaya ihtiyacı olmuştur. Bu anayasada kadınlara yönelik hüküm düzenlemesi bulunmamaktadır. Cumhuriyet döneminde devlet müdahalesi bireysel iş ilişkilerini düzenlemeye yönelik bazı adımlar atılmıştır. Kurtuluş savaşı sürerken 28.05.1921 yılında "Zonguldak ve Ereğli Kömür Havzası'nda" çalışan işçiler için 114 sayılı "Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menaf-i Umumiyesine Olarak Füsühtune Dair Kanun" ile 10.09.1921 yılında 151 sayılı "Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukuku'na Müteallik Kanun" çıkarılmıştır. Bu kanunlar bazı kişiler tarafından ilk iş kanunu olarak kabul edilen 151 sayılı Kanun büyük çoğunluğu yabancı sermayenin elinde olan Ereğli Kömür Madenleri'ndeki kadın ve çocuk işçilerin çalışma şartlarını düzenlemeyi amaçlamıştır (Tokol, Alper, 2014: 62).

1921 yılında çıkarılan Ereğli Kömür Havzası yasasıyla bu havzada çalışan işçilerin(özellikle kadın ve çocukların) günlük çalışma süresi sekiz saatle sınırlandırılmıştır. Fazla çalışmalar işçi ve işverenin karşılıklı anlaşmasına bırakılmıştır. Fazla çalışma karşılığında 2 kat ücret ödenmesi kararlaştırılmıştır. 1924 tarihli Hafta Tatili Yasası ise 10000 ya da daha çok nüfuslu şehirlerdeki fabrika, tezgâh, dükkân, mağaza, yazıhane, ticarethane, sanayi ve ticari bütün kurumların haftada 1 gün çalışmamaları zorunluluğu getirilmiştir. Cuma günü hafta tatil günü olarak belirlenmiştir. İşçilerin haftada 6 günden fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

Türk sosyal politika tarihinin ilk yasal düzenlemesi, Türkiye'nin kömür madenciliği bölgesi olan Zonguldak ile ilgili lokal bir düzenlemedir (Tokol, Alper, 2014:63). Bu düzenlemede (10.09.1921 tarih ve 151 sayılı yasa) yeraltında en düşük çalışma yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Cumhuriyetin ilanı sonrası Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanunu, İş Kanunu gibi kadın ve çocuk olmak üzere tüm işçileri doğrudan korumaya yönelik kanunlar gibi dolaylı kanunlarda bireysel iş ilişkileriyle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir (Koç, 2003: 35).

II.TBMM kurulduktan sonra yeni anayasa ihtiyacını gidermek adına 20 Nisan 1924 yılında Teşkilatı Esasiye Kanunu kabul etmiştir. Cumhuriyetin ilk anayasası 1924 Anayasasıdır. Bu anayasa tek parti yönetiminin hakimiyetinde hazırlanmıştır. 1924 Anayasası'nın ilk maddesi, Türkiye devleti bir Cumhuriyettir, 3. Maddesi ise, Egemenlik sadece milletin olduğunun ifade edilmesi şeklinde düzenlenmiştir. 4. Maddesinde ise, Türk milletini sadece TBMM temsil eder ibaresi bulunmaktadır. 5. Maddesinde yaşam ve yürütme yetkileri TBMM'dedir. Bu dönemde medeni kanun daha kabul edilmediği için, kadının anayasada tanınan haklardan yararlanamaması söz konusudur.

Kadın erkek eşitliği o dönemlerde şer'i hukuk kurallarına göre sağlanmıştır. 1924 yılında yürürlüğe giren anayasa tüm Türk vatandaşlarını kapsamaktadır (Erdoğan, 2005: 44).

1924 anayasasında siyasi haklar bakımından kadın ve erkek eşitliği söz konusu değildir. Milletvekili seçilme sadece 18 yaşını doldurmuş erkeklerle verilmiştir. Milletvekili seçilme hakkıda yine erkeklerdedir. Kadınların seçme ve seçilme hakkı yoktur. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkartılmış ve modern bir eğitim sistemi kurulmuştur. Bu eğitim sisteminde kadın ve erkek eşit öğrenim olanaklarına sahip olmuştur. 1926 yılında ise Türk Medeni Kanunu çıkmıştır. Kadına yeni medeni haklara sahip olması sağlanmıştır (Gözler, 2013: 25).Bu kanunla,erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesikaldırılmıştır. Kadınların kazandığı en büyük hakların başlangıcıdır.

1930 yılına gelindiğinde ise kadınlar belediye seçimlerine katılma hakkı kazanmıştır. İlk kadın belediye başkanı ise, 1950 yılında Mersin'de(il) Belediye Başkanı seçilen Müfide İlhan'dır. 1933 yılında ise Köy kanununa göre kadınlara köyde muhtar ve ihtiyar kuruluna seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. İlk kadın muhtar

Çinekarpuşlu merkezi Dereköy'den Gül Hanımdır. 1934 yılında ise aydın kadın topluluğu TBMM'ne kadar yürümüş ve bütün siyasi hakların kendilerine verilmesi istemiştir (Gözler, 2013: 27).

2.2.3.1. Eşitlik

1924 Anayasasında her Türkvatandaşı kanun önünde eşit sayılmıştır(madde 69). Eşitlik sadece anayasada kalmıştır. Uygulamaya geçememiştir. Medeni kanunla eşitlik ilkesi gerçek anlamını bulmuştur. 1926 yılında Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle kadınların medeni hakları kabul edilmiştir. Kadınlar ile erkekler eşitlenmiş ve eşit miras hakkına sahip olmuştur. Kadının statüsünü kazanması Medeni Kanunla sağlanmıştır. Eşitlik algısı kazanıldıktan sonra, diğer hakların kazanılması daha da kolaylaşmıştır.Kadınların toplumdan dışlanması sona ermiştir. Kadınlarda bu toplumun değerleridir. Kadına olan saygı her alanda beraber yayılmaya başlamıştır. Bu eşitlik kanunlarla desteklenip, halka benimsetilmesi sağlanmıştır (Kaypak ve Kahraman, 2016: 300).

2.2.3.2. Eğitim

Eğitimle ilgili haklar 1924 Anayasasından önce ele alınmaya başlanmıştır.1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunun kabuluyla bütün eğitim öğretim tek bir çatı altında toplanmıştır. Kadın ve erkek bütün Türkler ilköğretimi okumak zorundadır. İlkokul devlet okullarında parasız olmuştur. 1924 Anayasası da tüm çocukların cinsiyet ayrımı yapmadan okumasının zorunluluğu devam etmiştir. Karma eğitim veren okul sayısı artmıştır (Çallı, 2009: 65).

Eğitimin cinsiyeti olmadığı, toplumun kalkınması için ülkede yaşayan herkesin eğitilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Eğitimsiz toplumun geleceğinin olmadığı bilinci oluşmuştur. Medeni kanunla birlikte eğitilmiş kızların, gelecekte anne olduklarında çocuklarını daha iyi şekilde eğiteceği düşüncesi de oluşmuştur. Eğitimin artık cinsiyeti ve yaşı bulunmamaktadır. Devlet okul sayılarını arttırmak adına çaba göstermiştir. Halkın kız çocukları okumaz düşüncesini kırmak adına kanunla zorlaması doğru bir karardır. Kız çocukların okuması, gelecekte siyasi katılımı içinde büyük katkı sağlayacaktır (Çallı, 2009: 66).

2.2.3.3. Siyasal Katılım

İlk anayasamız olan 1924 anayasası ÷lkemize siyasi açıdan birçok katkı sağlamıştır. Bunların en başında kadınlara verilen siyasal yaşam içindeki konumu göstermek mümkündür. İlk 1923 yılında milletvekili seçim kanununda kadınların siyasal yaşamda yer almaları konuşulmuştur (Çiçek, 2005: 82).

1930 yılında, ilk Belediye Kanunu yürürlüğe girmiş, 1933 yılında Köy Kanun'da değişiklik olmuş, 1933 yılında Türkiye'nin ilk kadın muhtarı seçilen Gül Esin, Aydın'ın Çine İlçesi, Karpuzlu Bucak'ının muhtarlığını yaptığı dönemde Atatürk tarafından ödüllendirilmiştir. Gül Esin Hanımın muhtar olmasıyla, kahvehanelerde kumar oynama yasaklanmış, kız kaçırma olayları önlenmiş, nikâh işlemleri bir düzene koyulmuştur. Gül Esin Hanım, 32 yaşında muhtar seçilmiştir. 500 oy almıştır. Osmanlı imparatorluğu döneminde cinsiyete bağlı oy ilkesi olduğundan, kadınların seçme ve seçilme hakkı bulunmuyordu. İlk kez 1934 yılında bu hakka kavuştular.

1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş ve 22 yaşını dolduran her kadın ve erkek milletvekili olma hakkını kazanmıştır (Anayasa Madde 10).

Osmanlı imparatorluğu döneminde cinsiyete bağlı oy ilkesi olduğundan, kadınların seçme ve seçilme hakkı bulunmuyordu. İlk kez 1934'de bu hakka kavuştular. 1935 yılında ise, kadınların seçime katılması ve seçilmesi ilk kez uygulanmıştır. Ayrıca, Dünya Kadın Hakları bu dönemde halen gündeme alınmamıştır. Türkiye, bu konuda dünyanın önüne geçmiştir. Özellikle ABD ve İngiltere 1918 yılında kadınlara 30 yaş sınırı, erkeklere 21 yaş sınırı seçmen hakkı tanımıştır. Fransa ise, 1944 yılında kadınlara seçme hakkı vermiştir (Soysal, 1968: 33).

Japonya, 1945 yılında, Çin 1949 yılında ve İsviçre ise, 1971 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkını vermiştir. 1924 anayasasıyla kadınlara memuriyete girme hakkı da verilmiştir. Böylece 1924 anayasasının kabuluyla aslında eşitlik ilkesi gerçek anlamına kavuştuğu görülmektedir. Sosyal ve ekonomik hakları sağlamaları kanunlarla da desteklenmiştir. Ülkemiz ILO'ya ve BM'e üye olmasıyla kadın hakları daha hızlı gelişme göstermiştir. Kadının çalışma yaşamına katılması ve buradaki hakları ilk yasal gelişmesi ise 1936 yılında olmuştur (Soysal, 1968: 34).

1936 yılında İş Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanuna göre kadınlar yer altında, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaz ve ILO sözleşmesi ile yasaklanmıştır. Kadınlara ayrıca sosyal açıdan doğum yardımı, yaşılık sigortası gibi yeni düzenlemelerde verilmiştir. Bu da eşitlik ilkesinin uygulandığının bir göstegesidir. Türk kadını, Cumhuriyetle beraber daha büyük bir değişime uğramıştır (Erdem, 2015: 1267).

Atatürk'te kadınlara toplum ve çalışma yaşamında gerekli yeri kazandırmak için çok çaba göstermiştir. Kadına daha insancıl bir yaklaşım sergilemiştir. Kadının etkin olmasını sağlamıştır. Kadınların etkinliğinin fazla olması toplumda başarının sağlanması için gerekli olduğuna vurgu yapmıştır. İlk kadın kaymakam 3 Nisan 1992 yılında Ankara'nın Çankaya ilçesine atanmıştır. Adı Azize Düşer'dir. 1935'te seçilme hakkını kullanan ilk kadın ise, Benal Arıman'dır. Türkiye'deki kadınların siyasi hakları kazanmaları için uzun mücadeleler verdiği görülmektedir. Bu mücadele kadınlar ve erkekler arasında uzun yıllar sürmüştür. Mücadelenin temel nedeni ise aradaki eşitsizliktir (Kurnaz, 1992: 170).

Kadın ve erkek arasında yıllarca süren eşitsizlik toplumsal yaşantının en önemli sorunu haline gelmiştir. Kadınlar her zaman toplumda var olduklarını kanıtlamak için çaba sarf etmişlerdir. Kadınlara göre var olduklarını kanıtlamanın yegane yolu ancak siyasi yaşamda kendilerini göstermekle mümkün olacağını düşünmüşlerdir. 1926 yılında Türk Medeni Kanunun kabulüyle kadınlar bu mücadelenin kanunlarla desteklendiği sürece sonuca ulaşacağına iyice inanmışlardır. Yeni medeni kanunla, kadınlara erkek kanun önünde eşit kabul edilmiştir (Gökçimen, 2008: 19). Böylece çok eşlilik ve vekaletle evlenme yasaklanmıştır. Boşanma, velayet ve miras konusunda ise artık kadınlarla erkekler eşit haklara sahip olmuşlardır. 1930 yılında kadınların seçme ve seçilme haklarının kazanılmasıyla kadınlar her alanda mücadeleye daha büyük bir cesaretle devam etmişlerdir (Kurnaz, 1992: 175).

Tablo 2.1: TBMM 5. Dönem Kadın Milletvekilleri (1935-1939)

Milletvekili	Yaşı	Doğum Yeri	Mesleği	Seçim Bölgesi
Mebrure Gönenç	35	İstanbul	Adanave Mersin Belediye Meclis Üyesi	Afyonkarahisar
Hatı Çırpan	45	Ankara	Kazan Köyü Muhtarı/Çiftçi	Ankara
Sabiha Gökçül Erbay	35	Bergama	Edebiyat Öğretmeni	Balıkesir
Ayşe Şekibel İnsel	29	İstanbul	Çiftçi	Bursa
Huriye Öniz Baha	48	İstanbul	Türkçe Öğretmeni	Diyarbakır
Fatma Memik	32	Akveren	Doktor(dahiliye)	Edirne
Nakiye Elgün	53	Rumelifeneri	Öğretmen/ İstanbul Meclis-i Umumi ve Encümen Üyesi	İstanbul
Fakihe Öymen	35	İşkodra	Coğrafya Öğretmeni	İstanbul
Ferruh Güpgüp	44	Kayseri	Belediye Meclis Üyesi	Kayseri
Türkan Örs Baştuğ	35	İstanbul	Felsefe Öğretmeni	Antalya
Hatice Özgener	71	Selanik	Öğretmen	Çankırı
Meliha Ulaş	34	Sinop	Edebiyat Öğretmeni	Samsun
Ayşe Seniha Hızal	38	Adapazarı	Maarif Umum Müfettiş (ilk kadın müfettiş ve öğrenen)	Trazbon
Fatma Esmâ Nayman	36	İstanbul	Fransızca Öğretmeni	Seyhan
Mihri İffet Pektaş	40	Bursa	İngilizce Öğretmeni	Malatya
Benal Nevzat İstar Arıman	32	İzmir	Belediye Meclis Üyesi	İzmir
Bahire Bediş Morova Aydılek	38	Bosna	Resim Öğretmeni	Konya
Hatice Sabiha Gökay	46	İstanbul	Öğretmen	Sivas

Kaynak: <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3584>, 17.06.2019.

Tablo 2.1.'de ilk kadın milletvekilleri farklı illerden milletvekili adayı olmuştur. Bu kadınların çoğu eğitilmiş kişilerden oluşmaktadır. Sadece Ayşe Şekibel İnsel üniversite mezunu olmayıp, çiftçilikle uğraşmaktadır. İlk kadın milletvekilleri arasında köy muhtarı, çiftçi, öğretmen, doktor, avukat ve yöneticiler bulunmaktadır. 14 kadın milletvekili yabancı dil bilmektedir. TBMM'de 5. dönem seçilen kadın milletvekillerinin toplam sayısı 18'dir. Bu kadınlarınmilletvekili olabilmelerinin en

temel nedeni, 1934 yılında Atatürk'ün kadınlara seçme ve seçilme hakkını vermesidir. Bu durum kadınların siyasi alanda kazandığı büyük bir başarı olarak tarihe geçmiştir. Önemli olan siyasette kadınların sayısının giderek artmasını sağlamak ve onları cesaretlendirmektir. İlk milletvekili seçilen kadınların genelinde doğdukları il ile milletvekili seçildikleri bölgelerin farklı olduğu görülmektedir. Milletvekillerin sadece doğdukları ili değil bütün ülkeyi temsil ettikleri anlaşılmaktadır. Milletvekili seçilen kadınların çoğu öğretmenlik mesleğini gerçekleştirmektedir. Bu kadınların mesleklerinden anlaşıldığı üzere hepsi eğitilmiş ve kadınların eğitime önem verdiği anlaşılmaktadır. Mecliste eğitilmiş kadınların olması kadınların meclise ve meclis çalışmalarına uyum sağlamasını daha da kolaylaştıracaktır. Ayrıca mecliste, belediye meclis üyesi olan kadınların yer alması siyasi deneyimi olan kadınların mecliste yer almasının artmasını sağlamıştır.

Çok partili hayata geçiş denemeleri ise, 1924 yılında Terakiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla başlamıştır. Kurulan partiler de başarılı olamamıştır. Her kurulan parti eskiye dönüş için kurulmuştur. Atatürk döneminde bir daha parti kurulamamıştır. Ancak Atatürk her zaman çok partili bir rejimin başarı getireceğine vurgu yapmıştır. Türkiye çok partili hayata ancak 1946 yılında geçebilmiştir. 1946 yılında Demokrat Parti kurulmuştur. 1946 yılında seçimi CHP kazanmıştır. 1946 yılında ise ilk çok partili bir seçim dönemi olmuştur. 1950 yılında Demokrat Parti seçimi kazanmıştır (Tunaya, 1952: 550).

İlk defa böylece CHP dışında farklı bir parti iktidara gelmiştir. Böylece uygulamada çok partili hayata geçiş tam anlamıyla sağlanmıştır.

2.2.3.4. Çalışma Yaşamı

Cumhuriyet döneminde, kadının toplum içindeki konumu iyileşmeye başlamıştır. Bu iyileşmenin sebebi yapılan reformlardır. Kadınların eğitime önem verilmiştir. Kadınların eğitilmesiyle, kadınlar bilinçlenmeye başlamıştır. Bilinçlenen kadınlar çalışma yaşamına adım atmak istemiştir. Ancak kadının çalışma yaşamına girmesi, evdeki işlerini bitirmesine bağlanmıştır. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanunla, kadının asli görevi anne ve ev kadını olarak belirlenmiştir (Ateş, 2018:31).

Erkekse, evin geçimini sağlamakla yükümlü tutulmuştur. Evin geçiminden kast edilen, eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarının erkek tarafından karşılanması anlamını taşımaktadır. Bu da cinsiyet ayrımcılığının halen kanunlarla desteklendiğinin bir göstergesidir. Bunun yanında çalışma yaşamında kadına, erkekten izin almadan çalışmasına izin verilmemektedir. Eğer erkek, kadına çalışması için izin verirse ancak o zaman kadın çalışabilmektedir. Bu da kadınların toplumda söz sahibi olmadıklarını ortaya koymaktadır (Tekeli, 1982:194).

Medeni Kanun, erkeklerin kadınların çalışmasına izin vermesi hususunu desteklemektedir. Ancak 1990 yılında Medeni Kanunda yer alan bu izin olayı (md 159) Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Böylece kadınlar artık, eşlerinden izin almadan çalışma yaşamına başlamıştır. 2002 yılında Medeni Kanunda farklı değişiklikler olmuştur. Türk Medeni Kanunun'da evin ve çocukların geçimi artık sadece erkeğe bırakılmamıştır. Evin giderlerine eşlerin birlikte katılması konusunda bir madde eklenmiştir. Böylece, MK'da yer alan cinsiyet ayrımcılığını destekleyen maddeler düzeltilmiştir (Çitçi, 1982:90).

2.2.4. 1961 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar

Ülkemizde, 1961 Anayasasıyla beraber siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilmiştir. İlk kez anayasal düzenlemeye konu olmuştur. Siyasi partiler anayasal bir statüye, 1961 Anayasası ile kazanmıştır. Anayasamızın 56. Maddesinde, parti kurma hakkı verildiği belirtilmiştir. Ayrıca madde 57'de ise, partilerin uyacakları esaslarda anlatılmıştır. 1965 yılında ilk siyasi partiler kanunu 648 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla siyasi partiler derneklerden ayrı bir statü kazanmıştır (Nal, 2005: 164).

1982 Anayasasında siyasi partilere ilişkin hükümlerde bulunmaktadır. Anayasa'da siyasi partilerin gelirleri ve harcamaları, Anayasa mahkemesine hesap verecekleri konularda (madde 57/4 ve madde 57/2) belirtilmiştir. 1961 Anayasasında, çağdaş hürriyet anlayışı büyük bir yeniliktir. 1961 Anayasası temel hak ve hürriyetler açısından, ferdi esastır. Kadın haklarıyla ilgili ayrıca özel bir madde bulunmamaktadır. Kadın haklarıyla ilgili anayasada madde 12 ve madde 35'de detaylar yer almaktadır (Gözler, 2000: 57).

Eşitlik ilkesi altında, herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, inanç, din ve mezhep açısından erkeklerin sahip olduğu bütün haklara kadınlar da sahip olmaktadır. Ayrıca ailenin korunması için de anayasada madde 35’de yeni bir başlık atılmıştır. Kadının anne olarak korunması ve gerekli teşkilatların kurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Mumcu, 1992: 194).

1950 ile 1960 döneminde Türk siyasal tarihi açısından bir başka ilk ise, tek partili hayattan çok partili hayata geçilmesidir. Çok partili hayat demokrasinin bir gereğidir. Çok partili hayatın öncülüğünü yapan Atatürk, Halk Fırkası’nı kurmuştur. Arkasından Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, sonra partinin çeşitli sorunları yüzünden kapatılmıştır. Bu nedenle Atatürk’ün yaşadığı dönemde çok partili hayata geçiş aslında sağlanamamıştır. Bu dönemde ise çok partili dönem geçiş İkinci Dünya Savaşıyla oluşmuştur (Kapani, 1981: 115).

Türkiye’nin BM’e girişi ve Sovyet yehdidi karşısında Batılı devletlerle yakın ilişkilerde bulunmak istemeleri, Türkiye’de çok partili bir dönemegeçişin dış koşullarını oluşturulmuştur. Türkiye, Batı dünyasına kabul edilmek için çok partili hayata geçmiştir. Demokratik bir düzen kurduğunu göstermek istemiştir. 18 Temmuz 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. Bu partinin kurulmasına izin verilerek muhalefeti resmen kabul etmişlerdir. Çok partili dönemde kadınların siyasal hayata katılımının ilk adımı, kadın haklarının savunulmasında çaba gösteren SHP ve bugünkü feministlerdir. Kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların daha çok görünürlüğünü arttırmak için bir çok kadın kitlelerini harekete geçirmeye çabalamıştır (Kapani ,1981: 116).

TİP, işçilerin büyük bir bölümünün Demokrat Parti’yi desteklediği zamanlarda, bir sendikacılar partisi olarak ortaya çıkmıştır. Sendikacıların kurduğu TİP’in ilk başta programı bulunmamaktadır. TİP, 1961 seçimlerine bu nedenle girememiştir. 31 Aralık 1961 tarihinde İstanbul’da düzenlenen Saraçhane Mitinginden sonra, Seyfi Demirsoy’un girişimiyle Türkiye Çalışanlar Partisi kurma çalışmaları yoğunlaşınca, TİP’e yönelik eleştiriler artmaya başlamıştır. TİP başarılı olamayıp, Türkiye Çalışanlar Partisi girişimi önem kazanmaya başlayınca, TİP yönetimindeki sendikacılar, aydınlarla ilişkileri geliştirmeye ve parti tüzüğüne kuruculara sağladığı yetkilere dayanarak, aydınlardan bir genel başkan belirlemeye çalışmışlardır. Bu kişi Mehmet Ali Aybar’dır.

TİP, 9 Şubat 1962 günü Aybar'a teslim edilmiştir. TİP, bu tarihten sonra, sendikacılar partisi olmaktan çıkmış, artık sosyalist bir partiye dönüşmüştür. TİP, hem işçilerin haklarını koruma konusunda, hem de kadınların siyasete katılımı konusunda büyük mücadeleler vermiştir(<https://www.aydinlik.com.tr/tip-in-kurulusu-ve-tnkp-yildirim-koc-kose-yazilari-subat-2018>, 5.06.2019).

1965 seçim dönemine gelindiğinde milli bakiye sisteminin uygulanmasıyla kadın milletvekili sayısında az oranda bir artış söz konusu olmuştur. Bu durum kadınları yüreklendirmiştir. 1965 seçimlerinde milli bakiye sistemine geçilmiştir. Bu sistem ilk ve son kez 1965 seçimlerinde kullanılmıştır. Milli bakiye sistemiyle partilerin seçim çevrelerinde bütün artık oyların toplanması sağlanmıştır. Milli bakiye sisteminin uygulanmasıyla Behice Boran (Türkiye İşçi Partisi), Sevinç Düşünsel (YTP) ve Nermin Neftçi (CHP) milletvekilliğini kazanmıştır. Bu üç kadın milletvekilinden Behice Boran, 1971 yılında TİP genel başkanlığına seçilerek bir siyasi partinin ilk kadın genel başkanı olarak siyasi tarihe geçmiştir (Yaraman, 1999: 56). Türkiye'nin toplumsal ve siyasal mücadele tarihinde çok önemli bir yeri olan Türkiye İşçi Partisi 13 Şubat 1961 kurulmuştur. Halkın ve işçi sınıfının bilinçlenmesine ve ülkemizin demokratikleşmesine çok büyük katkıları olmuştur (Yaraman, 1999: 56).

Kadın kitlesinin dikkatini çekmede ise en başarılı olan parti ise o dönemde CHP olduğu söylenmiştir. Parti tüm çalışmalarda, kadın kollarının doğrudan ya da kadın dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmalarına önem vermiştir (Akşin, 2009: 244).

Parti tüzüklerinde kadın erkek eşitliğini, kadın haklarını, kadının ekonomik, sosyal ve siyasal gücünü ortaya koyması gerektiğini söylemiştir. Kadın haklarını sürekli gündeme getirmiştir.

12 Mart 1971 yılından sonra 33. Hükümette Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Türkan Akyol olmuştur. Türkan Akyol, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın bakanıdır. 38. Hükümette ise, Kültür Bakanı olarak Hayriye Ayşe Nermin Neftçi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci kadın bakanı olmuştur. 1980 darbesinden günümüze kadar ise 23 hükümet kurulmuştur (Kuzu, 1995: 211). Bu 23 hükümette toplamda 41 kadın bakan görev almıştır.

Ülkemizde en çok kadın bakanın yer aldığı hükümet ise Tansu Çiller'in Başbakan olduğu 50. Hükümette kadın bakan sayısı 4'tür. Türkiye Cumhuriyeti'nin ayrıca ilk ve tek kadın başbakanı ise yine Tansu Çiller'dir. Günümüze geldiğimizde ise, 24 Haziran 2018'de kurulan 66. hükümette bile iki kadın bakan bulunmaktadır. Bunlarda Zehra Zümrüt Selçuk (Aile Bakanı) ve Ruhsar Pekcan'dır(Ticaret Bakanı) (Kuzu, 1995: 211).

Şekil 2.1: Türkiye Cumhuriyeti Kadın Bakan Sayısı

Kaynak: <https://derstarih.com/kadin-bakanlar/>, 5.05.2019.

Şekil 2.1'e göre Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinde kadın bakan sayılarına bakıldığında en yüksek sayı Süleyman Demirel ve Necmettin Erbakan dönemindedir. Bu devlet adamların döneminde kadın bakan sayısı 4'tür. Ancak diğer dönemlerde ise kadın bakan sayısı 3, 2, 1 olarak kalmıştır. Yinede kadın bakan sayısının en yüksek 4 olması, kadınlara bu zamana kadar siyasette yeterli önemin verilmediğinin bir göstergesidir.

2.2.4.1. Eşitlik

1960 yılında askeri darbe sonrasında 1961 anayasası insan hakları açısından ilk kez detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Devletin temel nitelikleri arasında insan haklarına dayanan devlet ifadesi ilk kez bir Türk Anayasası'nda yer almıştır. Ayrıca sosyal ve ekonomik haklar da ilk kez ayrı bir bölümde açıklanmıştır. Temel hak ve hürriyetlerin vazgeçilmezliğine vurgu yapılmıştır. Hak ve hürriyetlerin devlet tarafından

koruma altına alınması anayasal bir zorunluluk haline gelmiştir. 1924 anayasasında yer alan Türkler Kanun önünde eşittir, ibaresi değiştirilmiştir. 1961 Anayasasında eşitlik ilkesine uygun olarak cinsiyet ayrımının yapılamayacağı ayrı bir madde olan 12. Madde de belirtilmiştir(Gözübüyük, 2005: 84).

2.2.4.2. Eğitim

1961 Anayasasında eğitim ve öğretimin devlet gözetim ve denetim konusunda serbestçe yapabileceği hak ve ödevler yer almıştır. Bunun yanında kız ve erkek ayrımı yapılmadan, bütün vatandaşlar için ilköğretim zorunlu olmuştur. Eğitim öğretim ihtiyaçlarının devletin en temel görevi olduğu Anayasa'nın 50. Maddesinde yer almıştır. Eğitim bir ülkenin en önemli sorunu olarak belirtilmiştir. 1960 ile 1980 yıllarına kadar okullaşma oranında bir artış söz konusu olmuştur. Okuryazar oranı, 1960 yılında kadınlarda %24,8, erkekler ise %53,8 olmuştur (Gözübüyük, 2005: 88).

2.2.4.3. Siyasal Katılım

Siyasal haklar, 1924 Anayasası'nın 1934 yılındaki değişiklikleriyle kadınlara verilmiştir. Buhaklardan biri olan seçme ve seçilme hakkı 1961 anayasasında aynen korunmuştur. 1971 yılında ilk kadın bakan meclis dışından göreve getirilmiştir. Mecliste yer alan kadın oranı düşüşe geçmiştir.

Tablo 2.2: Türkiye’de Kadın Milletvekili Sayıları ve Bakan Sayıları ve Hükümetleri

Dönemi	Yıllar	Toplam	Kadın	Oranı
Demokrat Parti Dönemi (Başbakan:Adnan Menderes)	1957-1960	587	8	%1,3
CHP+YTP+CKMP (Başbakan:İsmet İnönü)	1961-1965	450	3	%0,7
Adalet Partisi (Başbakan:Süleyman Demirel)	1965-1969	450	8	%1,8
AP+Birlik Partisi+CHP+GP (Başbakan: Nihat Erim)	1969-1973	450	5	%1,1
AP, MSP, MHP, CGP Koalisyonu(Başbakan:Süleyman Demirel)	1973-1977	450	6	%1,3
Azınlık Hükümeti (Başbakan:Süleyman Demirel)	1977-1980	450	4	%0,9

Kaynak:https://www.wikizero.com/tr/T%C3%BCrkiye_h%C3%BCK%C3%BBmetleri_listesi, 17.06.2019.

Tablo 2.2'e göre, ülkemizde Demokrat Parti Dönemi hükümetinde kadın milletvekili sayısı 8 iken, CHP+YTP+CKMP koalisyonunda bu sayı 3'e düşmüş, sonrasında, 13. dönemde ise, sayı tekrar yükselmiş ve 8'e çıkmıştır. Ancak diğer dönemlerde tekrardan düşüşe geçmiştir. Kadınların milletvekili olarak, 1957 ile 1980 yılları arasında temsili neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu da kadınların siyasete girme isteklerini yok etmektedir. Kadınlar siyasete adım atmada daha çekingen bir konumda yer almalarına neden olmaktadır.

2.2.4.4. Çalışma Yaşamı

1961 Anayasa'nın 40. maddesinde yer alan çalışma ve sözleşme hürriyeti kapsamında, çalışmayı herkesin hakkı ve ödevi olarak kabul etmiştir. Çalışma yalnızca erkeklere tanınırken, bu 1961 anayasası ile değişmiştir. Ayrıca, bu Anayasa'nın 43. maddesinde *"Kimsenin yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılması"* yasaklanmıştır. Devlet memurluğuna artık kadınlarında girebileceği ve madde 58'e göre *"hizmetin gerektirdiği özelliklerden dışında başka bir ayırımın gözetilemeyeceği"* ibaresi konmuştur (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>, 16.04.2019).

2.2.5. 1982 Anayasası Kadınlara Verilen Haklar

1982 Anayasası, 1980 yılında gerçekleşen askeri bir darbe sonucunda ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar bu yasa 17 defadeğişikliğe uğramıştır. İnsan hakları açısından devletin temel nitelikleri açısından, insan haklarına saygılı devlet ilkesi benimsenmiştir(<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2011-1/7.pdf>, 16.04.2019).

2.2.5.1. Eşitlik

Eşitlik kavramı, 1982 yılında diğer anayasalardaki gibi aynı ifadeleri taşımaktadır. Ancak, 2004 yılında ve 2010 yılında, kadınlara yönelik bazı değişiklikler ve gelişmeler yaşanmıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi, kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olmasıdır. Değişiklik, eşitlik ilkesinin uygulaması konusunda genişlemiş ve kadın hakları ile cinsiyet eşitliği açısından birçok uygulamayı hayata geçirmiştir. Bu eşitlik kanunda kâğıt üzerinde kalmamış, artık uygulamaya konulmuştur. Türkiye'de

toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, 2008 yılında erkeklerin başlattığı kamu kurumları çalışanlarına yönelik eğitim programları sürdürülmektedir. Her ay toplumsal cinsiyet ve kadın şiddetine yönelik seminerler verilmektedir. Diyanet Başkanlığı personeline yönelik eşitlik yasası konusunda eğitimler düzenlemeye başlamıştır (Kaypak, Kahraman, 2016: 298).

2.2.5.2. Eğitim

1982 Anayasasına göre eğitim ve öğrenim hakkı kız ve erkek ayrımı olmadan herkes için zorunludur. Devlet okulları cinsiyet ayrımı yapılmadan parasızdır. Okullaşma oranı 2015- 2016 dönemine kadar %94,8741'dir. Okullaşma oranı gittikçe artmaktadır. En az bir eğitim seviyesini bitiren kadınların oranı %83,6'dır. Türkiye'de 2017 yılında, 25 yaş ve üzerinde olan ve en az bir eğitim seviyesini tamamlayanların toplam nüfus içindeki oranı ise, %89,5'tir. Eğitim durumlarında işgücüne katılım oranı açısından kadınların eğitim düzeyi arttıkça iş gücüne katılım oranı %15,9'dur (Akıllıoğlu, 1995: 27).

Akademide ise kadınların konumları Tablo.2.3.'de yüzde olarak gösterilmektedir.

Tablo 2.3: Akademide Cinsiyetlerin Dağılımı (2018-2019)

Konum/Cinsiyet	Kadın	Erkek
Profesör	%31,5	%68,5
Doçent	%39,3	%60,7
Doktora Öğretim Üyesi	%43,2	%56,8
Öğretim Görevlisi	%50,1	%49,9
Araştırma Görevlisi	%50,6	%49,4
TOPLAM	%44,6	%55,4

Kaynak: www.yok.gov.tr, 2.04.2019.

Tablo 2.3'e göre, akademik açıdan kadın ve erkek oranlarına baktığımızda yine erkeklerin oranının kadınların oranından yüksek olduğu görülmektedir. Ancak önemli bir fark ise, bu oranların birbirine çok yakın olduğudur. Hatta araştırma görevlisi, öğretim görevlisi oranlarına baktığımızda araştırma görevlisi kadınların yüzdesi, erkeklerinkinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumda kadınların artık eğitim konusunda ne kadar azimli olduğu, her alanda erkeklerden önde olmak istediği ve git gide bunu başaracaklarına inandıklarının bir göstergesidir.

2.2.5.3. Siyasal Katılım

1982 yılında Anayasa’da seçme ve seçilme hakları açısından bir ayrım bulunmamaktadır. Meclise giren kadın milletvekili oranı 2000 yılından günümüze kadar artmaya başlamaktadır. Ülkemizde kadınların mecliste yer aldığı oran %14,9 dur. Dünya genelinde kadınların mecliste bulunmaları açısından ülkemiz 132. sırada yer almaktadır. Kadınların çalışma hakları 1982 Anayasası’nın 50. Maddesinde küçükler ve kadınlar ile bedeni ve psikolojik yetersizliği olanlar çalışma koşulları açısından özel olarak korunur şeklinde bir ifade yer almaktadır (Akıllıoğlu, 1995: 30).

Devlet, kadınlara daha önceki dönemlere göre daha çok önem vermektedir. Devlet memurluğuna girişte kadınlara görevleri gerektirdiği özellikler dışında ayrım yapılmayacağı anayasada yer almaktadır. Türkiye’de ulusal ve uluslararası gelişmeler kadına bakış açısının olumlu yönde değiştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu anayasayla ekonomik, sosyal, siyasal ve toplumsal alanlarda yeterince yer bulması ve kadınların daha fazla ayrımcılığa uğramalarının engellenmesi amaçlanmaktadır. CEDAW, (Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi) 1985 yılında Türkiye tarafından imzalandığı ve yürürlüğe koyduğu uluslararası düzenlemeler iç hukukla bütünleştirilmede önemli olmaktadır (Akıllıoğlu, 1995: 33).

Yapılan sözleşmeyle kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına somut adımların atılması gerekmektedir. Kadınların insan haklarının geliştirilmesi konusunda, ülkedeki devlet uygulamaları CEDAW komitesine sürekli rapor vermesi gerekmektedir. 1982 anayasasının uluslararası anlaşmaların üstünlüğü ilkesini kabul eden bir anayasadır. İnsan hakları, 1982 Anayasası’nda çeşitli maddelerle daha geniş ve daha ayrıntılı düzenlenmiştir (Mumcu, 1992: 226).

2001 yılında büyük kapsamlı bir değişiklik yapılmıştır. Ekonomik ve sosyal haklar dışında, eşler arasındaki eşitlik gündeme alınmıştır. “Aile Türk Toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” şeklinde değiştirilmiştir. Çalışma şartları ve dinlenme hakları yaşa, cinsiyete bakılmadan eşit değerlendirilmektedir.

“1970’lerde Batı’da yeniden canlanan feminist hareketlerinin kazanımlarından birisi de üniversitelerde “Kadın Çalışmaları” bölümlerinin açılması olmuştur. Türkiye’de ise 1980’lerde ortaya çıkan kadın hareketinin üniversiteyle ilişkilenmesi 80’lerin sonunu bulmuştur. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri’nin ilki 1989’da İstanbul Üniversitesi (İÜ) bünyesinde kurulmuştur. 1994’de Orta Doğu Teknik

Üniversitesi (ODTÜ), 1995'de Ankara Üniversitesi ve 1999'da Ege Üniversitesi yüksek lisans programlarına başlamıştır.”(<https://bianet.org/bianet/kadin/78864-12-universitede-kadin-calismalari-merkezi>, 21.06.2019)

Tablo 2.4: Kadın Milletvekili Sayısı (1935-2017)

Seçim Yılı	TBMM Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Oranı %
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.3
2015(Haziran)	550	97	17.6
2015(Kasım)	550	81	14.7
2017	543	76	14
2018	600	78	14
2019	600	103	17

Kaynak:www.tuik.gov.tr, 1.05.2019.

Tablo 2.4'e göre, 1935 yılından 2019 yılına kadar ki sürece baktığımızda, TBMM milletvekili sayısı 395'den 600'lere çıkmıştır. Bununla beraber kadın milletvekili sayısında da artış söz konusu olmuştur. Oransal açıdan ise, 1935 yılında kadınların oranı %4,6 iken, 2019 yılında ise kadınların oranı %17 olmuştur.

Tablo 2.5: Kadın Bakanların Sayısı

Hükümet	Bakanlar Kurulunda Kadın Vekillerin Temsil Oranı	Meclis İçerisinde Kadınların Temsil Oranı	Tahmini Hükümet Süreci	Yapılan Toplam Bakan Ataması
AP+CHP+MGP+Bağımsızlar (Başbakan: Nihat Erim)	0,02	0,01	8 ay	38
Geçici Hükümet (Başbakan: Sadi Irmak)	0,03	1,3	4 ay	27
Anavatan Hükümeti (Başbakan: Turgut Özal)	0,02	1,3	23 ay	50
Anavatan Partisi Hükümeti (Başbakan: Yıldırım Akbulut)	0,02	1,3	19 ay	39
Anavatan Partisi Hükümeti (Başbakan: Mesut Yılmaz)	0,02	1,8	5 ay	39
DYP+SHP Hükümeti (Başbakan: Süleyman Demirel)	0,8	1,8	18 ay	37
DYP+SHP Hükümeti (Başbakan: Tansu Çiller)	0,04	1,8	28 ay	85
Azınlık Hükümeti (Başbakan: Tansu Çiller)	0,06	2,4	1 ay	30
DYP+CHP Hükümeti (Başbakan: Tansu Çiller)	0,07	2,4	4 ay	38
ANAP+DYP Hükümeti (Başbakan: Mesut Yılmaz)	0,09	2,4	4 ay	33
RP+DYP Hükümeti (Başbakan: Necmettin Erbakan)	0,09	2,4	12 ay	44
ANAP+DSP+DYP Hükümeti (Başbakan: Mesut Yılmaz)	0,05	2,4	19 ay	38
DSP+MHP+ANAP Hükümeti (Başbakan: Bülent Ecevit)	0,02	4,2	30 ay	57
AKP Hükümeti (Başbakan: Abdullah Gül)	0,04	4,4	4 ay	25
AKP Hükümeti (Başbakan: Recep Tayip Erdoğan)	0,07	4,4	53 ay	27
AKP Hükümeti (Başbakan: Recep Tayip Erdoğan)	0,06	9,1	47 ay	29
AKP Hükümeti (Başbakan: Recep Tayip Erdoğan)	0,03	14,4	37 ay	28
AKP Hükümeti (Başbakan: Ahmet Davutoğlu)	0,03	14,4	12 ay	26
AKP Hükümeti (Başbakan: Ahmet Davutoğlu)	0,03	17,8	3 ay	26
AKP Hükümeti (Başbakan: Ahmet Davutoğlu)	0,07	17,8	6 ay	27
AKP Hükümeti (Başbakan: Binali Yıldırım)	0,03	14,7	Halen	28

Kaynak: https://www.wikizero.com/tr/Türkiye_hükümetleri_listesi, www.tuik.gov.tr, 1.05.2019.

Tablo 2.5'e göre kadın bakanların sayısı, en çok DYP+SHP Hükümetinde görülmektedir. O dönemin Başbakanı olan Tansu Çiller, kadınların ülkeyi yönetmekte, erkeklerden daha başarılı olacağına inanmasından dolayı toplam 85 tane kadın bakan ataması yapmıştır. Diğer hükümetler bu dönemden sonra kadın bakan sayısını git gide düşürmeye başlamıştır. Azınlık hükümetinde ise, kadın atanan bakan sayısı bir anda 30'a düşmüştür. DYP+CHP Hükümeti yine başa geldiğinde, Başbakan Tansu Çiller, atanan kadın bakan sayısını tekrar arttırmak istemiştir. Kadın bakan sayısını 38'e yükselmiştir. Bundan sonraki hükümetlerde atanan kadın bakan sayısı tekrardan azalmıştır.

Günümüzde atanan kadın bakan sayısına bakıldığında Binali Yıldırım'ın başkanlığında sayı 28'dir. Bu durumda bakanlar kurulunda halen kadınların temsil oranı daha önceki hükümetlere göre çok düşüktür. Bazı dernekler (Ka.der, ÇYDD, ODTÜ Kadın Araştırma Merkezleri gibi) kadınların temsil oranlarının artırılması için sürekli kadınları destekleme çalışmaları yapmaktadır. Kadınların siyasi yaşama katılmalarının gerekliliğini sürekli vurgulamaktadır. Kadınların nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğunu ve bu nedenle kadınlarında kendi haklarını ve ülkenin huzur ve refahını sağlamak adına destekte bulunmasının, ülkenin kalkınmasında büyük katkı sağlayacağını her fırsatta dile getirmektedir. Bu nedenle bu dernekler kadınlar için büyük çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar şunlardır;

- KA.DER, kadınların eğitilmesi ve siyasi alanda daha başarılı ve bilinçli hareket etmeleri için birçok farklı destekleme çalışmaları yapmaktadır.
- Bu çalışmalar; Şirin Tekeli Yerel Yönetimler Akademisi (2018-2019), Şirin Tekeli Siyaset Okulu (2018), Kadın Muhtarlar Projesi (2018-2019), Yerel Politikacılar için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (2017- 2018), Kadın Yurttaşların ve Aktivistlerin Seçmenler ve Aktif Yurttaşlar Olarak Güçlendirilmesi Projesi (2013-2015), Kader Siyaset Okulları (2003-2015), şeklinde sıralanabilir(<http://ka-der.org.tr/projeler/>, 17.06.2019).
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Mercedes- Benz Türk'ün 2004 yılında hayata geçirdiği "Her Kızımız Bir Yıldız" projesi kapsamında kız çocuklarını desteklemektedir. 2017 yılında ise, "Kadınlarla El Ele Projesiyle", kadınlar desteklenmektedir. "Kadın, Erkek El Ele, Şiddet Değil Sevgi İle Projesi", "Baba Beni Okula Gönder", "Kardelenler", "Anadolu'da Bir Kızım Var, Öğretmen

Olacak” burslar sürmektedir (<http://www.tcydv.org/haber/kadin-erkek-el-ele-siddet-degil-sevgi-ile-projesi-133/>, <https://www.cydd.org.tr/haber/egitim-hakki-ve-kiz-cocuklari-1265/>, 17.06.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2000 VE SONRASI TÜRKİYE KADIN HAKLARI KONUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

3.1. KADIN HAKLARI KONUSUNDA MEVZUATTA YAPILAN DÜZENLEMELER

3.1.1. İş Kanunu

Yeni İş kanunu 10 Haziran 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Eski iş kanununa göre, işçi ile işveren ilişkileri açısından birçok yenilikler getirilmiştir. İş kanununda yaşanan en büyük gelişme ise, çalışanlar arasında cinsiyet ayrımının artık yapılmayacak olmasıdır. İnsanlara temel insan hakları açısından hiçbir ayırım yapılamayacağı hükmü iş kanunun kapsamına alınmıştır. İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde cinsiyet ya da gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı yollardan ayrımcılık yapılması yasaklanmıştır. Cinsiyet nedeniyle eşit değerde işte, çalışma hakkı getirilmiştir. Ayrıca eşit değerdeki iş için, cinsiyet farklılığından kaynaklı olarak ücret farklılıkları söz konusu olmayacaktır. Cinsiyet, medeni durum ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş sözleşmesinin fesh edilmesi için geçerli bir neden olmaktan çıkartılmıştır. Memur ve işçi kadınların doğum izinlerinde de iyileştirmeler yapılmıştır (Gökçimen 2008).

4857 sayılı iş kanunun 5. maddesine göre, aynı ve eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret uygulaması yapılamayacaktır. Yine iş kanunun 72. maddesine göre, kadınlar, maden ocaklarıyla kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında ya da su altında çalışması gerekli işlerde çalıştırılmayacaktır. Aynı iş kanununun madde 74'e göre ise, kadın işçilerin doğumdan önce sekiz doğumdan sonra sekiz hafta toplamda 16 haftalık süre için çalıştırılmamaları kanunda belirtilmiştir. Kadın işçi, doktor onayıyla isterse, doğumdan önceki üç haftaya kadar işletmede çalışmasına izin verilecektir (Kocabaş, 2013: 42).

Kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenecektir. Eğer kadın işçi, erken doğum yaparsa, doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmadığı süreler ise, doğum sonrası sürelerle eklenecektir. Kadınların evlendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde kendi rızasıyla iş sözleşmesini sona erdirmesinde, kıdem tazminatına hak kazanacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca kadın işçilere 1 yaşıdan küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam 1 buçuk saat süt izni verilmiştir. İş kanunu kadınlara erkeklerden daha fazla ayrıcalıklar tanıdığı görülmektedir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20030611.pdf>, 1.07.2019).

3.1.2. Medeni Kanun

4 Ekim 1926 yılında Medeni Kanun yürürlüğe girmiştir. MK'da kadın erkek eşitliğinin sağlanması için, aslında birçok hüküm bulunmaktadır. Ancak Mecelle'ye kıyasla kadın erkek eşitliğini sağlama açısından çok başarılı olan bu düzenlemeler toplumda ve dünyada yaşanan değişimler ve gelişmeler sonucunda yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu nedenle 01.01. 2002 yılında Medeni Kanun'da değişiklikler yapılarak Türk Medeni Kanunu adı altında yeni hükümlerle kadınlara yönelik yenilikler toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak hüküme bağlanmıştır. Özellikle eşitlik ilkesi doğrultusunda yeni düzenlemeler, yeni Medeni kanunda yapıldığı görülmektedir. Eski Medeni Kanun zamanında kadın erkek eşitliğine aykırı olduğu bazı ifade edilen hükümler bu yeni Medeni kanunla değiştirilmiştir (Kaypak, Kahraman, 2016: 308).

Türk Anayasasında da eşitlik ilkesi, 1876, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında da yer almıştır. Ancak asıl eşitlik ilkesinin, 1961 anayasasıyla getirildiği düşünülmektedir. 1982 anayasasında, madde 10'a göre, "Herkes, dil, din, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep" gibi nedenlerden ayrıma tabi olmadan kanun önünde eşittir (Yüksel, 2014: 177).

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet ise, bu eşitliğin uygulanmasından sorumludur. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun davranmak zorundadır (Gökçimen, 2008: 33).

Medeni kanundan önce, kadın ve erkek eşitliği İslamiyet öncesi ve İslamiyetin kabulü olmak üzere iki ayrı durumda ele alınmaktadır. İslamiyetten önce Türk ailesi erkeğin tek kadınla evlenmesiyle kurulan, monogam bir aile yapısına sahiptir. Aile reisi erkektir. Ayrıca, kadının ailede saygın bir konumu vardır. Kadın o dönemlerde kendi mallarının sahibidir. Ayrıca kadın İslamiyetten öncede boşanma hakkına sahiptir. Kadının zeka ve yeteneklerine güvenildiği için, kadına devlet ve toplum yaşamında resmi görevler verilmiştir. Kadın devlet yönetiminde önemli bir rol üstlenmiştir. Hatta ülke savunmasına katılan kadınlar bile vardır. İslamiyetten önce, kadınların eğitim ve öğretimi için kurumlar oluşturulmuştur (Gökçimen, 2008: 37).

Türk toplumu İslam dinini kabul ettikten sonra ailede İslami esaslara uyulmaya başlanmıştır. Türk kültürü, İslam'ın etkisiyle değişime uğramıştır. İslam Hukuku da aileyi erkeğin hakimiyetine dayalı olarak kurmuştur. Erkek dört kadın alarak

evlenebilme hakkına sahip olmuştur. Kadın, evlenme sözleşmesi sırasında hazır da bulunmaz, genellikle bir erkek vekille temsil olunurdu. Kadının evlenmeye rızasını da bu vekil açıklamış. Kadının boşanma hakkı ise yoktur. Kadının boşanması ancak belli koşullar altında söz konusu olabilmektedir. Dinen sebepsiz boşanmalar uygun görülmemektedir (Gökçimen, 2008:38).

İslam hukukunda, kadın kural olarak hak ve fiil ehliyetine sahiptir. Kadın sağ ve tam olarak doğmakla medeni haklardan yararlanmaktadır. İslam hukukunda eşin tüm ihtiyaçlarını koca karşılamak zorundadır. İslam hukukunda kadına miras hakkı tanınmıştır. 1997 yılında eski Medeni Kanunda değiştirilen madde 153'e göre, kadının kocasının soyadının önünde evlenmeden önceki soyadını da taşıma olanağı tanınmıştır. Ancak kocasının soyadını taşıma zorunluluğu devam etmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 187'nci maddesinde aynı şekilde bu hak korunmuştur. Erkek eş, yaşamının hiçbir döneminde başka bir kimlikle anılmak zorunda kalmamakta iken, kadın eşinin kimliğiyle anılmak zorunda kalmaktadır. Kadının kocasının soyadını almak zorunda bırakılması kadını erkeğe bağlı kılmanın, kadını ikincilleştirmenin bir yöntemidir (<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2011-1/7.pdf>, 1.07.2019).

Aile birliğinde kadına yardımcılık, danışmanlık tanınmanın, kadına değer vermek değil, onu geri planda tutmak, eşit söz ve karar sahibi olma hakkını elinden almak olarak nitelendirilmektedir (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/18_2_6.pdf, 1.07.2019). Türk Medeni Kanunu'nun md. 132'de evlilik sona ermişse, kadın, "evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmedikçe evlenemez" ibaresi getirilmiştir. Türk Medeni Kanunun madde 134'e göre ise, evlenecek olan erkek ve kadının, birisinin oturduğu yerdeki evlendirme memuruna birlikte başvurabilme olanağı sağlanmıştır. Eskiden sadece erkeğin ikametgahının olduğu yerdeki evlendirme memuruna başvurma söz konusu iken, bu yeni kanunla değişmiştir.

Eski Medeni Kanun'un 152'nci maddesine göre evin ve çocukların geçimi kocanın sorumluluğunda iken, yeni kanunla bu değişmiştir. Kadın ve erkek eşitliğini sağlamak adına, kadın ve erkeğe giderlere birlikte katılma hakkı tanınmıştır. Yeni kanuna göre, evli kadını en çok etkileyen bir başka yenilik ise, mal rejimi olmuştur. Mal rejimi, evlilikten sonra kadın ve erkek arasındaki mali ilişkileri düzenleyen bir

sistemdir. Yeni MK madde 202'in 1. fıkrasına göre, “ Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır.” Böylece eşlerin kişisel malları dışındaki evlilik süresince edindikleri mallar, evliliğin bitmesiyle eşit bir şekilde her iki tarafın haklarını koruyacak şekilde adaletli ve toplumsal huzuru bozmayacak bir yöntemle paylaştırılmaktadır(<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019).

Türk Medeni Kanun'da yoksulluk nafakası da, artık sadece kadına değil, hem kadına, hem de erkeğe, eşitlik kurallarından dolayı tanınan bir haktır. Yeni Medeni Kanun, kadın ve erkek eşitliğini temel ilke olarak kabul etmiştir. Birçok olumlu değişiklik kadınlar lehine yapılmıştır (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019).

Yeni Medeni Kanuna göre, “Aile reisi kocadır”, hükmü değiştirilmiştir. Onun yerine “Evlilik birliğini eşler birlikte yönetirler” hükmü gelmiştir. Ayrıca evlilik birliğinin temsili artık eşlerin her ikisine de verilmiştir. Eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı yine, 2002 yılında yenilenen Türk Medeni Kanun'da yer almıştır. Eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir. 9 Ocak 2003 yılında Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun kabul edilmiştir. Böylece aile hukukundan doğan dava ve işler aile mahkemeleri tarafından görülmeye başlanmıştır (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019).

Yeni Medeni Kanuna göre, hem kadın hem de erkek evlenme yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Olağanüstü durumlarda ve hakimın izniyle kız ve erkek çocukların 16 yaşında evlenmesine karar verilebileceği de düzenlenmiştir. Yeni Medeni Kanununda yapılan diğer bir düzenleme ise, Aile Konutu Şerhi'dir. Ailenin oturmakta olduğu ev, aile konutu sayılmıştır. Eşlerden biri, aile konutu olarak kullanılan evin maliki ise, diğer eş muhtardan alınacak ikametgah belgesi, evlenme cüzdanı Tapu Sicil Müdürlüğü'ne giderek konutun üzerine şerh koydurma hakkı kazanmıştır. Böylece eşin rızası olmadan aile konutu olarak kullanılan ev satılamaz veya ev üzerindeki haklar sınırlandırılmamış hükmü getirilmiştir. Bu ev eğer kiralık ise, eşlerden biri diğer eşin rızası olmadan kira sözleşmesini fesh edememektedir (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019).

Genel Anlamda Kadınlara Verilen Yeni Medeni Kanun İle İlgili Haklar;

- Evlilik birliğini eşler birlikte yöneteceklerdir. “Aile reisi kocadır”, hükmü değiştirilerek, evlilik birliği eşlerin birlikte yönetilmesi sağlanmaktadır.
- Eşler oturacakları evi birlikte seçecektir. Eşler velayeti birlikte kullanacaklardır.
- Yeni Medeni Kanunda, eşler meslek seçiminde birbirinden izin almak zorunda olmadığı hakkında hüküm getirilmiştir. Eşler izin almadan mesleklerini sürdürebileceklerdir.
- Evlilik dışı doğan çocuğun velayeti ise, anneye aittir.
- Eşler evin giderlerine emek ve malvarlıklarıyla beraber katkı sağlamaktadır.
- Kanunda evlilik için 18 yaşını doldurma şartı getirilmiştir (Gökçimen, 2008: 33).

Yeni Medeni kanunla kadınlara yeni haklar tanınmıştır. Özellikle evli kadınlara yönelik birçok yenilikler gelmiştir. Evli kadınların eşleriyle eşit olduğunun bilincinin kanunla desteklenmesi, kadınlara güç vermiştir. Kadınlar bu haklarla çevrelerinden göremedikleri saygıyı görmek için yeni reformlar yapmak adına harekete geçmişlerdir. Kadınlar artık haklarını aramaya başlamışlardır. Kadın dayanışmasıyla birçok zorlukların üstesinden gelmişlerdir. Kadınlar, maddi ve manevi açıdan korunmuşlardır. Çocuk evliliklerin önüne geçilmiştir. Çocuklara, çocukluklarını yaşamalarına olanak verilmiştir. Mutlu çocuklar, ilerdeki zamanda mutlu aile bireyleri, mutlu kadın ve erkek olarak toplumda sağlam ailelerin oluşmasını sağlayacaktır ((<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019).

3.1.3. Ceza Kanunu

Ceza Kanunu günümüz ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmıştır. 26 Eylül 2004 yılında TBMM tarafından kabul edilmiştir. 1 Haziran 2005 yılında ise, reform niteliğinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ceza kanununda cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere göre, kadın, kız ayrımı tanım olarak metinden çıkarılmıştır. Cinsel suçlar, kişilere karşı suçlar altından çıkartılıp, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir. Zorla ırza geçme kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmaya başlanmıştır (Gökçimen, 2008: 35).

Cinsel saldırı suçunun e e karşı işlenmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma ise, mağdurun  ikayetine ba lanmı tır. Ancak yeni Türk Ceza Kanununa göre ise, artık mağdurun  ikayetine bakılmadan soruşturma ve kovuşturma yapılması h k m  getirilmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu madde 3' n 2. Fırkasına göre, eşitlik ilkesiyle cinsiyet ayrımı yapılamayacağı belirtilmiştir. Kişiler arasında, ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer düşüncelerden, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları açısından ayrım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmayacaktır (Gökçimen, 2008: 35-36).

1990 yılında TBMM, TCK md. 438'e göre hayat kadınlarına tecavüz eyleminde bulunanlara sağlanan indirimin insan haklarına aykırı olmasından dolayı yürürlükten kaldırmıştır (Duru, Alpkaya, 2017: 251).

Kadınlara karşı yapılan cinsel saldırı suçunun failinin suçun zarar g reniyle evlendirilmesi kaldırılmıştır. Hakaret suçu şikayete tabidir. Uzlaşma kapsamına giren bir suçtur.(TCK 125).  antaj suçu ise, şikayete ba lı değildir (TCK 107).

T re cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamı içine alınmıştır. Eski TCK'da tecav zc s yle evlendirme cezanın ertelenmesini  ng ren madde Yeni TCK'nun da kaldırılmıştır. Aile içi şiddet yeni kanunda eziyet kapsamında ağır cezalar öngörmektedir. Ayrıca cinsel özgürlüğe karşı suçlarda gerek fail ve gerekse mağdur açısından kadın- erkek ayrımı kaldırılmıştır. Cinsel saldırı terimi benimsenmi tır. Kadın ve erkeğin evlenmeden birlikte yaşaması zinadır. Bu yeni kanunda erkeğin zinası suç olarak görülmemektedir (Gökçimen, 2008: 37).

“ ste e ba lı gebeliğin sonlandırılmasının yasal süresi 10 haftadır. Gebelik süresi eğer 10 haftayı geçmiş ise, kadının çocuğunu d   rten kişi ve çocuğunun d   rt lmesine rıza gösteren kadın TCK 99/2 maddesine göre cezalandırılmaktadır (TCK 99/2).”

Ceza kanuna baktığımızda, cinsiyet ayrımcılı ının yapılmayaca ına ilişkin birçok kanun maddesi eklenmiş olsa da, toplumda bu cezaların yaptırımının yeterli olmaması sonucunda kadınların toplum içindeki konumu istenildiği düzeye ula amamı tır. Bunu birçok kadın cinayetleri, kız kaçırmaları olaylarının önüne ge ilememesiyle de görülmektedir.

3.2. ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ DEĞİŞİMLER

Çalışma, yaşamın sürekliliğini sağlayan sosyal bir faaliyettir. Çalışma kavramının geçmişi insanlığın varoluşuna kadar uzanmaktadır. Çalışma, insan ihtiyaçlarının karşılanmasından kaynaklanan ve insanın toplumsal ilişkileri sonucunda oluşan bir kavramdır (Tınar, 1996:3).

Çalışma yaşamı her toplumda önemli bir konudur. İnsanlığın var oluşundan beri çalışma yaşamı toplumlarda ciddi sorunların yaşandığı önemli bir alandır. Ancak günümüzdeki anlayışa uygun çalışma yaşamı kavramı, Sanayi devriminin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden önce fabrikalar yoktu. Sanayi devrimiyle, çalışma yaşamı, üst ve alt tabaka ayrımıyla sınırları belirlenmiştir.

Çalışma yaşamı belli süreçlerden geçerek değişime uğramıştır. Çalışma kavramının zamanla resmi bir anlam kazanması için kayıtlı olarak insanların istihdam edilmesi gerekmiştir. Çalışma yaşamı sanayi devrimi öncesi ve sonrası ele alınmaktadır. Sanayi devriminden önce çalışma, insanların yalnızca günlük ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirilen bir eylem iken, 18. ve 19. yüzyıldan sonra değişmiştir. Günlük ihtiyaçların dışında sürekli oluşabilecek ihtiyaçların karşılanması gündeme gelmiştir. Bu nedenle işletmeler ve fabrikalar açılmıştır (Yılmaz, 2014: 304).

İşletmede veya fabrikada, sürekli çalışma ve istihdam etme kavramı başlamış ve bu çalışmanın karşılığına emek adı verilmiştir. Emeğin karşılığı olarak da ücret ödenmeye başlanmıştır. Küreselleşmeyle beraber dünyada çalışma çok farklı boyutlar kazanmıştır. İş olanaklarından dolayı kırsal kesimlerden şehirlere göçler başlamıştır. Buna paralel olarak şehire göç eden ailelerin yapılarında değişimler yaşanmıştır. Geleneksel geniş aileden, modern çekirdek aile yapısına geçilmiştir. Kadınlar, kırsal alanda ancak tarım işleriyle uğraşırken, şehire göç eden ailelerdeki kadınlarda farklı iş alanların da çalışmaya başlamışlardır. Kadınların çalışma yaşamına girmesiyle hem aile içindeki rolleri, hem de toplumdaki rolleri değişmeye başlamıştır (Tınar, 1996:5).

Kadınların emeğinin hem ülkemizde hem de dünyadaki durumuna bakıldığında, temel sorunları farklılık göstermektedir. Bu sorunların ortaya çıkmasında kadın ve erkek rollerinin farklı olmasıyla birlikte, toplumsal eşitsizlikten kaynaklandığı görülmüştür. Kadınların hem aile içinde, hem de toplum içinde yaşadığı sorunlar birbiriyle ilişkilidir. Özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısında yeni teknolojilerin üretim

sürecine katılmasıyla Sanayi Devriminde kadınlar ilk kez ücretli işçi olarak çalışmaya başlamıştır (Yılmaz, 2014: 305).

Üretimin merkezileşmesi ve yoğunlaşması işgücü talebini arttırmıştır. İşletmeler, üretim maliyetlerinin düşürülmesi için ucuz kadın emeğini kullanmaya başlamıştır. Yeni üretim teknikleriyle yeni çalışma şekilleri oluşmuş ve yeni meslekler ortaya çıkmış ve ülkelerde kadınların işgücüne katılımı daha da artmıştır (Yılmaz, 2014:306). Ayrıca çalışma yaşamını düzenleyen yeni kanunlar çıkmıştır. Bu kanunlar, İngiltere, Almanya, Fransa gibi erken sanayileşen ülkelerde ilk düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzenlemelerden biri olan çalışma sürelerinin azaltılması, kadınların ve çocukların yer altında, ağır ve tehlikeli işlerde çalışmaların yasaklanması önemli gelişmelerdir.

1970’lerde esnek çalışma şekilleri gündeme gelmiştir. 1980’lerde ise, daha da yaygınlaşmıştır (Tozlu, 2011: 100).

20. yüzyılın ilk yarısında savaşımlardan dolayı, Avrupa ve ABD’de erkek işgücünün çalışma yaşamında azalması, kadın işgücünün istihdamını büyük oranda arttırmıştır. Kadınlar için çalışma yaşamını ilgilendiren konularda uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. Bununla paralel olarak kadının eğitim olanakları da artmıştır. Kadınların iş gücüne katılım oranı, yine de erkeklerin iş gücüne katılım oranına göre yetersiz kalmıştır (Yılmaz, 2014:307).

Tablo 3.1: 2011 Yılında Kadın ve Erkek İstihdamının Sektörel Dağılımı

Ülkeler	İstihdamın Cinsiyete Dayalı Olarak Sektörel Dağılımı (%)					
	Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Avusturya	6	6	12	31	82	57
Belçika	1	2	11	36	88	61
Fransa	2	4	11	34	86	61
Lüksemburg	1	2	6	22	87	71
Hollanda	2	3	8	27	85	63
İspanya	3	6	11	40	86	55
İsveç	1	3	9	33	90	64
Birleşik Krallık	1	2	9	32	90	66
ABD	1	2	9	30	90	68
Almanya	2	3	16	41	83	56
Japonya	5	4	17	35	77	59
Norveç	1	4	8	33	90	63

Kaynak: Yılmaz, 2014: 307.

Tablo 3.1'e göre, Avrupa başta olmak üzere, ABD ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerde bile kadın istihdamının sektörlere göre dağılımı eşitsizdir. Almanya'da, kadın işgücünün istihdamı hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır. Norveç'e baktığımızda, gene kadınların hizmet sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Yukarıdaki ülkelerin hepsinde tarım ve sanayi sektöründe erkeklerin iş gücüne katılımları, kadınların işgücüne katılımından çok fazladır. Bu durum çalışma yaşamında sektörel alanda cinsiyete dayalı iş bölümünde eşitliğin olmadığı bir göstergesidir.

Tablo 3.2: Çeşitli Ülkelerde Kadınların İş Gücüne Katılım Oranları (2007-2015), (%)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2007-2015 değişim
Ekvador	38,9	39,4	45,7	42,5	47,8	47,4	42,1	50,2	52	13,1
Meksika	30,3	31	42	41,6	42,6	44,4	44,2	42,5	43,4	13,1
Kolombiya	46,2	47,1	48,1	50	52,8	54,2	53,9	58	58,6	12,4
Malta	32,3	33,5	34	34,8	36,1	38	39,8	41,2	42,1	9,8
İsveç	59,7	59,8	59,4	67,1	67,9	68,3	68,7	69,1	69,5	9,8
Katar	49,4	50,4	49,1		52,1	52,4	53,1	100	58,7	9,3
Türkiye	23,1	24	25,5	27,1	28,4	29	30,3	30,2	31,4	8,3
İsrail	51,1	51,3	52,4	52,8	52,7	58,1	58,2	59,2	59,1	8
Malezya	46,4	45,7	46,4	47,1	47,9	49,5	52,4	53,6	54,1	7,7
Rusya	56	56,1	62,4	62,2	63	63,3	63	63,3	63,4	7,4
Singapur	53,1	55,6	55,2	56,5	57	57,7	58,1	65	60,4	7,3
Venezuela	44,3	50,6	45,4	44,9	45,3	45	50,6	51,5	49,9	5,6
Mauritius	41,2	42,4	42,6	44,2	43,7	44,3	47,4	45,1	46,6	5,4
Peru	55	55,6	60,2	61,7	61,5	60,7	60,6	60,2	60,4	5,4
Makao,Çin	62,7	64,3	66,5	66	67,5	66,8	67,5	68,1	68	5,3
Şili	40,3	41,6	42	46,6	47,8	47,7	48,3	48,7	45	4,7
Macaristan	43	42,7	42,8	43,8	44	45	45,1	46,5	47,4	4,4
Lüksemburg	50,4	48,1	49,9	49,8	50,3	51,9	52,5	53,4	54,6	4,2
Litvanya	50,2	50,5	52	52,5	52,7	53,2	53	53,9	54,4	4,2
İspanya	49	50,4	51,5	52,2	52,8	53,4	53,4	53,1	53,1	4,1
Kosta Rika	44,5	44,6		43,5	45,7	45,2	45,2		48,1	3,6
Avrupa Birliği Ülkeleri(28 ülke)	57,2	57,4	57,4	57,3	57,3	57,6	57,6	57,6	57,6	0,4

Kaynak:<http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2017-kadin-raporu-1-faz-calisma-sonuclari.pdf>, 2.07.2019.

Tablo 3.2.’de ILOSTAT’tan (International Labour Organization Database) elde edilen verilere göre, 79 ülke içinde Türkiye, 2007 yılı ile 2015 yılları arasında kadınların işgücüne katılım oranının en fazla arttığı yedinci ülke olarak görülmektedir. Kadınların işgücüne katılım oranı 2007 yılında %23 iken, 2015 yılında %31,5’a yükseldiği görülmektedir. Ancak, Türkiye’nin halen Avrupa Birliği ortalamasının(57,6) altında kaldığı görülmektedir.

Cinsiyete dayalı iş bölümü bir sorun iken, bunun yanında ücret eşitsizliğide ayrı bir sorun olarak gündeme gelmektedir. 2010 yılında AB’de genelinde kadınlar saat başına, erkeklerden %16,4 oranında daha az ücret almaktadır. OECD ülkelerinde, kadınların saat başına erkeklerden %16,3 az aldığı, ABD’de ise, 2011 yılında kadınların saat başına erkeklerden %23 oranında daha az ücret aldığı görülmektedir. Bu durum tüm dünya ülkelerinde kadınlara yönelik cinsiyet eşitsizliğinin halen devam ettiğini göstermektedir (http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2017-kadin-raporu-1-faz-calisma-sonuclari.pdf, 2.07.2019).

Tablo 3.3: 2015- 2016 Türkiye’de İş gücüne Katılım Oranları

2015-2016 Yılları	Kadın İş Gücüne Katılım Oranı	Erkek İş Gücüne Katılım Oranı
Türkiye (%)	%30,3	%71,3

Kaynak:https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Kadinlarin_Meslek_i_Egitimi_ve_Kadin_%C4%B0stihdami_Sempozyumu.pdf, 1.07.2019.

Tablo 3.3’e göre, 2015- 2016 yıllarında ülkemizde kadınların iş gücüne katılım oranları erkeklerden çok daha azdır. Kadınların birçoğu kayıtdışı çalışmaktadır. Bu oranı olumsuz etkilemektedir. Kadınların işgücüne katılımı yinede erkeklerin oranına yaklaşmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği son yıllarda gelişmişlik ve kalkınma alanlarının konusunun en başında gelmeye başlamıştır. Birçok uluslararası gelişmişlik raporu ve endeksi, kadın erkek eşitliğini temel kriter olarak belirlemiştir. Küresel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliği önem kazanmıştır. (http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/10-bin-kadin-uyesini-3-bine-yakin-isverenle-bulusturdu-40947748, 1.07.2019).

Tüm dünyada cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, devleti yönetenlerin, siyasi kişilerin, işverenlerin, sivil toplum kuruluşlarının, medyanın, toplumun kadın istihdamını arttırmak adına yeni fikirler üreterek eyleme geçirmesi gerekmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu’nu her yıl hazırlamış olduğu “Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu’nun 2017 verilerine bakıldığında, bu eşitsizliğin azalması gerekirken daha çok arttığı görülmektedir. Bu raporda 144 ülkenin verileri dahil edilerek hazırlanmakta ve cinsiyet eşitsizliği, sağlık, eğitim, ekonomi ve siyaset alanlarında ele alınmaktadır. Bu rapora göre, Türkiye, genel ortalamada 144 ülke arasında 131. sırada yer almaktadır (<https://geturkiyeblog.com/2018de-ekonomik-buyume-icin-kadin-is-gucu-i/>, 1.07.2019).

Tablo 3.4: 2018 Yılı Eğitim Düzeyine Göre İş Gücüne Katılan Kadınların Oranı

Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı	%15,9
Lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı	%27,7
Lise mezunu kadınların iş gücüne katılım oranı	%34,3
Mesleki ve Teknik lise mezunu olan kadınların iş gücüne katılım oranı	%42,6
Yükseköğretim mezunu olan kadınların işgücüne katılım oranı	%72,7

Kaynak: <http://tuik.gov.tr>, 1.07.2019.

Tablo 3.4’e göre eğitim düzeyi arttıkça kadınların daha bilinçlendiği ve çalışma yaşamına daha çok katıldığı görülmektedir.

Ülkemizde yükseköğretim istatistiklerine göre ise, kadın profesör oranı 2008 – 2009 öğretim yılında %27,4 iken, 2017-2018 öğretim yılında %31,2 olmuştur. Doçent kadrolarında görev yapan kadınların oranı %38,8, Öğretim Görevlisi kadrosunda görev yapan kadınların oranı ise %50,2 olmuştur. Eğitim sayesinde kadınlar her alanda çalışma yaşamına girmeye ve sayılarını yavaş yavaş arttırmaya başlamışlardır (www.yok.gov.tr, 1.07.2019). Ancak bu sayıların OECD ülkelerindeki oranlara yaklaşması konusunda devletin, sivil toplum kuruluşlarının daha çok projelerle destekte bulunması gerekmektedir. Bu sayıların sadece eğitim ve sağlık alanında yükselmesi yeterli değildir. Ekonomi ve siyaset alanında kadınların, iş gücüne katılımının artırılması şarttır. Ülkemizde, kadın büyükelçi oranı %22,1’dir. Dışişleri Bakanlığı verilerine göre, 2009 yılında kadın büyükelçi oranı %10,8 iken, 2018 yılında bu oran %22,1 olmuştur. Ülkemizdeki yönetici pozisyonlarına bakıldığında hane halkı işgücü araştırmasına göre, işletmelerde üst düzey ve orta kademe yönetici pozisyonlarındaki

kadın oranları 2012 yılında %14,4 iken, 2017 yılında %17,3'e yükselmiş ancak bu yükselme yeterli değildir (<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri>, 03.07.2019).

Kadınları çalışma yaşamına daha çok katmak için, ücret eşitsizliği sorunun çözmek, kayıt dışı istihdamın yayılmasını azaltmak, sosyal güvencedeki sorunları gidermek, çocuklu kadınların çocuklarını güvenle bırakabilecekleri kreşlerin açılıp, kreş desteği sağlamak istihdamı arttıracaktır. Kültürel engelleri ortadan kaldırmak ancak sivil toplum kuruluşları ve devletin yapacakları bilinçlendirme programlarıyla mümkün olacaktır. Erkeğin ev geçimi, kadının ev içi emekten sorumlu olduğu anlayışı devlet politikalarıyla değiştirilmelidir. Ev ve iş yaşamını uzlaştırmaya yönelik politikalar önem kazanmalıdır. Çocuk bakım hizmetlerinin artırılması, kadınların iş gücünden çekilmesini engelleyecektir. Çalışma yaşamında cinsiyetçi engeller, bazı görev ve pozisyonların sadece erkeklere verilmesi, terfide yaşanan eşitsizlikler, çalışma yaşamında yapılan ayrımcılıklardır. Bu davranışlarda kadınların iş gücü piyasasına girmesinin önündeki en büyük engellerdir (Yılmaz, 2014: 309).

Tablo 3.5: Kadın İstihdam Oranı, 2017

Türkiye	28,9
AB	45,9
OECD	44,4

Kaynak:https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/528/original/KADIN_EME%C4%9E%C4%B0-5_mart_2019.pdf?1551860388, 2.07.2019

Tablo 3.5'e göre ise, Türkiye'de kadın emeğinin çalışma yaşamındaki görünüşü değişmemiştir. 2017 yılında her 10 kadından sadece 3'ü istihdam edilmiştir. Kadınların istihdama katılım oranı yüzde 28,9'da kalırken, erkeklerin istihdama katılım oranı yüzde 65,1 oldu. Böylece Türkiye, AB ve OECD ortalamalarının yine çok altındadır. AB'ye üye ülke ortalamalarında kadın istihdam oranı yüzde 45,9, OECD üye ülkelerinde ise yüzde 44,4'tür. Bu oranın artık en kısa zamanda değişimi için farklı politikaların uygulanması gerekmektedir.

Tablo 3.6: Kadın İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Yıl	Hizmetler(%)	Tarım(%)	Sanayi(%)
2005	37,1	46,3	16,6
2010	41,7	42,4	15,9
2015	52,5	31,4	16,1
2017	56,1	28,3	15,6

Kaynak: Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve 2018-2023: 2018: 82.

Tablo 3.6.'ya göre, Kadın istihdamının sektörel dağılımı yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde 2005 yılı sektörel dağılımına göre tarım sektörünün payı %46,3, hizmetler sektörünün payı ise %37,1'dir. 2017 yılında ise sırasıyla, %28,3 ve %56,1'dir. Buna göre son 12 yıllık dönemde kadın istihdamı tarımda düşerken, hizmetler sektöründe ise yükseldiği görülmektedir. Ayrıca, kadınların en düşük oranda istihdam edildiği sanayi sektöründe oranların hemen hemen durağan olduğu görülmektedir

Ülkemizde son yıllarda çalışma yaşamına kadınların daha fazla katılmasını sağlamak adına, devlet tarafından birçok teşvik yapılmaktadır. İş ve Sosyal Güvenlik Kanunuyla beraber, 2013 yılında Resmi Gazete 'de Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik yapılmıştır. Buna göre kadın çalışanlar her ne durumda olursa olsun gece postalarında 7,5 saatten fazla çalıştırılmayacaktır (Yılmaz, 2014: 310).

Yeni eleman alınırken kadın seçilmesi durumunda işletmelere verilen teşviklerin süresi arttırılmıştır. Kadınların ilave istihdam prim teşvikinden yararlanma süresi 12 aydan 18 aya çıkarılmıştır. Kadın girişimcilere erkeklere oranla daha uzun vadeli ve yüksek hibe ve kredi olanağı verilmiştir. Kadınların çalışma yaşamına daha fazla katılımlarını sağlamak için bakım hizmetlerinin kurumlar içinde yapılması planlanmaktadır. Kreş, hasta, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerinin profesyonel hizmet sunan merkezler yaygınlaştırılmaya başlanacaktır. Çalışan annelere 2018 yılında kreş yardımının şartları değiştirilmiş ve devlet kreş yardımı miktarı arttırılmıştır. Kreş yardımı, gelir vergisinden de istisna tutulmuştur http://www.sp.gov.tr/upload/xsptemelbelge/files/ryspo+kadının_guclenmesi_strateji_belgesi_ve_eylem_plani_2018-2023_.pdf, 6.07.2019).

Kadınların işgücü piyasasına katılımlarının arttırılması, işgücü piyasasındaki konumlarının iyileştirilmesi, kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve kayıt dışı kadın istihdamıyla ilgili konularda yeniliklere ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, Türkiye'nin 2023

yılı itibariyle kadınların işgücüne katılma oranına ilişkin hedefi %41'dir. Devlet bunun için çalışmalar yapmaya başlamıştır (http://www.sp.gov.tr/upload/xsptemelbelge/files/ryspo+kadının_guclenmesi_strateji_belgesi_ve_eylem_planı_2018-2023_.pdf, 6.07.2019).

3.3. DEVLET MEMURLARI KANUNDAKİ DEĞİŞİMLER

Çalışma yaşamında kadınların durumu, sosyal, kültürel birçok alanda ele alınmıştır. Kadınlar tarih boyunca üretimin her aşamasında çalışmaktadır. Türkiye'de son dönemlerde çalışma yaşamında birçok yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türk kadını ilk olarak 1843 yılında ebelik eğitimiyle çalışma yaşamına girmiştir. 1897 yılında ücretli işçi olarak çalışma yaşamına katılmıştır. 1913 yılında ilk kez kadınlara devlet memuru olma hakkı verilmiştir. Kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına girmesi mümkün kılınmıştır. Eşitlikçi kamu politikaları ile devlet katılımı özendirilmiş ve desteklenmiştir.

657 sayılı Devlet memurları kanunu'nun öngördüğü sistemde kamu görevlileri dört gruba ayrılmaktadır. Memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler olarak sayılmaktadır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160413-10.htm>, 6.07.2019).

633 sayılı KHK doğrultusunda doğum yardımı 15 Mayıs 2015 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır. Doğum yardımı annenin sağ ve Türk vatandaşı olması durumunda anneye yapılmaktadır. Doğum yardımı, hiçbir vergi ve kesintiye tabi tutulamamaktadır. Memura, eşinin doğum yapması durumunda, isteği üzerine 10 gün babalık izni verilmektedir. Kendisinin veya çocuğunun evlenmesi ya da eşinin, çocuğunun, ana, baba ve kardeşinin ölümü durumunda, isteğe bağlı olarak 7 gün izin verilmektedir(<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160413-10.htm>, 6.07.2019).

Yarım gün izin hakkı bulunan sadece kadın memurlardır. Yarım gün izin hakkından yararlanan kadın memura ekstradan süt izni verilmemektedir. Yıllık izinde geçirilen süreler fiilen çalışmış sayılmaktadır (<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 6.07.2019).

“Memura hastalık ve refaket izni olarak, aylık ve özlük dokunulmaksızın, verilecek olan raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedavi gerektiren durumlarda 18 aya kadar, diğer hastalık durumlarında 12 aya kadar izin verilmektedir. (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>, 6.07.2019).”

3.4. EĞİTİM ALANINDA DEĞİŞİMLER

Toplumların gelişmesinde kadının yeri ve üstlendiği roller ve sorumluluklar vardır. Geçmişten günümüze kadar değişen kadın rolleri, kadının toplumun her alanında yer almasının arttırılması için eğitimin gerekli olduğuna vurgu yapmaktadır. Kadının eğitiminin ön planda tutulması artık önemli bir konu haline gelmiştir (Gözütok, 1972: 21).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde kadınlar için özel hazırlanan bir kanun veya değişiklik bulunmamaktadır. Modernleşme ve ulus devlet süreciyle değişiklikler yapılmış ve kadınların eğitim alanındaki değişmelerine etkilemiştir. Ulus devlet sürecinde ele alınan ilk konu eğitim olmuştur. Eğitim alanı kadını iki şekilde ilgilendirmiştir. Bunlardan biri, kadınların eğitilmesi, diğeri ise, kadınların eğitmesi konusudur. 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla eğitim laikleştirilmiştir. Böylece kadın ve erkeklerin eşit eğitim olanaklarından yararlanmaları sağlanmıştır. 1917 yılında Aile kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun 1 yıl sonra dış güçlerin baskısıyla kaldırılmış ve böylece 1926 yılına kadar bir Aile Kanunundan yoksun kalmıştır (Zorba, 2009: 53).

1926 yılında Medeni Kanunun kabulüyle tüm eğitim kurumlarında kız çocuklarına eğitim verecek şekilde düzenlenmiştir. 1926 ile 1927 öğretim yılında ücretsiz hale getirilmiş ve ortaöğretimde kız ve erkekler bir arada öğrenim görmeye başlamıştır (Ergün, 1997). Hızlı şehirleşme kadın nüfusunda eğitimden yararlanma olanağını arttırmıştır.

Tablo 3.7: 2000 -2015 Yılları Arasında Türkiye’de İlköğretimdeki Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	İlkokul		İlköğretim Okulu		Ortaokul	
Öğretim Yılı						
2000-2001			10.480.721	95.28		
2001-2002			10.477.616	92.4		
2002-2003			10.331.645	90.98		
2003-2004			10.479.538	90.21		
2004-2005			10.565.389	89.66		
2005-2006			10.673.935	89.77		
2006-2007			10.846.930	90.13		
2007-2008			10.870.570	97.37		
2008-2009			10.709.920	96.49		
2009-2010			10.916.643	98.17		
2010-2011			10.981.100	98.41		
2011-2012			10.979.301	98.67		
2012-2013	5.993.910	98,86			5.566.936	93.09
2013-2014	5.574.916	99,57			5.478.399	94.52
2014-2015	5.434.150	96,3			5.278.107	94.35

Kaynak: TÜİK Verileri.

Tablo 3.7.’ye göre, 2000 ile 2015 yılları arasında ilköğretim, ortaokul sayılarına bakıldığında, 8 yıllık kesintisiz eğitimden kaynaklı olarak ilkokul kavramı yerine ilköğretim kavramına geçildiği görülmektedir. 2000 ile 2012 yılları arasında ilköğretimde öğrenci sayıları sürekli artmış ve böylece okullaşma oranının da ara dönemlerde düşüşler olsa da artış olduğu görülmektedir. Bu da bize toplumun büyük bir çoğunluğunun okula gitme bilincinin oluştuğunun ve okumaya teşvik için yapılan birçok yaptırımların ve projelerin faydalı olduğunun göstergesidir. 2012 ile 2015 yılları arasında ise, ortaokulda okuyan öğrencilerin sayısının azaldığı görülmektedir.

Tablo 3.8: 2017 Yılı Türkiye’deki Toplam Akademik Personel

2017 Toplam Akademik Personel	Kadın Akademik Personel	Erkek Akademik Personel
152.153	67.019	85.134

Kaynak: TÜİK Verileri.

Tablo 3.8’deki TÜİK verilerine göre, 2017 yılında Türkiye’deki toplam akademik personel sayısının 67.019 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. Bu sayı oldukça yüksektir. Geçmiş yıllara göre git gide artış göstermektedir. Kadınların eğitim seviyelerinde yükselmelerinin en büyük sonucudur. Böylece akademik alanda çalışan

kadınlar toplumunda örnek olmaktadır. Böylece daha çok kadının okuması ve istihdamına olanak sağlanacaktır.

Tablo 3.9: 2016- 2017 Yılları Türk Yükseköğretim Öğrenci Sayıları

2016-2017 Türk Yükseköğretim Öğrenci Sayıları Toplamı	Kız Yükseköğretim Sayısı	Erkek Yükseköğretim Sayısı
7.735.508	3.584.666	4.150.842

Kaynak: www.yok.gov.tr.

Tablo 3.9'a göre, yükseköğretimde okuyan öğrenci sayısına baktığımızda erkeklerin sayısı, kızların sayısında fazla olmasına rağmen, aradaki fark çok yüksek değildir. Bu durum kızlarında artık eğitim konusunda en yüksek düzeylere kadar okumak için mücadele ettiği ve ailelerinde kız çocuklarının yükseköğretim görmesini ve bir meslek sahibi olmasını istediğini göstermektedir. Kız çocukları meslek sahibi olurlarsa, kendi ayaklarının üzerinde duracaklar ve ekonomik bağımlılıklarını kazanmış olacaklardır.

Tablo 3.10: Yükseköğretim 'de Okullaşma Oranı

Öğretim yılı	Net okullaşma oranı (%)	Okul /Birim	Öğretim Elemanları	Öğrenci
2004-2005	16,6	1.283	82.096	1.969.086
2005-2006	18,9	1.306	84.785	2.181.217
2006-2007	20,1	1.339	89.329	2.291.762
2007-2008	21,1	1.387	98.766	2.372.136
2008-2009	27,7	1.495	100.504	2.757.828
2009-2010	30,4	1.617	105.427	3.322.559
2010-2011	33,1	1.756	111.495	3.626.642
2011-2012	35,5	1.914	118.839	4.112.687
2012-2013	38,5	2.086	130.653	4.676.566
2013-2014	39,9	2.748	142.437	5.139.469
2014-2015	39,5	3.196	148.903	5.642.562
2015-2016	40,9	3.735	156.168	6.186.007
2016-2017	41,7	3.729	151.763	6.627.505
2017-2018	45,6	3.827	158.098	7.010.598

Kaynak: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018, 31.05.2019.

Tablo 3.10'a göre, 2004-2005 eğitim öğretimde Yükseköğretimde okullaşma oranı %16,6 iken, 2017-2018 yılına gelindiğinde bu oran %45,6'lara ulaşmıştır. Bununla beraber öğrenci ve öğretim elemanları sayısında da ciddi bir artış görülmektedir. Bu kadınların toplumsal yaşamında eğitimin önemini göstermektedir. Bu nedenle, kadınların toplumsal yaşama katılmalarını sağlayan en önemli unsur eğitimidir.

Her yaş kadınlar için okuma yazma kursları yaygın eğitim adı altında açılmıştır. Bir toplumda kadınların ya da erkeklerin eğitilmesi varolan insan gücünün yarısının üretime katılması anlamına gelmektedir. Kadınların eğitimden yoksun bırakmak, toplumların çok daha geri kalmasına neden olacaktır. Kadınlara iyi eğitim veren toplumların kalkınması daha hızlı olacaktır. Bir ülkenin kalkınması, eğitilmiş insan gücünün istihdamıyla söz konusudur. Eğitilmiş kadınlar, doğru eğitilecek nesiller oluşturacaktır.

3.5. KADINLARIN SİYASETE KATILIMI

Siyaset ve siyasal faaliyetler aileden, mahalleye, mahalleden, yerel yönetimlere, ulusal düzeyden dünya ölçeğine kadar farklı düzeylerde oluşmaktadır. Aileden ulusal düzeye kadar siyasal katılım, kadınların toplumsal olarak söz sahibi olduklarının en belirgin göstergesidir. Kadınlara en yakın siyasal düzey yerel yönetimlere katılım olarak gösterilmektedir. Yerel yönetimler, demokrasinin gelişmesinde, ekonomi, şiddet, eğitim alanlarında kadın sorunlarının çözülmesinde ve kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında anahtar bir rol oynamaktadır (Tuncer, 2006: 30). Çünkü yerel yönetimlerin yaptıkları hizmetler kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçları içermektedir.

Kadınların yerel yönetimlerde temsili, yerel yönetimlerin işlevlerinin kalitesinde de etkili olacaktır. Kadınlar yerel düzeyde alınan kararların toplumsal cinsiyete daha fazla duyarlı olmasını sağlama konusunda alınacak kararları etkileyecektir (KSGM, 2008). Bu etki sayesinde uzun vadede genel siyasi katılıma da katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde, ulusal düzeyde ve yerel düzeyde kadın temsiline en üst düzeye ulaşabilmesi için kadınların önemini artırıcı kararlar alınmalıdır. Kadınlar ulusal düzeyde siyasette ciddi bir temsile ulaşamamalarında, yerel siyasal kararlara katılmada daha başarılı olacakları düşünülmektedir. Yerel seçimlere bakıldığında, 1999 yılından 2004 yılına kadar kadınların siyasal temsildeki artışı az olduğu görülmektedir. 2009 yılındaki yerel seçimlerde de küçük artış söz konusudur. 2009 yerel seçimlerde 2 il belediyesi, 15 ilçe belediyesinin başkanı kadın olmuştur. Toplumda kadınlara uygulanan cinsiyet farklılığı ve kadınların toplumsal cinsiyet açısından eşitliğinin yeterli olmadığı

görülmektedir. Önemli olan kadının siyasete katılımını aktif hale getirmektir (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009).

3.5.1. Yerel Siyasete Katılım

Siyaset, halkın idare edilmesi, uzlaşma, uyum ile siyasi kararların alınması anlamında kullanılmaktadır. Siyasetin amacı, insanların mutluluğunu, refah ve kalkınmasını sağlamak, sosyal adalet ve dayanışmayı sağlamaktır. Yerel kelimesi ise, “yöresel, bir yöreye ait olma, yöreye ait siyaset anlamına gelmektedir. Yerel siyaset, yerel yönetim örgütlerinin dışındaki tüm kurumları ve otoriteleri kapsayan süreçlerdir (Alkan ve Çiftçioğlu, 2007: 2).

Yerel siyasetin özneleri; partilerin şehir düzeyindeki teşkilat ve temsilcilikleri, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri, ulusal ölçekli sivil toplum kuruluşlarının yerel temsilcilikleri ve yerel düzeyli sivil örgütler, medya kuruluşlarının temsilcilikleri ve yerel medya grupları, yerelde bulunan kanaat önderleri, esnaf ve vatandaşlardan meydana gelmektedir (Demir, 2008: 6).

Yerel siyaset kişi, kurum ve kuruluşların, şehir ve şehir halkına ait sorun ve konuları ele almakta ve yerel düzeydeki kaynak ve olanakları kullanarak, yerel ölçekteki vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamaktadır. Yerel iktidar ve otorite üzerinden yerel siyaset yerel toplumu idare etmektir (Akdoğan, 2008: 10).

Yerel siyaset bu yüzden yerel ölçekte yapılan siyasettir. Kadınların ulusal mecliste ve yerel mecliste düşük düzeyde temsillerinin birçok farklı nedenleri vardır. Yerel yönetimlerde erkeklerin karar verici konumda olmasının en baş nedenide kadınların temsillerinin az olmasıdır. Erkeklerin siyaset yapma ve siyasi makamları kapma yarışında kadınlara göre daha istekli ve hırslı oldukları diğer bir nedendir. 1930 yılında kadınlar, Belediye Seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanmalarıyla birlikte, bazı partilerde aday olarak yer almışlardır (Oruç, Bayrakçı, 2018:465).

1934 yerel seçimlerinde ise, kadınlar yine siyasal yaşamdaki yerlerini az sayıda olsa da almışlardır. Kadınların seçimler için tanıtılması, ilginç bir seçim kampanyasıyla gerçekleşmiştir. Açık hava sinemaları başlamadan önce, CHF ve adayları sinema seyretmeye gelenlere tek tek kadın adayları tanıttırmıştır. Ayrıca, kadınlar, seçim ve seçim sistemleriyle ilgili radyolardan akşamları bilgi vermişlerdir. 1938 ve 1942

yıllarında da yerel seçimler olmuştur (Akdoğan, 2008: 13). Bu seçimlerden önce ise, kadınlar, yerel yönetimlerden neler beklediklerini açıklamışlardır. Bu dönemde yine kadınlar belediye meclislerine az sayıda olsa da seçilmişlerdir.

21. yüzyıla gelindiğinde, bilgi toplumu, insan ve insanın gelişimini ön plana çıkarmıştır. Bilgi toplumunun gelişimiyle ülkelerin kalkınması adına yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumunda kadına önem verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bilgi toplumlarında kadınların daha fazla söz hakkına sahip olması gerektiği, bilgi, beceri ve eğitimlerini ve yeteneklerini, topluma faydalı bir şekilde ortaya koymaları gerektiği düşüncesi yavaş yavaş oluşmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır (Oruç, Bayrakçı, 2018: 466). Bu süreç siyasi alanda da kendini göstermeye başlamıştır. Ancak yine de yerel siyasette kadınların temsili sorun olarak devam etmiştir.

Yerel siyasette kadınlar adına yaşanan temsil sorunu yalnızca ülkemizde değil, ABD gibi gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun olarak yaşanmaktadır (Üste, 2006: 110).

Kadınların siyaset mekanizmasında söz sahibi olmasının anahtarı siyasi partilerin ve anlayışlarının değişmesiyle mümkün olacaktır. Kadınların toplumsal baskının zaman ve ortamdan kaynaklı haklarının büyük kitlelere duyurmak adına birçok kadın hareketi ve kuruluşları ortaya çıkmıştır. Kadınlar, ülkemizde temsil hakkının kullanılmasında da eşitlik istediklerini farklı projelerle topluma anlatmışlardır. 2004 yılında çıkan “Uçan Süpürge” ve Köprüler Kuruyoruz” adını verdikleri projelerle kadınlar erkeklerle eşit temsili hakkının toplumda önemli olduğunu anlatmaya çalışmışlardır (Toprak, 2009).

Kadınların sorunlarını konuşmaları ve çözüm üretilbilmeleri için farklı forumlar oluşturulmuştur. 2004 yerel seçimler öncesinde, sivil toplum kuruluşları, kadınların siyasal partiler tarafından aday gösterilmesi için çalışmıştır. Bu çalışmalar sonucunda da, 2004 yerel yönetimlerde kadın temsili istenen oranlara ulaşamadığı görülmüştür. Tablo 3.8’de, 2004 yılı yerel seçimlerinde kadın temsili oranları gösterilmiştir.

Tablo 3.11: 2004 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili Oranı

	2004	2009
Belediye Başkanı	0,5	0,9
Belediye Meclis Üyesi	2,3	4,2
İl Genel Meclis Üyesi	1,7	3,3

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

Tablo 3.11'deki seçim sonuçlarına bakıldığında belediye başkanlarının daha çok erkek egemenliğinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, 2004 yerel seçimlerinde kadınların ne kadar seçimlerde etkin olmaları için projeler, çalışmalar yapılsa da sonucu değiştiremediğini göstermektedir.

Tablo 3.12: 2004 Yerel Seçimler Sonrası Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlar

	Erkek/ %	Kadın/ %	Toplam/ %
Belediye Başkan Sayısı	3207/ 99,4	18/ 0,6	3225
Belediye Meclis Üye Sayısı	33643/ 97,6	834/ 2,3	34477
İl Genel Meclisi Üye Sayısı	3.150/ 98,2	58/ 1,7	3208

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

Tablo 3.12'ye göre, erkek belediye başkanlarının oranı %99,4 iken, kadın belediye başkan oranı %0,6 olarak görülmektedir. Bu seçim sonuçlarına göre, kadınlar belediye başkanlık seçimlerinde çok az düzeyde temsil etme olanağı bulduğu görülmüştür.

2009 yılı yerel seçimlerine gelindiğinde, kadın temsil oranında yine çok fazla bir değişim söz konusu olmamıştır. Kadınların karar verme mekanizmalarında yeterince olmadığını da işaret etmektedir. Bu dönemde, ülkemizde belediye başkan sayısı toplamı 2948'dir Siyasette, erkek egemen söylem ve eylemlerin etkinliği sayısal sonuçlardan da anlaşılmaktadır (Üste, 2006: 118).

Tablo 3.13: 2009 Yerel Seçimler Sonrası Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlar

	Erkek/ %	Kadın/ %	Toplam/ %
Belediye Başkan Sayısı	2921/ 99,1	27/ 0,9	2948
Belediye Meclis Üye Sayısı	30450/ 95,8	1340/ 4,2	31.790
İl Genel Meclisi Üye Sayısı	3.269/ 96,8	110/ 3,3	3.379

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

Tablo 3.13'e göre, 2004 ve 2009 yerel seçimleri kadın temsili açısından karşılaştırıldığında kadınlara yönelik olumlu bir gelişmenin bulunmadığı oranlarla açıkça görülmektedir. 2004 yılı seçimleri üzerinden 5 yıl geçmesine rağmen, toplumsal cinsiyet konusunda ilerleme sağlanamadığı görülmektedir.

Tablo 3.14: 2009 Yerel Seçim Sonuçları

2009	Kadın	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	0	16
Belediye Başkanı	26	2903
Belediye Meclisi Üyesi	1471	32392
İl Genel Meclisi Üyesi	115	3281

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

Tablo 3.14'e göre, 2009 yerel seçimlere göre Büyükşehir Belediye Başkanı kadın sayısı "0" iken, erkek sayısı "16"dır. Kadın Belediye Başkanı sayısı 26 iken, erkek Belediye Başkanı sayısı 2903'tür. Kadın belediye meclis üyesi, 2009 yılında 1471 iken, erkek belediye meclis üyesi 32.392'dir. Bu sayılar arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Kadınların siyasetteki konumu yok denecek kadar azdır. 2009 yerel seçim sonuçları üzerine yerel siyasette kadın temsilinin artırılması ve seçilenlerin etkinliğinin ortaya konulması için, kadınların seçim haklarıyla ilgili kanun teklifi verilmiştir.

Türkiye'de siyasal parti konusunda, kadınlar süreksizliğe, görünür bir yokluğa dönüşmüştür. Siyasal partilerde, erkeklerin ağırlıklı yer aldığı görülmektedir. Kadınlar,

siyasetin erkek işi olduğu düşüncesine iyice inanmış, toplumun kadın ve siyaseti ayrı düşünmesi, siyasette erkek egemenliğinin olmasının en büyük nedenidir. Yerel ve genel seçimlerde, kadınların aday olması için kadın dernekleri çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Kadınların siyasette yeterince temsil edilememesi, 2014 yılı seçimlerinin de gündemine girmiştir (Onbaşı, 2012). 30 Mart 2014 yılında yapılan seçimlerde gene kadınların oranı diğer seçimlerdeki gibi yükselmemiştir. Tablo 3.12’ de kadınların ve erkeklerin temsili sayıları gösterilmiştir.

Tablo 3.15: 2014 Yerel Seçim Sonuçları

2014	Kadın	Erkek
Belde Belediye Başkanlığı	3	387
Belde Belediye Meclis Üyeliği	98	3450
Büyükşehir Belediye Başkanlığı	3	27
İl Genel Meclisi Üyeliği	60	1191
İlçe Belediye Başkanlığı	33	879
İlçe Belediye Meclisi Üyeliği	2100	14850
Merkez İlçe Belediye Başkanlığı	1	48
TOPLAM	2298	20.832

Kaynak: <http://ka-der.org.tr/ka-der-geleneksel-8-mart-karnesini.pdf>, 3.06.2019

Tablo 3.15’deki, 2014 yılı yerel seçimlere bakıldığında bile, kadınların siyasete katılım oranı diğer yıllara göre artmış görülse de yine istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ancak yıllar geçtikçe kadınların siyasete katılımının az da olsa artış göstermesi, toplumdaki kadınlara olan bakışın değişmesine yardımcı olmaktadır.

Tablo 3.16: 2004, 2009 ve 2014 Yerel Seçimlerde Kadın Temsili Açısından Karşılaştırılması

	2004 (Sayı/ Oran)	2009 (Sayı/ Oran)	2014 (Sayı/ Oran)
Büyükşehir Belediye Başkanı		0/0	3/10
Belediye Başkanı	18/0,6	26/0,90	37/0,2
Belediye Meclis Üyesi	834/2,3	1471/4,54	2231/11,6
İl Genel Meclisi Üyesi	58/1,7	115/3,51	60/4,7

Kaynak: <http://ka-der.org.tr/ka-der-geleneksel-8-mart-karnesini.pdf>, 3.06.2019

Tablo 3.16'ya göre, 2004 yılından 2014 yılına göre kadın Büyükşehir Belediye Başkanı sayısında ciddi bir artış olmuştur. Belediye meclis üyesine katılım oranında da ciddi bir artış vardır. İl genel meclisi üyesi sayısı açısından da kıyaslamalara bakıldığında git gide artış söz konusu olmuştur. Sadece artış oranı çok yüksek değildir. Bu da kadınların temsili açısından beklenen oranın altında kaldığının bir göstergesidir. Yaşanan artış yine de zamanla değişimin olumlu olacağını düşündürmektedir.

Tablo 3.17: 2019 Yerel Seçimlerde Partilerin Kadın Aday Oranları

Partiler	Genel Aday Sayısı	Kadın Aday Sayısı
CHP	842	44
AK PARTİ	1297	4
İYİ PARTİ	122	5
MHP	750	14
SP	261	2

Kaynak: www.haberturk.com/2019-kadin-belediye-baskan-adaylari-2419510#,

7.06.2019

Tablo 3.17'deki partilere göre, genel adaylar arasında kadın aday sayılarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sadece CHP'nin diğer partiler arasında kadın

aday sayısı en yüksek partidir. Partilerinde bakış açılarını değiştirmeleri gerekmektedir. Kadınların katılımını arttırmak için farklı yöntemler uygulamalıdır.

31 Mart 2019 yerel seçimlerden daha önceki yerel seçimlerde kadın muhtar sayısı 674 iken, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde bu sayı 1065'e yükselmiştir. 2019 yerel seçimlerde kadın muhtar sayısı %71,78 artmıştır. Partilerin tüzük ve programlarına bakıldığında, eşitlik ve adalet kavramları beraber ifade edilse de cinsiyet eşitliğine dair az sayıda ifadeler yer almaktadır. Kadın konusu ve politikaları açısından uygulamada yetersiz kalınmıştır. Yerel seçimlerde partiler tarafından yine kadın adaylar görmezden gelinmiştir. 31 Mart seçimlerinde Kadın Adayları Destekleme Derneği'nin verilerine göre, 8257 Belediye Başkan adayının 652'si, 30 Büyükşehir'i yönetmeye talip 316 Belediye Başkan adayının 34'ü, 452 İl Belediye Başkan adayının ise 38'i, 2297 İlçe Belediye başkan adayının 174'ü kadın adaylardan oluşmaktadır.

Tablo 3.18: 2019 Yerel Seçim Sonuçları Kadın Belediye Başkan Sayısı

Belediye Başkan Adayı Sayısı	Erkek Aday Sayısı	Kadın Aday Sayısı
8257	7605	652

Kaynak: www.haberturk.com/2019-kadin-belediye-baskan-adaylari-2419510#,
7.06.2019

Tablo 3.18'e göre, 8257 Belediye Başkan adayının 652'si kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum siyasette erkek egemenliğinin devamlılığı göstermektedir.

Tablo 3.19: 2019 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkan Adayları

Belediye Başkan Adayı Sayısı	Partisi
24 Kadın Belediye Başkanı	HDP
6 Kadın Belediye Başkanı	AKP
1 Kadın Belediye Başkanı	MHP
10 Kadın Belediye Başkanı	CHP
2 Kadın Belediye Başkanı	Bağımsızlar

Kaynak: <http://ka-der.org.tr/>, 8.06.2019.

Tablo 3.19'a göre, 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde 81 ilin sadece 4'ünde kadın Belediye Başkanı seçilmiştir. Daha önceki yıllara göre kadın aday sayılarında bir artış olduğu ortadadır. Tablo 3.20'de kadın Belediye Başkanı seçilenler ve hangi illerden seçildikleri gösterilmiştir.

Tablo 3.20: 2019 Yerel Seçim Sonuçlarında Kadın Belediye Başkanı Seçilen Kişiler ve İlleri

PARTİ	KADIN BELEDİYE BAŞKANI ADI	İLİ
AK Parti	Fatma Şahin	Gaziantep
CHP	Özlem Çerçioğlu	Aydın
HDP	Bedia Özgökçe Ertan	Van
HDP	Berivan Helen Işık	Siirt

Kaynak: <http://ka-der.org.tr/>, 8.06.2019

Tablo 3.20'deki, 2019 yerel seçimleri resmi sonuçlara göre, Ak Partiden Gaziantep İline Fatma Şahin Belediye Başkanı seçilmiştir. CHP'den ise, Aydın'a Özlem Çerçioğlu seçilmiştir. HDP 'den Van İline, Bedia Özgökçe Ertan seçilmiştir. Yine HDP 'den, Berivan Helen Işık, Siirt İline Belediye Başkanı seçilmiştir. 81 İlden sadece toplamda 4 kadın 4 farklı ile Belediye Başkanı seçilmiştir. Bu oran çok çok azdır.

Dünya genelinde yerel meclislerde ve Belediye Başkanı kadın oranına bakıldığında Türkiye'nin oranın çok düşük olduğu görülmektedir. Kadınlara ilk Cumhuriyetle seçme seçilme hakkı verilen ülke olarak Türkiye'nin daha sonraki yıllarda kadınların temsil oranını yükseltmemesi büyük bir başarısızlıktır.

Tablo 3.21: 2019 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın İlçe Belediye Başkanları

İl	İlçe	Kadın İlçe Belediye Başkanı Adı Soyadı	Partisi
Ağrı	Diyadin	Betül Yaşar	HDP
Ağrı	Doğubayazıt	Yıldız Acar	HDP
Amasya	Gümüş Hacıköy	Zehra Özyol	CHP
Bilecik	Pazaryeri	Zekiye Tekin	Bağımsız
Burdur	Bucak	İlkay Güngör	MHP
Denizli	Bozkurt	Birsan Çelik	CHP
Diyarbakır	Silvan	Naşide Toprak	HDP
Diyarbakır	Kocaköy	Rojda Nazlier	HDP
Diyarbakır	Kayapınar	Kaziban Yılmaz	HDP
Diyarbakır	Sur	Feyme Filiz Buluttekın	HDP
Diyarbakır	Yenişehir	Belgin Diken	HDP
Edirne	Uzunköprü	Özlem Becan	CHP
Elazığ	Keban	Fethiye Atlı	Bağımsız
Eskişehir	Mihalgazi	Zeynep Akgün	AKP
İzmir	Kiraz	Saliha Özçınar	CHP
İzmir	Karaburun	İlkay Girgin Erdoğan	CHP
İzmir	Balçova	Fatma Çalkaya	CHP
İzmir	Selçuk	Filiz Ceritoğlu Şengel	CHP
Gümüşhane	Kalkit- Dereoblu	Özgül Alkan	MHP
Hakkari	Yüksekova	Remziye Yaşar	HDP
İstanbul	Sancaktepe	Şeyma Döğücü	AKP
Kocaeli	İzmit	Fatma Kaplan Hürriyet	CHP
Mardin	Derik	Mülkiye Esmez	HDP
Mardin	Kızıltepe	Nilüfer Elik Yılmaz	HDP
Mardin	Mazıdağı	Nalan ÖZaydın	HDP
Mardin	Nusaybin	Semire Nergiz	HDP
Mardin	Savur	Gülistan Öncü	HDP
Şanlıurfa	Suruç	Hatice Çevik	HDP
Şırnak	İdil	Songül Erden	HDP
Şırnak	Silopi	Adalet Fidan	HDP
Van	Erciş	Yıldız Çetin	HDP
Van	Çaldıran	Leyla Atsak	HDP
Van	Edremit	Gülcan Kaçmaz	HDP
Van	Saray	Caziye Duman	HDP

Kaynak: <https://www.cnnturk.com/secim/31-mart-2019-yerel-secimleri>, 2.07.2019.

Tablo 3.21'e göre, Türkiye'de 81 İlde sadece 21 İlın İlçelerinde kadın Belediye Başkanları seçimi kazanmıştır. Genelde HDP 'den, doğu illerinin ilçelerinde daha çok kadın ilçe Belediye Başkanlarının seçildiği görülmektedir. İzmir'in 4 ilçesinde, CHP'den, 4 kadın ilçe başkanı seçilmiştir. İstanbul'da ise, sadece Sancaktepe İlçesinde bir kadın İlçe Belediye Başkanı seçilmiştir. Türkiye'nin geneline bakıldığında, İlçe Belediye Başkan seçimlerinde bile cinsiyet eşitsizliğinin olduğu görülmektedir. Bu durum değişmediği sürece kadınların genel anlamda siyasete katılımı söz konusu olamayacağı görülmektedir. Partilerin öncelikle kadınlara önem verdiğini göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca kadın aday sayılarını arttırarak gerçekten parti olarak bir adım

atmaları gerekmektedir. Kadın aday sayılarını arttırmak elbette yeterli olmayacaktır. Bunun yanında bu kadınların seçilme olasılıkları yüksek olanları ön plana çıkararak projelerle desteklemesi gerekmektedir.

Tablo 3.22: Dünya’da Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsil Oranları

BÖLGE	Yerel Meclislerde Kadın Oran %	Belediye Başkanı Kadın Oranı %
Dünya Ortalaması (67 ülke)	20,9	9
Afrika (4 ülke)	30,1	12,2
Latin Amerika (9 ülke)	26,1	5,5
Orta Amerika(8 ülke)	24,1	4,8
Avrupa (30 Ülke)	23,9	10,5
Asya- Pasifik(12 Ülke)	17,5	5,6
Orta Doğu ve Akdeniz (8 Ülke)	2,1	0,8
Türkiye	2,32	0,56

Kaynak: <http://ka-der.org.tr/>, 8.06.2019.

Tablo 3.22’ye göre, Türkiye’nin kadın Belediye Başkanı oranı, bölgesel olarak en düşük olan Orta Doğu ve Akdeniz ülkeleri ortalamasının bile altında kalmıştır. Türkiye de her alanda kadınlara yönelik yeterli politikalar üretememiştir. 2012 yılında yapılan araştırmaya göre, dünyada en yüksek kadın Belediye Başkanı oranına sahip ülkelerin başında Mauriti gelmektedir.

Tablo 3.23: En Yüksek Kadın Belediye Başkanı Oranına Sahip Ülkeler

ÜLKE	KADIN BELEDİYE BAŞKANI ORANI %
Mauriti	40
Yeni Zelanda ve Sırbistan	26
Letonya	25
Venezuela	18
İzlanda, İsveç ve ABD	17
Güney Afrika, Panama, Hollanda	16
Avustralya, Filipinler, Moldova	15
Norveç, Sloveçya	14
Şili	13
Macaristan	12
Kosta rika, Fransa, Lüksemburg, İspanya, Bolivya	11
Nikaragua, Bulgaristan, Estonya, Finlandiya	10

Kaynak: Öztürk, 2012: 25

Tablo 3.23'e göre, 2012 yılı verilerinde, Mauriti, dünyada en yüksek kadın Belediye Başkanı oranına sahip ülkedir. Bu oran %40 civarlarındadır. Bu ülkeden sonra Yeni Zelanda %26 ile en yüksek kadın Belediye Başkanı oranına sahip ülke olma özelliğini taşımaktadır.

Türkiye'de kadınların siyasi haklarını elde etmeleri birçok batılı ülkeden daha önce olması yinede bu oranları yükseltmeye yeterli olamamıştır. Cumhuriyet'le toplumsal cinsiyet ayrımı ortadan kaldırılmaya çalışsa da, kadını yerel ve genel siyasetin eşit bir aktörü olarak konumlandırılmak için çaba sarf edilse de, bununla ilgili yasal düzenlemeler yapılsa da yeterli sonuç elde edilememiştir (Çağlar, 2011: 62).

Ülkemizde birçok gelişmiş batı ülkesinden çok önce kadına seçme ve seçilme hakkı tanınmış ancak yasal düzenlemeleriyle batılı ülkelere bugün baktığımızda kadın hakları konusunda ülkemizden çok daha ileride aktif oldukları görülmektedir. Kadınların günümüzde siyasette aktif rol almasını ne kadar çok sağlayabilirsek,

toplumsal cinsiyet ayrımı o kadar azalır. Dünyada birçok ülke, kadınların aktif siyasette yer almaları için birçok sözleşmeler ve politikalar uygulamaktadır (Çağlar, 2011:63).

Dünyada kadınlar ulusal düzeydeki siyasette ciddi bir eğilim göstermekte ancak temsil düzeyi yeterli değil iken, yerel siyasal kararlara katılma da daha başarılı oldukları görülmektedir. Parlamento ve yerel yönetimlerde kadın temsiliinin yetersizliği ancak, kadın- erkek eşitliğini sağlayacak siyasal katılımın desteklenmesiyle söz konusu olacaktır. Öncelikle siyasi partilerin siyasetin sadece erkek işi olarak algılanmasının değiştirilmesi şarttır. Ardından kadının siyasal katılıma teşvik ve girişimlerini desteklemek gerekmektedir. Ayrıca birçok ülkede cinsiyet kotaları getirilmiştir (Üşür, 2008: 235).

Parlamentolarında kadınların temsil oranında en büyük artışı yaşanan ülkelerden biri de Arjantindir. Arjantin, 1991 yılında çıkarttığı yasayla kadın milletvekili sayısında minimum bir hedef koyan ilk ülkedir. İki türlü cinsiyet kotası bulunmaktadır. Biri yasalarda olan, yani belli sayıda kadın aday gösterilmezse ceza verilen yasal düzenleme, diğeri ise, partilerin gönüllülük esasına dayanan kotalardır (Eroğlu, 2015: 512).

IPU'nun (Parlamentolar Arası Birlik) araştırmalarına göre, cinsiyet kotalarını 2017 yılında uygulayan 20 ülkede kadınlar parlamentonun %30'dan fazlasını oluşturmayı başarmıştır. Kota olmayan 16 ülkede ise, kadınlar parlamento sandalyelerinin %15,4'ünde yerini almıştır (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44821229>, 2.07.2019). Ülkemizde de cinsiyet kotası uygulaması yapılarak kadınların daha çok siyasete katılımı sağlanabilir.

Yerel yönetimler, siyasi katılımın ilk ayağı olmasından ve halkın en yakın hizmet aldığı birim olmasından dolayı ülkede siyasal kültürün oluşması için ilk kota uygulamasına buradan başlamak doğru olacaktır. Yerel yönetimler demokrasinin okulu olarak görülmektedir. Kadınlar yerel yönetimlerde ne kadar çok görev alırlarsa, tecrübe kazanarak, kendilerini siyasi alanda geliştirme olanağı bulacaklardır. Böylece karar alma süreçlerine katılımda daha istekli ve korkusuz davranacaklardır. Ancak sadece yerel yönetimlerde kadın temsili ülkenin kalkınmasına yeterli katkıyı sağlamayacaktır (Belli, 2015, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2015/sayi31/65-88.pdf).

Ulusal demokrasinin gelişmesi için ulusal siyasetteki kadın temsiline artması gerekmektedir. Ülkemizde kadın nüfusunun çok olduğu düşünüldüğünde, birçok ülkede olduğu gibi kadın temsili sorununa kota gibi çözümler üretilmek siyasi katılımın kısa sürede uzun dönemli ve kalıcı çözüme ulaşmasını hızlandıracağı düşünülmektedir. Kadın temsiline olmadığı bir yerel yönetimin demokratik olamayacağı bilinmektedir. Kadın temsiline arttırılmasıyla hem yerel demokrasi sağlanmış olacaktır. Hem de kadınların talepleri, istekleri ve sorunları yerel yönetimler tarafından doğru anlaşılacaktır. Kadınlara yönelik doğru yatırım ve projeler üretilerek, gereksiz kaynak harcamalarının önüne geçilecektir. Kadın temsili ayrıca ekonomik kalkınmanın bir ayağını oluşturduğu da unutulmamalıdır (Belli, 2015, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2015/sayi31/65-88.pdf).

3.5.2. Genel Siyasete Katılım

Siyasal katılım, demokratik yönetimin amacı ve ilkesidir. Demokrasiyle, siyasete katılım özdeş kavramlardır. Katılımın, dünya ve ulus düzeyinde yaygınlaşması, toplumu oluşturan kadın ve erkekler arasında hukuksal bakımdan eşitlik ilkesinin bulunmasından kaynaklanmaktadır (Uysal, 1984: 65).

20. yüzyılda çağdaş yaşam şekline geçişle beraber kadının konumunu belirleyecek düzenlemelere ihtiyaç olmuştur. Feminist bilinçle, kadınlar eşitsizliğin farkına varmıştır. Kadınlar daha liberal, daha demokratik bir yaşam sürdürmek istemişlerdir. Seçme ve seçilme hakkıyla birlikte, yasalarda eşitlik düzenlemeleri de yapılmıştır. Türkiye’de kadınların siyasal yaşama katılımı çok yetersizdir. Bunların temelinde kadınların eğitim alanında yaşadıkları sorunlar, ekonomik bağımsızlıklarını tam kazanamamaları, siyasi partilerden kaynaklanan sorunların neden olduğu görülmektedir. Dünya’da da kadınların siyasete katılımı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Ekonomik anlamda çok güçlü görülen ülkelerde bile, kadınların temsil oranları istenilen düzeylerde değildir (Uysal, 1984: 68).

Tablo 3.24: Dünya Çapında Meclislerdeki Kadın Temsiliyeti, 2018

(Ekim 2018) Ülkeler	Meclis/Çift Meclisli Yasama Organlarının Alt Kanadı(yüzde)	Senato (yüzde)
1.Ruanda	61,3	38,5
2.Küba	53,2	-
3.Bolivya	53,1	47,2
4.Meksika	48,2	49,2
5.Grenada	46,7	30,8
6.Namibya	46,2	23,8
7.İsveç	46,1	-
8.Nikaragua	45,7	-
9.Kosta Rika	45,6	-
10.Güney Afrika	42,3	35,2
12.Senegal	41,8	-
14.Fransa	39,6	29,3
17.Arjantin	38,9	41,7
38.İngiltere	32,2	26,3
70.Çin	24,9	-
93.Pakistan	20,6	19,2
102. Suudi	19,9	-
104.ABD	19,6	23
118.Türkiye	17,4	-
132.Rusya	15,8	17
152.Hindistan	11,8	11,4
157.Brezilya	10,7	14,8
162.Japonya	10,1	20,7
183.Nijerya	5,6	6,5

Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46144279>, 3.07.2019.

Tablo 3.24'deki, 2018 yılı PAB verilerine göre, gelişmiş ülkelerin bile siyasetinde kadın temsillerinin ne kadar yetersiz olduğu görülmektedir. 2018 yılında, mecliste kadın temsili konusunda %61,3 ile Ruanda ilk sırada yerini almıştır. İkinci sırada Küba, üçüncü sırada Bolivya, dördüncü sırada ise, Meksika kadın temsili konusunda ilk 10'da yerini almıştır. Türkiye, kadınların mecliste temsili bakımından %17,4 ile 118. sırada yerini almıştır. ABD, gibi dünyanın lider ülkesi bile kadın temsili konusunda 104. sırada yer almaktadır. Kadınların dünya genelinde mecliste temsili konusunda Fransa, 14. sırada, İngiltere ise, 38. sırada yer almıştır.

Kadınların toplumdaki varlığının oransal açıdan büyüklüğü göz ardı edilemez bir durumdadır. Kadınların hem ulusal, hem yerel karar alma süreçlerinde dünya genelinde erkeklerin gerisinde kalmaya devam ettiği birçok dünya ülkelerinde görülmektedir.

Tablo 3.25: TBMM’de Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı 2002-2015

	2002	2007	2011	2015
KADIN	4,4	9,1	14,4	14,7
ERKEK	95,6	90,9	85,6	85,3

Kaynak: TÜİK, Adalet ve Seçim İstatistikleri, 2017

Tablo 3.25’deki tabloya göre, TBMM’inde 2002 yılı genel seçimlerinde kadın temsil oranı, 4,4 iken, 2007 yılında 9,1 olmuştur. 2011 yılına gelindiğinde kadın temsil oranı, 14,4, 2015 yılı genel seçimlerinde kadın temsil oranı, 14,7 olmuştur. Yıllar itibariyle kadınların TBMM’de temsil oranı artmıştır. Ancak yine de erkek egemenliğinin çok yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.26: TBMM Cinsiyete Dayalı Milletvekili Dağılımları /2019

Parti	Kadın Sayı	Oran	Erkek Sayı	Oran	Parti Toplam
AKP	53	%18,21	238	%81,79	291
CHP	17	%12,23	122	%87,77	139
HDP	25	%40,32	37	%59,68	62
MHP	4	%8,16	45	%91,84	49
İYİ Parti	3	%7,69	36	%92,31	39
Bağımsız Milletvekili	0	%0	3	%100	3
TİP	0	%0	2	%100	2
Saadet Partisi	0	%0	2	%100	2
Demokrat Parti	0	%0	1	%100	1
Büyük Birlik Partisi	0	%0	1	%100	1
Toplam	102	%17,32	487	%82,68	589

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim,

3.07.2019

Tablo 3.26’deki TBMM verilerine göre, cinsiyete dayalı milletvekili dağılımına bakıldığında kadınların genel siyasi yapı içerisindeki oranının, yerel siyasete göre daha düşük olduğu görülmektedir. En çok kadın milletvekili sayısı olarak, Halkların Demokratik Partisi ilk sıralarda, onu Adalet Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi takip etmektedir. Ancak bu partilerin milletvekili oranlarına bakıldığında, mecliste yine erkek hâkimiyetinin olduğu görülmektedir.

Ka-der ’in her yıl geleneksel olarak açıkladığı, “Temsilde Kadın Erkek Eşitliği Karnesine” göre, kadınların karar alma mekanizmalarındaki yokluğu bir kez daha ortaya

konulmuştur. Toplumsal yaşamda cinsiyet ayrımcılığının, koltukları işgal eden erkek egemen zihniyetin eseri olduğuna vurgu yapılmıştır. TBMM'deki kadın milletvekili oranı %17,4'tür. Bakanlar Kurulu'nda görev alan 16 bakanın ise, sadece 2'si kadındır. Bu durum kadınların ülkemizde temsilinin halen çok yetersiz olduğu ve bu açıdan devletin ciddi yaptırımlarla bu oranı dünya genelindeki diğer ülkelerin düzeyine getirmesi gerekmektedir (<http://ka-der.org.tr/embed/>, 2.07.2019).

Kadınların hem ülkemizde hem dünyada ilk önce yerel siyasete atılımı ve orada tecrübe kazanarak, genel siyasete katılımı arttırılmalıdır. Bunun içinde, kamusal alanda eşitliğin sağlanması, cinsiyet ayrımının son bulması gerekmektedir. Özellikle cinsiyet ayrımına dayalı iş bölümü sona ermelidir (Türköne, 2006: 577).

Kamusal alan, erkek alanı olmaktan çıkarılmalıdır. Her alanda tek bakış açısından vazgeçilmeli, kadın bakışıyla zenginleşmelidir. Demokrasi, bunu gerektirmektedir. Ayrıca kadının, eğitim ve gelir düzeyinde yükselme oldukça kadının siyasal katılımı artacağı bir gerçektir. Kadının eğitim düzeyi arttıkça, siyasal olayları inceleyip değerlendirme olanağı artacaktır. Böylece kadın siyasallaşmaktadır (Çağlar, 2011: 58).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de, birçok batılı ülkeye göre, kadınların siyasi haklarını elde etmesi daha önce olmuştur. Cumhuriyet, kadınlara toplumsal cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmak için, yerel ve ulusal siyaset alanında yasal düzenlemeler yapmıştır. Gelişmiş ülkelerin çoğundaki kadına tanınmayan seçme, seçilme hakkı Türk kadınına tanınmış olmasına karşın, Türk kadının yeterli seviyede temsil edilmiyor olması, ülkemiz açısından ele alınması gereken önemli bir sorundur. Bu sorunun nedeni ise, toplumsal cinsiyet ayrımının değiştirilememesidir.

Dünya’da kadınların siyasi haklarını geç kazanmaları, günümüzde kadınların siyasette aktif yer almalarını geciktirmiştir. Ülkemizde de durum aynıdır. Dünyada kadınların yerel yönetimlerde temsilinin en düşük olduğu ülkeler arasında Türkiye’de yerini almıştır. Dünyanın birçok ülkesinde kadınlar ulusal seviyede siyasette ciddi bir temsile ulaşamamıştır. Ancak kadınlar yerel siyasal kararlara katılmada bu konuda daha başarılı ve cesaretli olduğu görülmektedir. Dünya’da çıkan yasal düzenlemeler ve birçok farklı uygulamalarla (kota uygulamaları) kadınların her alanda görülmeye başlanması güzel bir durumdur. Dünya genelinde rekor sayıda kadın artık seçimlere girmeye başlamıştır. Bu siyasal katılım açısından kadınların siyasi alanda daha cesaretlendiğinin bir göstergesidir. Siyasete katılım küresel açıdan değişmeye başlamıştır. Böylece, ulusal parlamentolarda cinsiyet eşitliğine bir adım daha yaklaşılmaktadır. Meksika’da, 2018 yılında yapılan seçimlerde yeni parlamentonun alt ve üst kanatlarında eşit sayıda erkek ve kadın milletvekili göreve başlamıştır. 2019 yılında İspanya hükümeti, ülkenin demokrasiye geçmesinden bu yana ilk kez kadın bakan sayıları, erkek bakan sayılarından fazladır.

Amerika’da ise, 2018 yılından itibaren kadınların siyasete katılımı ciddi oranda artmıştır. Bu artışın çoğu Demokratik Parti’den olmak üzere, 479 Kadın Temsiler Meclisi üyeliğe aday olmuştur. 2017 yılında ise, Avrupa ülkelerinin parlamentolarında kadın oranı %30’dan fazla olmuştur. 2017 yılında dünya genelinde rekor sayıda kadın Avrupa ülkelerinde seçimlere aday olmuş, ancak meclise girmeyi başaran kadın sayısı gene istenilen düzeyde olamamıştır. 2017 yılının Haziran ayında, Fransa’da rekor sayıda kadın milletvekili seçilmiştir. 577 üyeli Fransa parlamentosunun 223 sandalyesi kadın

üyelerden oluştuğu görülmüştür. İspanya’da, Başbakan Pedro Sanchez, Haziran ayında 17 üyeli kabinesinin 11’ini kadınlardan oluşturarak kurmuştur.

2018 yılı itibariyle Bolivya, Granada, Meksika, Nikaragua, Kosta Rika ve Küba 540’tan fazla kadın milletvekili oranıyla listenin ilk 10’unda yerini almışlardır. Finlandiya’da 2018 Cinsiyet Eşitliği Raporu’na göre, cinsiyet eşitliği konusunda dördüncü sırada yerini almıştır. Finlandiya, 2019-2023 dönemi boyunca 93 kadın milletvekiliyle parlamentoda siyaset yapacaktır. 2015 yılındaki seçimlerde bu sayı 85’ti. Finlandiya’da bu kadar kadının siyasete katılımında devletin çıkardığı eşitlik yasasının etkisinin fazla olduğu görülmektedir. Eşitlik yasasının içeriği, cinsiyet azınlıkları hakları, engellilerin hakları, çocuk hakları, her türlü ayrımcılık karşıtlığını içeren bir yasa olma özelliğine sahiptir.

2018 yılında dünyada 11 devlet ve hükümet başkanı kadın vardır. Bunlar; Almanya(Angela Merkel), Bangladeş (Sheikn Hasina), Norveç(Erna Solberg), Namibya(Saara Kuugongelva),Burma (Aung San Suu Kyi), İngiltere(Theresa May), Yeni Zelanda(Jacinda Ardern), Sırbistan(Ana Brnabic), Romanya(Viorica Dancila), Barbados(Mia Mottley) ülkeleridir.

Dünya geneline bakıldığında, cinsiyet eşitsizliği konusunda yasalarla ciddi adımlar atan ülkelerin olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise, cinsiyet eşitsizliği konusunda daha halen bilincin oluşmadığı ve buna yönelik yasaların diğer ülkelerin yasalarıyla örtüşmediği de görülmektedir. Ülkemizde de kadınlara yönelik birçok politika uygulanmaya konulmuştur. Ancak bu kadınların siyasi katılıma yönelik teşvik edilmesine yönelik değildir. Sadece kadınların toplumdaki konumunu değiştirmeye yöneliktir. Kadın şiddetlerini azaltmaya, kadınların iş yaşamına katılımını arttırmaya, aile içi şiddeti önlemeye, kadınların haklarını savunmaları için özgürlüklerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratmaya yönelik yapılan çalışmalardır. Anca henüz bu çalışmalar yeterli değildir. Ülkemizde, kadınların siyasi katılımını arttırmaya yönelik politikalar dünya ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Bunun en güzel örneği ise, 2019 yılında yapılan yerel seçimleri sonucuna baktığımızda görülmektedir. Ayrıca 67. hükümetin bakanlar kurulu kabine listesine baktığımızda toplam 16 bakan olduğu bunların sadece 2 tanesinin kadın bakan olarak görev yaptığı görülmektedir. Bunlar; Çalışma ve Sosyal Hizmetler Aile Bakanı, Zehra Selçuk ve Ticaret Bakanı, Ruhsar

Pekcan'dır. TBMM' inde ise, 660 milletvekilinin, 102'si kadın milletvekilidir. Kadınların siyaset alanında da cinsiyet eşitsizliğine maruz kaldığı görülmektedir.

Kadınların cinsiyet eşitsizliğini ve siyasete katılımını arttırmak için öneriler;

- Erkek egemenliğinde bulunan siyasi uzmanlık algısının değiştirilmesi,
- Kadın ve erkek eşitliğinin, sadece kanunlarda yazılı olarak kalmaması, uygulamaya konulması,
- Kadınların istihdam olanaklarına kota getirilmesi,
- Kadın haklarını savunan örgütlerin sayılarının artması ve devletle birlikte kadın projelerinin yürütülmesi,
- Kadınların karar alma sürecine daha fazla katılmasının sağlanması, siyasette eşit oranda temsil edilmesinin sağlanması,
- Kadınların siyasete olan ilgilerinin siyasal partiler tarafından arttırılması, daha fazla kazanacak kadın adaylar göstermeleri,
- Siyasetin erkek işi görülmesinin değişmesi,
- Kadınların ekonomik açıdan ev dışında çalışma olanaklarının arttırılması,
- Cinsiyet kotası uygulamasının başlaması,
- Devletin, sivil toplum kuruluşlarının ve şirketlerin kota uygulamasını desteklemesi,
- Toplumda kadına bakış açısı değişmeli, bunun için toplumun genel eğitim ve bilgi seviyesi yükseltilmeli,
- Kadınların siyasete katılımını arttırmak için bilgilendirici programlar yapılmalı,
- Kadınların özgüven eksiklikleri giderilmeli,
- Yerel yönetimlerin özellikle kadın sorunlarıyla ilgili çözüm odaklı projeler üretip bu projeleri kadınlarla işbirliği içinde uygulamaya koymalı,
- Kadının toplumun kalkınmasındaki etkisi topluma iyi anlatılmalıdır.

Ülkemizde kota konusunda büyük partilerin, kazanılmış konumlarını riske atmamak adına kota uygulamasına istekli olmadıkları görülmektedir. Küçük partilerin ise, tabanlarını arttırmak, yeni toplumsal partilerine dâhil etmek adına kota konusunda cesaretli davranmadıkları görülmektedir. Kota, kadının siyasette daha fazla yer alması adına tek başına yeterli olmasa bile, ülkemizde kadınların sayısını kısa sürede arttırmak

adına uygulamaya konulması tavsiye edilmektedir. Ayrıca partilere verilen hazine yardımlarının veriliş usulünde değişikliğe gidilerek, partilerin kadın kollarının harcamaları arttırılmalıdır. Kadınların tek siyasi alanda değil, her alanda erkeklerle eşit ekonomik statüye ulaşması sağlanmalıdır. Ataerkil toplum yapısı anlayışı değişmelidir. Kadınlar hem kamu hem özel sektörde yönetici pozisyonlarına kolaylıkla ve önyargısız gelebilmeli, kariyerini geliştirmesine daha fazla izin verilmelidir. Ülkemizde kadın girişimcilerin devlet tarafından desteklendiği görülmektedir. Ancak bu destek tek başına yeterli değildir. Ayrıca girişimci kadınlara hibe oranlarının arttırılması ve devamlılığın sağlanması yasaların çıkartılması ve sürekli denetlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (1998). *Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler. 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek*. Ankara: TODAİE İnsan Hakları ve Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını.
- Acar, F. ve Arıner, H. O. (2009). *Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İnsan Hakları Eğitimine Destek Projesi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.
- Ağaoğlu, A. (2006). *Ölmeye Yatmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ak, B. (2015). *Grafik Tasarım ve Toplumsal Cinsiyet*. (Sanatta Yeterlilik Tezi). Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Akdoğan, Y. (2008). *Yerel Siyaset- Kavramlar*. Yerel Siyaset. İstanbul: Okutan Yayınları.
- Akdur, R. (2008). İnsan Hakları Kapsamında Kadın Hakları. Powerpoint Sunu, Erişim: 10.5.2019
- Akıllıoğlu, T. (1995). *İnsan Hakları -I- Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (AÜSBF) İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Akın, A., Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 25(4): 120.
- Aksoy, C. (2006). *İstanbul teşvikiye mahallesindeki çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile yaşantılarının karşılaştırmalı olarak sosyal antropolojik açıdan incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akşin, S. (2009). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyol, Y., Taş, Y.(2015). Türkiye Çalışma Hayatında, Hukuksal Olarak Kadınlara Sağlanan Avantajlar ve Yansımaları. *Emek ve Toplum Dergisi*. 4(9) : 99.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye Kadar)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Akyüz, Y. (1999). Osmanlı Son Döneminde Kızların Eğitimi ve Öğretmen Faika Ünlüer'in Yetiştirilmesi ve Meslek Hayatı. *Milli Eğitim Dergisi*, 143(2): 100
http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/icind_ekiler.htm. Erişim:11.06.2019.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Aldıkaçtı, O. (1970). *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*. İstanbul: İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Alkan, H. ve Çiftçiöğlu, H. (2007). Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14(2): 80.
- Altunok, H.(2014). İstihdam Politikalarında Aktör Olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *Yaşam Derneği Dergisi*. 26(1) : 120.
- Arısoy, A., Korkmaz, A.(2018). Kadınlara Uygulanan Sosyal Politikalara Yönelik Halkın Algı ve Tutumlarının Araştırılması: Burdur Kent Merkezi Örneği. *MAKÜ Araştırma Makalesi*, 5(2) : 130.
- Arpınar, S. (1969). İlk Kadın Dergisi. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. 3(6) : 120.
- Aslan, G. (2015). Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Metaforik Bir Çözümleme. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(1): 181.
- Ateş, N.(2018). *Toplumsal cinsiyet bağlamında türk siyasal yaşamında kadının yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Avcı, M. (2016). Osmanlı Devletinde Kadın Hakları ve Kadın Hakları İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 55(1) : 140.
- Ayan, H., Boylu, A., Bilgin,İ. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve Ev Teknolojilerinin Kullanımına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), (www.itobiad.com).
- Aydoğan, S. (2013). *Kız Çocuklarının Eğitimi*, http://paukardelenler.blogspot.com/2013.04.01_archive.html

- Bal, Demirgöz, M.(2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *KASHED*, 1(1): 140.
- Balcı, M. (2017). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi. *Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi* 1(1) : 130.
- Baykan, A., Ötüş, B. (1999). *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Belli, 2015, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2015/sayi31/65-88.pdf
- Berker, A. (1945). *Türkiye'de İlköğretim (1839-1908)*. Ankara: M.E.B Yayınları.
- Berktaş, F. (1990). *Türkiye Kadın Araştırmaları, 1980-1990 Kadınların Belleği*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2000). *Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni Bir Açılım İnsan Hakları*. İstanbul: Cogito Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2014). *Feminist Teoride Açılımlar. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1): 109.
- Bulut, Y. (2000). Büyük Şehirlerde Katılımlı Yönetimin Hayata Geçirilmesinde Rol Oynayan Etmenler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 47-63.
- Caporal, B. (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- CEDAW, 2017
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4): 120.

- Çakır, S. (1991). Osmanlı Kadın Dernekleri. *Toplum ve Bilim Dergisi*.1(1) : 100.
- Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, S. (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çallı, Y. (2009). *Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Enstitüsü. Ankara.
- Çitçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar*. Ankara: TVAİE Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi, Ayrımcılık mı? Türkiye de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 2(1) : 190.
- Demir, M. (2011). İş Yaşamında Ayrımcılık, Turizm Sektörü Örneği, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8(1) : 200.
- Demir, O. (2008). *Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Demirdirek, A. (1993). *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*. İstanbul: İmge Yayınları
- Demirdirek, H., Şener, Ü. (2014). *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. İstanbul: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlı- Türkçe Lûkat*. Aydın: Aydın Kitabevi.
- Devlet Personel Başkanlığı, 2015
- Dinç, Kahraman, S. (2010). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 3 (1) : 80.
- Dinçkol, B.(2005). Kadın-Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(8) : 140.
- Dişsiz, M., Şahin, N.(2008). Universal Women Health Problem: Violence Against Women , *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1) : 120.
- Doğramacı, E. (1989). *Türkiye'de Kadının Dünyü ve Bugünü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet- Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Duru, B., Alpkaya, F.(2017). *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Ecevit, Y. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ekmekçioğlu, L., Bilal, M. (2010). *Bir Adalet Feryadı*. İstanbul: Aras Yayınları.
- Enginün, İ. (1970). Feminizm. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. III, İstanbul.
- Erdem, A.(2015). *Atatürk'ün Kadına ve Kadın Eğitime Verdiği Önem*. Ankara: Araştırma Kurulum Başkanlığı Yayınları.
- Erdoğan, M. (2003). *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Erdoğan, M. (2005b). *Türkiye'de Asker ve Siyaset. Adnan Küçük ve diğerleri (der.). 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Siyasal Hayat*. Bursa: Aktüel Yayınları.
- Ergun, M. (1978). *II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Ergün, M. (1996). *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908- 1914)*, Ankara: Ocak Yayınları
- Ergün, M. (1997). *Atatürk Devri Dönemi Eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Eroğlu, H. (1982). *Türk İnkılap Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Evren, B., Can, D. G. (1997). *Yabancı Gezginler Ve Osmanlı Kadını*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Evrin, S. (1972). *Şahsiyet Alanında Psikososyolojik Bir Kavram Olarak Rol Sorununa Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Gelişli, Y. (2005a). Osmanlı Devletinde Rüşdiye Açılması ve Bu Okullara Öğretmen Ataması ile İlgili Uygulamalar, *Mesleki Eğitim Dergisi*, 7(13) : 190.

- Gök, A. (2018). *Kadınların liderlik ve toplumsal cinsiyet rolleri: Kùltürler arası karşılaştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, http://www.yasader.org/web/yasama_der_gisi/2008/sayi10/Ukemizde_Kadinlarin_Siyasi_Hayata.pdf , 10(1) : 230.
- Göksel, B. (1988). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı.
- Gözler, K. (2000). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2004). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Gözler, K. (2013). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözübüyük, A. Ş. (2005). *Açıklamalı Türk Anayasaları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözütok, D. (1972). Kadın ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakùltesi Dergisi*, 1(28) : 85.
- Gül, M. (1998). *Bizde Kadınların Siyasal Haklar Alması ve İlk Kadın Milletvekillerimiz Cumhuriyet' in Kuruluşunun 75. Yılı Armağanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Gündüz, F. (2000). *Kadın İşgücünün Türk Ekonomisine Katılımı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakùltesi Yayınları.
- Güneş, Ayata, A. (1998). *Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset, 75.Yılda Kadın ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1997). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Pales Yayınları.
- Günindi, Ersöz, A. (2015). Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın Doğası ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 18(1) (www.dergipark.ulakbim.gov.tr).
- Gürhan, N.(2010). Toplumsal Cinsiyet ve Dine. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 4(1): 100.
- Güriz, A.(1996). *Hukuk Felsefesi*. Ankara: AÜHF Yayınları.

- Güzel, G. (2018). *Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ücret eşitsizliği: Türkiye ve AB ülkeleri karşılaştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. (2009), <https://www.icisleri.gov.tr/>
- İlyasoğlu, A., İnel, D. (1984). *Kadın Dergilerinin Evrimi. Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849–1984)*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- İnuğur, N. (2005). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- İzveren, A. (1988). *Hukuk Felsefesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kaboğlu, Ö. (2002). *İnsan Hakları, Azınlık Hakları ve Türkiye. Ulusal, Uluslararası ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. (1993). *Kadın Dergileri Bibliyografyası*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kapani, M. (1981). *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: AÜHF Yayınları.
- Kaplan, L. (1988). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 32(1) : 234.
- Karal, E.(1961). *Osmanlı Tarihi, C. VI*. Ankara: TTK Yayınları.
- Kartal, C. B. (2005). *Türkiye’de kadınların siyasal haklarını kazanma süreci ve 1930 yerel seçimleri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, İstanbul.
- Kaypak, Ş., Kahraman, M. (2016). Türkiye’de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması. *Mustafa Kemal Üniversitesi İİBF Dergisi*, 33(13) : 150.
- Kili, S. (1978). *1876 Anayasa’sının Çağdaşlaşma Sorunları Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kocabaş, F. (2013). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.

- Koç, Y. (2003). *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Koçer, H. A. (1972). Türkiye’de Kadın Eğitimi. *Journal of Faculty of Educational Sciences*. Ankara Üniversitesi, 5(1) : 190.
- Koçer, H. A. (1974). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Koçer, H.A. (1991). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kodaman, B. (1980). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- KSGM. (2008). Kadının genel statüsü genel müdürlüğü [www.ksgm.gov.tr /](http://www.ksgm.gov.tr/)
- Kum, E. (1967). Hemşire ve Kadın, *Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Aylık Konferansları (1953-1964)*. Ankara.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile
- Kurnaz, Ş. (1964). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (1996). *II.Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kuzgun, Y., Sevim, A.(2004). Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, Ankara Üniversitesi 37(1): 175
- Kuzu, B. (1995). *Türkiye’de Anayasal Planda ve Uygulamada İnsan Hak ve Hürriyetlerine Genel Bir Bakış*. İstanbul: İnsan Hakları Sempozyumu.
- Markham, F. (2010). *Kadın İstihdamı: Politikalar Etkili Mi, Değil mi?*. Ankara: Ankara Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni.
- Mimir, A. (2017). *Kadının Hak Arama Rehberi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Mitchell, J., Oakley, A. (1984). *Kadın ve Eşitlik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

- Mumcu, A. (1992). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Nal, S. (2005). Demokrat Parti'nin 1950-54 Din Siyaseti. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60(3) : 55.
- ODTÜ Kadın Araştırma Merkezi, (2019) <https://gws.metu.edu.tr/>
- Onbaşı, F. G. (2012). Kadınlar Halk Fırkası: Doğudan Yükselen Işık. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 16 (63) : 322.
- Oruç, T., Bayrakçı, E. (2018). Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler. *MANAS Sosyal Araştırma Dergisi*, 7(2) : 78.
- Özbudun, S., Sarı, C., Demirer, T.(2011). *Liberalizm/Muhafazakarlık Kıskaçında Kadın*. İstanbul: Kaldıraç Yayınevi.
- Özkiraz, A., Hamdemir, B. (2009). Anayasacılık Hareketleri, Kapitalizm ve Osmanlı. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 11/2. Ankara. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/287401>
- Özkorkut, Ü. N. (2012). *Türk Hukuk Tarihinde Zina Suçu*. Ankara.
- Özmen, Z.(2017).*Türkiye’de Kadına Yönelik Sosyal Politikalar*. Eskişehir: Anadolu International Conferece in Economics V.
- Öztürk, E. (2007). *Türk Kadınının Feminizme Bakışı*. İstanbul: Karmat Yayınları.
- Öztürk, Z. A. (2012). *Uluslararası Siyasette Karar Alma Mekanizmalarında Kadın*. <http://esam.ege.edu.tr/makaleler/>, 8.06.2019
- Özyol, A. (2013). Eşitlik İş Demektir. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*. 315(1) : 1200.
- Ritzer, G. (2011). *Klasik Sosyoloji Kuramları*. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Sancar, M. (2000). *Devlet Aklı Kıskaçında Hukuk Devleti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarihan, Z.(2007). *Kurtuluş Savaşı Kadınları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Savran, G. (2009). *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin*. İstanbul: Kanat Kitap.

- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*. (Uzmanlık Tezi). KSGM. Ankara.
- Schroeder, S.K., (2007). *Popüler Feminizm: Türkiye ve Britanya’da Kadın Dergileri*. Ankara: Bağlam Yayınları.
- Serdar, A.B. (2014). *Sosyal Politika Kavramı*. Sosyal Politika. Bursa: Dora Yayınları.
- Sezgin, D. (2015). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık Ve Tıbbileştirme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1) : 400.
- Sivakumar, M. (2008). *Gender Discrimination and Women’s Development in India*. Munich Personal Repec Archive, Munich University Library, Munich.
- Soylu, A. (2017). *Türkiye’de kadınların siyasal katılımı* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soysal, M.(1968). *Dinamik Anayasa Anlayışı Anayasa Diyalektiği Üzerine Bir Deneme*. Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Şaylıkay, M. (2006). Niye Kadının İnsan Hakları?. *İndigo Dergisi*. <http://indigodergisi.com>, Erişim: 10.5.2019.
- Şimşek H. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*,. 25(2) : 360.
- Tan, M. (1979). *Kadın: Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Tanör, B. (1994). *Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu*. İstanbul: BDS Yayınları.
- Tanör, B. (1998). *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Taşkıran, T.(1973). *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- TCK 107
- TCK 125
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: Brikim Yayınları.
- Tekelioğlu, S., Örtlek, M. (2013). Türkiye’de Siyaset ve Kadın. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*,5(2) : 155.

- Tınar M.Y., 1996. *Çalışma Psikolojisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Tokol, A. (2013). *Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma. Sosyal Politika II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Tokol, A. Alper, Y. (2014). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Basım Yayın.
- Toprak, B. (2009). *Türkiye’de Farklı Olmak*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Topuz, H.(2003). *II.Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tozlu, E. (2011). Genel Olarak Esnek Çalışma Sistemleri ve Tele Çalışma ve Sıkıştırılmış İş Haftasının Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 3(4) : 77.
- Tunaya, T. Z. (1952). *Türkiye’de Kurulan Siyasi Partiler*. İstanbul: Doğan Kardaş Yayınları.
- Tuncer, E. (2006). *Siyasette Kadın*. Ankara: Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları.
- Turan, E., Aydılek. E. (2017). Modernite ve Postmodernite Ekseninde Kamusal Yaşamın Dönüşümü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(17), (www.dergipark.gov.tr).
- Turan, H., Şen, M. L. (2014). Büyükşehir Belediyelerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Algısı: Stratejik Planlar Üzerine Bir Araştırma. *Trakya University Journal Of Social Science*, 16(1) : 490.
- Türküne, M. (2006). *Siyaset*. Ankara: Lotus Yayınları
- Uluocak, Ş.(2011). *Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Roller*. İstanbul: ÇNK.
- Unat, F. (1964). *Türkiye’de Eğitim Sistemi Gelişimi Tarihine Bir Bakış*. Ankara: MEB Yayınları.
- Uygun, O. (2000). *İnsan Hakları Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uysal, B. (1984). *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*. TODAİE Yayınları. Ankara.
- Üner, S. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Temel Eğitim Seti*. Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü

- Genel Müdürlüğü. UNFPA, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Duma Ofset.
- Üste, R. B. (2006). *Tek Partili Dönemde Yerel Seçimler -1930-1934-1938-1942*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Üşür, S. S. (2008). *Siyasal Katılım*. İstanbul: Graphis Matbaa.
- Yamaç, M. (2014). İlk Anayasa (1876 Kanun-i Esasi). *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(5) : 89.
- Yaraman, B. A. (1999). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yaşar, B. (2011). *Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Mersin.
- Yaylı, H., Eroğlu, G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili. *Kırıkkale Üniversitesi İİBF Dergisi*. *Kırıkkale*. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/91851>
- Yıldırım, E., Ergüt, Ö., Camkıran, C. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Farkındalığın Belirlenmesine Yönelik Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*. 1(2) : 67 (www.dergipark.gov.tr).
- Yılmaz, I.E.U. (2014). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Yumuşak İ. G.(2011). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Açısından Kadın Eğitiminin Ekonomik ve Sosyal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1) :97.
- Yüksel, S.R. (2014). Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,18(2) : 110.
- Zihnioğlu, Y.(2003). *Kadınsız İnkılap (Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği)*. İstanbul: Metis Yayınları.

Elektronik Kaynaklar:

<http://esitlikadaletkadin.org/finlandiya-secimlerinde-rekor-meclisin-yuzde-47si-kadin/>
2.07.2019

www.haberturk.com/2019-kadin-belediye-baskan-adaylari-2419510#, 7.06.2019

<https://www.haberturk.com/hangi-ulkelerde-kadinlar-siyasette-daha-guclu-2058469>, 2.07.2019

<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 17.06.2019

<http://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, 19.06.2019

<http://ka-der.org.tr/>, 8.06.2019

<http://ka-der.org.tr/embed/>, 2.07.2019

<http://ka-der.org.tr/ka-der-geleneksel-8-mart-karnesini.pdf>, 3.06.2019

<http://ka-der.org.tr/projeler/>, 17.06.2019

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1744>, 1.07.2019

<http://tuik.gov.tr>, 1.07.2019

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2011-1/7.pdf>,
1.07.2019

<http://www.gazetebilkent.com/2014/04/28/osmanlida-tanzimat-fermani-sonrasi-kadin-haklari-i/>, 22.06.2019

<http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/10-bin-kadin-uyesini-3-bine-yakin-isverenle-bulusturdu-40947748>, 1.07.2019

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3584>, 17.06.2019

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20030611.pdf>, 1.07.2019

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160413-10.htm>, 6.07.2019

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/feminizm/osmanlida-kadin-orgutlenmesi-nasil-baslamisti/>

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/feminizm/osmanlida-kadin-orgutlenmesi-nasil-baslamisti/>, 19.06.2019

<http://www.tcydv.org/haber/kadin-erkek-el-ele-siddet-degil-sevgi-ile-projesi-133/>,
17.06.2019

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 2019

www.tuik.gov.tr, 1.05.2019

<http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2017-kadin-raporu-1-faz-calisma-sonuclari.pdf>, 2.07.2019

<https://anayasa.tbmm.gov.tr/1876.aspx>, 14.06.2019

<https://bianet.org/bianet/kadin/78864-12-universitede-kadin-calismalari-merkezi>,
17.06.2019

<https://bianet.org/bianet/kadin/78864-12-universitede-kadin-calismalari-merkezi>,
21.06.2019

https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/528/original/KADIN_EM_E%C4%9E%C4%B0-5_mart_2019.pdf?1551860388, 2.07.2019

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/312360>, 3.06.2019.

<https://derstarih.com/kadin-bakanlar/>, 5.05.2019.

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/14.htm,
18.06.2019

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/14.htm,
19.06.2019

<https://docplayer.biz.tr/31185-Gulden-a-pinarci-gpinarci-atilim-edu-tr-kadin-dergileri.html>

<https://geturkiyeblog.com/2018de-ekonomik-buyume-icin-kadin-is-gucu-i/>, 1.07.2019

<https://www.aydinlik.com.tr/tip-in-kurulusu-ve-tpk-yildirim-koc-kose-yazilari-subat-2018>, 5.06.2019

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44821229>, 2.07.2019

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46144279>, 3.07.2019

<https://www.cnnturk.com/secim/31-mart-2019-yerel-secimleri>, 2.07.2019

<https://www.cydd.org.tr/haber/egitim-hakki-ve-kiz-cocuklari-1265/>, 17.06.2019

<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri> 3.07.2019

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>, 6.07.2019

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLENMESI_STRATEJI_BELGE_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023_.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim, 3.07.2019

https://www.wikizero.com/tr/T%C3%BCrkiye_h%C3%BCk%C3%BBmetleri_listesi, 17.06.2019

https://www.wikizero.com/tr/T%C3%BCrkiye_h%C3%BCk%C3%BBmetleri_listesi, 10.06.2019,

https://www.wikizero.com/tr/T%C3%BCrkiye_h%C3%BCk%C3%BBmetleri_listesi, 10.06.2019

https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Kadinlarin_Mesleki_Egitimi_ve_Kadin_%C4%B0stihdami_Sempozyumu.pdf, 1.07.2019

www.yok.gov.tr, 1.07.2019

www.yok.gov.tr, 2.04.2019

DİZİN

-1-

1924 Anayasası, viii, 50, 55, 56, 57, 66
 1961 Anayasası, viii, 62, 66, 115
 1982 Anayasası, viii, 62, 67, 68, 69

-A-

Anayasa, 12, 49, 50, 58, 62, 66, 67, 69,
 115, 117, 119, 120, 123, 125
 Ataerkil, v, vii, 4, 9, 25, 26, 30, 113

-Ç-

Çalışma yaşamı, 33, 81, 87, 89

-D-

Dernekler, 46
 Devlet memurları kanunu, 89
 Din, 24, 122

-E-

Eğitim, vii, viii, x, 5, 39, 43, 44, 53, 57,
 66, 68, 86, 90, 114, 115, 117, 118,
 119, 121, 124

-İ-

İnsan hakları, 26, 27, 30, 31, 67, 69
 İş kanunu, 75

-K-

Kadın, v, vii, viii, x, xi, xii, 8, 9, 11, 12,
 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23,
 24, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38,
 39, 40, 46, 47, 50, 53, 54, 56, 57, 58,
 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70,
 71, 72, 75, 76, 77, 79, 80, 83, 85, 87,
 88, 91, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102,
 103, 104, 106, 107, 108, 110, 111,

112, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
 120, 121, 122, 123, 124, 125

Kadın Bakan, x, xii, 65, 71

Kadın Hakları, 4, v, vii, viii, 29, 33, 34,
 35, 38, 39, 50, 58, 114, 115, 123

Kadın Milletvekili, x, 13, 14, 66, 70

Kadınlar, v, x, 1, 9, 10, 20, 21, 25, 26,
 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 39, 44, 46,
 50, 51, 52, 53, 57, 59, 67, 76, 79, 81,
 82, 89, 93, 95, 96, 97, 105, 106, 113,
 114, 115, 117, 122, 123, 125

-M-

Medeni Kanun, viii, 11, 29, 30, 35, 48,
 56, 57, 59, 61, 62, 76, 77, 78, 79, 90,
 125

-O-

Osmanlı dönemi, 28, 38, 39, 40, 43

-S-

Siyasal Katılım, viii, 58, 66, 69, 125
 Siyasal Yaşam, 4, v, 116
 Siyasete katılım, 110
 Sosyal Devlet, 117

-T-

Toplumsal Cinsiyet, v, vii, 7, 8, 10, 17,
 19, 72, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
 122, 123, 124, 125

Toplumsal cinsiyet eşitliği, 17, 25, 85,
 120

Toplumsal Yapı, 118

Türkiye Cumhuriyeti, xii, 11, 28, 29,
 35, 55, 64, 65

-Y-

Yerel siyaset, 94, 95

